Her Tür Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD)

Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD)

ICERD ve CERD:

Sivil Toplum Aktörleri için Rehber

IMADR Cenevre Ofisi

Ayrımcılığın ve Irkçılığın Her Biçimine Karşı Uluslararası Hareket (IMADR)

ICERD ve CERD:

Sivil Toplum Aktörleri için Rehber

Hazırlayan: Daisuke SHIRANE (IMADR Cenevre Ofisi)

Ayrımcılığın ve Irkçılığın Her Biçimine Karşı Uluslararası Hareket (IMADR)

TEŞEKKÜR

Ayrımcılığın ve Irkçılığın Her Biçimine Karşı Uluslararası Hareket (IMADR) bu yayının hazırlanmasına destek veren herkese teşekkürlerini iletir. Katkıları için özellikle teşekkür borçlu olduğumuz kişiler: Patrick THORNBERRY (CERD Üyesi), Gabriella HABTOM (CERD Sekretaryası), Emily HOWIE (Direktör – Avustralya Savunu ve Stratejik Hukuk Davaları, İnsan Hakları Hukuku Kaynak Merkezi), Jade JOHNSTON (IMADR Cenevre Ofisi stajyeri) ve Megumi KOMORI (IMADR Müsteşarı).

YAZAR

ICERD ve CERD: Sivil Toplum Aktörleri için Rehber Daisuke SHIRANE (IMADR Cenevre Ofisi yöneticisi) tarafından hazırlanmıştır. Bu rehberden önce, Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (MRG) ve IMADR 2001 yılında "Her Tür Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi: HDK'lar için bir Rehber" başlıklı belgeyi birlikte hazırlamıştı. Bu belge de Atsuko TANAKA tarafından Yoshinobu NAGAMINE'nin yardımlarıyla hazırlanmıştı. O zamandan bugüne toplumumuzda ve Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD) çalışmalarında pek çok değişiklik olmuştur. Elinizdeki rehber, 2001 yılı yayınındaki temel fikri ve kimi öğeleri devralarak bu gelişmeleri ve değişiklikleri yansıtmaktadır.

IMADR

Ayrımcılığın ve Irkçılığın Her Biçimine Karşı Uluslararası Hareket (IMADR) 1988 yılında Japonya'daki en büyük azınlık gruplardan biri olan Buraku halkı tarafından kurulan, kar amacı gütmeyen ve hükümet dışı uluslararası bir kuruluştur. IMADR'ın Tokyo-Japonya'da uluslararası sekretaryası, Cenevre-İsviçre'de BM irtibat ofisi ve dünyanın çeşitli yerlerinde bölgesel komiteleri, üyeleri ve ortakları vardır. IMADR ilgili aktörler arasında ağ oluşturarak ayrımcılığın ve ırkçılığın her biçimine karşı mücadele vermektedir. Özellikle ayrımcılığa maruz kalan azınlıklara ve taban örgütlenmelerine odaklanan bu çalışmalarda BM insan hakları sisteminden yararlanılmaktadır. IMADR bu temelde Irk Ayrımcılığının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin (ICERD) uygulanmasına bu belgenin sivil toplum aktörleri arasında yaygınlaşarak kullanılmasına özel önem vermektedir.

Daha fazla bilgi için web sitemizi ziyaret edin: www.imadr.org
Rehberle ilgili güncellemeleri burada bulabilirsiniz.

Copyright

Copyright © 2011 International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism (IMADR)

Bu yayında yer alan materyal, kaynak olarak IMADR'ın belirtilmesi koşuluyla eğitim ya da ticari olmayan başka amaçlar için çoğaltılabilir. Bu yayının hiçbir bölümü, telif hakkı sahiplerinin önceden açık izni alınmadan herhangi bir ticari amaç için kullanılamaz.

İçindekiler

Kısaltmalar v
Sözlük vi
Önsöz vii

BÖLÜM I – ICERD Nedir? 1

1. ICERD tarafından ele alınan Irk Ayrımcılığı 1

1.1 Ayrımcılığın tanımı ve zeminleri 1
1.2 Köken temelinde ayrımcılık 2
1.3 Doğrudan ve dolaylı ayrımcılık - amaç ve etki 3
1.4 Yurttaşlar ve Yurttaş Olmayanlar 4
1.5 Özel önlemler - pozitif eylem 5
1.6 Çoklu ayrımcılık 6

2. ICERD kapsamındaki Devlet yükümlülükleri (Maddeler 2 - 7) 7

2.1 Irk ayrımcılığını ortadan kaldırmak üzere alınacak önlemler (Madde 2) 7
2.2 Irk temelinde ayırma ve apartheid (Madde 3) 8
2.3 Irkçı tahrikin yasaklanması (Madde 4) 8
2.4 Haklardan yararlanmada eşitlik (Madde 5) 9
2.5 Irk ayrımcılığına karşı telafi yolları (Madde 6) 10
2.6 Eğitim (Madde 7) 10

BÖLÜM II – CERD ve Çalışmaları 12

1. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD) 12

1.1 Üyelik 12
1.2 Oturumlar 12

2. CERD'in Çalışması ve İşlevleri 13

2.1 Devlet Raporlarının ele alınması 13
a) Kapsanacak bilgiler 13
b) Rapor verme süreci 14
c) Ülke Raportörü ve temalar listesi 14
d) Devlet raporlarının ele alınması - Taraf Devletlerle interaktif diyalog 15
e) Sonuç gözlemleri 15
f) Sonuç gözlemleri ardından takip prosedürü 16
g) Değerlendirme prosedürü (güncel bir Devlet raporunun yokluğunda değerlendirme) 16
h) Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının (NHRI'ler) Statüsü 17

2.2 Bireysel İletilerin Ele Alınması (Madde 14) 17
a) İletilerin kabul edilebilirliğinin değerlendirilmesi 17
b) İletilerin olumlu yanlarına göre değerlendirilmesi 18
c) Komitenin önerileri ve tavsiyeleri 18
d) CERD'in görüşü üzerine takip prosedürü 19
e) Sözleşme ihlalinin görülmediği ya da iletinin kabul edilebilir bulunmadığı durumlardaki tavsiyeler 19
2.3 Erken Uyarı ve Acil Eylem prosedürü 20
a) Prosedür için amaç ve göstergeler 20
b) Alınması mümkün önlemler 21
c) Son dönemdeki kararlar 21
2.4 Genel Tavsiyeler ve Tematik Tartışmalar 23

BÖLÜM III – Sivil Toplum Katılımı 24

1. Devletin rapor verme süreci sırasında 25

1.1 İlgili Devlet raporu ele alınmadan önce 25
a) Devlet raporunun hazırlanmasına katılım 25
b) Temalar listesine bilgi sağlanması 25
c) Alternatif rapor hazırlanması ve sunulması 26
d) Temalar listesiyle ilgili ek bilgi sunulması 29
1.2 CERD oturumu sırasında 29
a) Hafta başında CERD ile enformel toplantı 30
b) CERD üyeleri için enformel brifing düzenlenmesi 30
c) Cenevre'de lobi faaliyeti 31
d) CERD oturumlarında gözlemcilik 31
1.3 Takip - ilgili Devlet raporu ele alındıktan sonra 32
a) Uygulamanın izlenmesi 32
b) Ulusal hükümet nezdinde lobi faaliyeti 33
c) Bilgilerin yaygınlaştırılması ve farkındalığın artırılması 33

2. ICERD Madde 14 çerçevesinde Bireysel İleti sunulması 34

2.1 Sunum öncesinde: İletinin kabul edilebilirliği 34
2.2 İletinin sunulması 34
2.3 Sunumdan sonrası 35

3. Erken Uyarı önlemleri ve Acil prosedürler 36

4. Tematik Tartışmalar 36

Ekler 37

I: Sözleşmede Durum 37
1. İmzacı ve Taraf Devletlerin sayısı
2. Taraf Devletler ve İmzacılar (Tablo)
3. Taraf Devletlerce konulan Çekinceler/Yapılan açıklamalar (Tablo)
4. Madde 14 kapsamında CERD'in yetkisini tanıyan Taraf Devletler (Tablo)
5. CERD'in bireysel iletileri dikkate alma yetkisini tanıyan
   bir Bildirimde BULUNMAMIŞ Taraf Devletler

II: ICERD Madde 14 kapsamında CERD tarafından görüşülen Bireysel Şikayetler 41

III: ICERD kapsamındaki bir bireysel ileti için Model Şikayet Formu 42

IV: CERD tarafından yayınlanan Genel Tavsiyelerin listesi 44

Yararlı adresler ve kaynaklar 45

Açıklamalar

1: **ICERD'in Tarihsel Geri Planı** 1

2: **Irk ayrımı her ülkede vardır** 2

3: **Irk ayrımcılığının yaygın mağdurları - kırılgan gruplar** 2

4: **Kast ayrımcılığı** 3

5: **Ayrımcı etkisi olan sistem - de facto ayrımcılık** 4

6: **Yabancı kökenli öğrencilere karşı de facto ayrımcılık** 5

7: **Ayrımcılığın olmadığı bir durum** 5

8: **Özel Önlemler: CERD'in Kolombiya ile ilgili Sonuç Gözlemleri** 6

9: **Din ve ırk ayrımı** 7

10: **Irkçı tahrik mi ifade özgürlüğü mü?** 9

11: **ICERD'in ihlalinin söz konusu olmadığı bir durumda CERD eylemi** 19
(Bireysel İleti)

12: **Kabul edilemez bir dosyaya ilişkin CERD kararı** 19
(Bireysel İleti)

13: **Yeni Zelanda Ön Kıyı ve Deniz Yatağı Yasası (2004) ile ilgili CERD kararı** 22
(Erken Uyarı ve Acil Eylem prosedürü)

14: **Avustralya'daki HDK Koalisyonu Olayı: Devlet raporunun değerlendirilmesi** 29

15: **Avusturalya HDK Koalisyonunun deneyimi: Cenevre'deki etkinlikler** 31

16: **Japon HDK'larının deneyimi: Takip** 33

Kısaltmalar

CAT	İşkenceye ve diğer Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Alçaltıcı Muamele ve Cezalara Karşı Sözleşme YA DA İşkenceye Karşı Komite
CED	Zorla Kaybolma Olayları Komitesi
CEDAW	Kadınlara Karşı Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
CERD	Irk ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi
CESCR	Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi
CMW	Göçmen İşçiler Komitesi
CRC	Çocuk Haklarına dair Sözleşme YA DA Çocuk Hakları Komitesi
CRPD	Engelli Kişilerin Hakları Komitesi
ECOSOC	Ekonomik ve Sosyal Konsey
GA	Genel Kurul
ICERD	Irk Ayrımcılığının Her Biçiminin Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi
ICCPR	Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi
ICPED	Herkesin Zorla Kaybolmaya karşı Korunmasına Yönelik Uluslararası Sözleşme
ICPMW	Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme
ICESCR	Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi
HDK	Hükümet dışı kuruluşlar
NHRIs	Ulusal insan hakları kurumları
OHCHR	İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
UN	Birleşmiş Milletler

Sözlük

Sonuç Gözlemler	İlgili Devlet raporu değerlendirildikten sonra bir Anlaşma Organının bu devlete ilişkin olarak hazırladığı kolektif ve resmi gözlemler ve tavsiyeler (CERD'in sonuç gözlemleri için lütfen bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II 2.1 e)).
Ülke Raportörü	Her bir Taraf Devletin raporunu değerlendirmek üzere görevlendirilen CERD üyesi. Ülke Raportörü aşağıdaki hususlarda öncü rol oynar: i) "Temalar Listesinin" hazırlanması, ii) raporun incelenmesi ve iii) ilgili sonuç gözlemlerinin hazırlanması. (Bakınız, bu Rehberde BÖLÜM II 2.1 c))
Genel Tavsiyeler	ICERD maddelerini yorumlamalarında ve yükümlülüklerini yerine getirmelerinde Devletlere yardımcı olmak üzere yapılan ICERD maddelerine ilişkin yorumlar. Diğer Anlaşma Organları bunları "Genel Yorumlar" olarak da adlandırmaktadır. (Bakınız, bu Rehberde BÖLÜM II 2.4)
İnsan Hakları Konseyi (HRC)	BM Genel Kurulunun bir yan organı olarak insan haklarının yaygınlaştırılmasından ve korunmasından sorumlu BM bünyesindeki hükümetler arası bir organ.
Temalar Listesi	Temalar listesi / CERD'in 77. oturumundan bu yana uygulanmakta olan, raporunun değerlendirilmesinden önce CERD tarafından her Devlete iletilen konular (Bakınız, bu Rehberde BÖLÜM II 2.1 c))
Çekince	Nasıl formüle edilir ya da adlandırılırsa adlandırılsın, bir Devletin bir anlamayı imzalarken, onaylarken ya da kabul ederken yaptığı açıklama. Bu beyanda ilgili Devlet, anlaşmayı kendi ülkesinde uygularken o anlaşmanın belirli hükümlerin hukuksal etkilerini dikkate almayacağını ya da değiştireceğini belirtir.
Değerlendirme Prosedürü	Komitenin, güncel bir devlet raporu olmaksızın bir ülkedeki durumu değerlendirdiği prosedür (Bakınız, bu Rehberde BÖLÜM II 2.1 g))
Anlaşma Organları:	İnsan hakları anlaşma organları (BM Anlaşma organları olarak da anılır) bağımsız uzmanlardan oluşup uluslararası insan hakları anlaşmalarının uygulanmasını izleyen komitelerdir.
Taraf Devletler	İlgili uluslararası anlaşmayı onaylayan ya da bu anlaşmayla hukuken bağlı olacağını bir şekilde belirtmiş olan devletler

ÖNSÖZ

ICERD ve CERD: Sivil Toplum Aktörleri için Rehber için bu kısa önsözü yazmak benim için bir onur ve zevk. Kaybettiğimiz ve üzüntüyle özlemini duyduğumuz Atsuko Tanaka ile Yoshinobu Nagamine tarafından 2001 yılında (rastlantı sonucu, yazarın CERD'e katıldığı yıl) hazırlanan bu mükemmel rehberin güncellenmesi ve yeniden yazılması gibi bir işi üstlenen IMADR ve Daisuke Shirane'nin bu çalışmalardan hareketle kutlanması gerekir. Eski Rehber de değerini kanıtlamıştır. Ne kadar okunduğu hakkında kesin bilgim yok; ancak yayınlandığı tarihten bugüne sivil toplumun ICERD normlarına ve prosedürlerine ilişkin kavrayışını geliştirdiğini söyleyebilirim. Bir CERD üyesi olarak, Tanaka/Nagamine Rehberinin bir kopyasını her zaman CERD oturumlarına götürdüm. Bu yeni Rehberin de benzer biçimde kullanılmasını bekliyorum. Şimdiki yayının, ırk ayrımcılığına karşı mücadelede uluslararası topluluğun en önemli bu belgesine sivil toplumun ilgisini sürdürmede ve derinleştirmede benzer bir başarı sağlayacağına güveniyoruz.

2001 yılından bu yana ICERD'de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Taraf Devlet sayısı 156'dan 174'e çıkmıştır. Ayrıca, özellikle Komite'nin ulusal ve uluslararası HDK'lar ve NHRI'lere daha "dostça" yaklaşması açısından ICERD'in raporlama usulünde de önemli gelişmeler görülmüştür. CERD'in taraf Devletlerin raporlarını 'incelemesi' gerekmektedir. Bu tür bir inceleme, 'yapıcı' diyalog anlayışına gerçeklik kazandırma açısından aktif bir sivil toplum girdisini gerektirir: aksi halde 'diyalog' basit bir sayfa çevirme işinden ibaret kalır. Bu söylenen, sağlanan bilgilere güvensizlik anlamına gelmez; kastedilen, sonuç gözlemlerine ulaşılmadan önce sivil toplumdan gelenler dahil tüm bilgilerin kaynaklarının Komite tarafından eleştirel bir gözle ve profesyonelce değerlendirilmesidir. CERD'in çalışma yöntemlerinde sağlanan ilerleme açısından önemli diğer alanlar ise erken uyarı ve acil eylem prosedürünün daha ileri düzeyde geliştirilmesi ile raporlama ve iletişim prosedürlerinde takip işlemlerine ilişkin önemli ilerlemelerdir. CERD tarafından benimsenen Genel Tavsiyelerin sayısı 27'rden 33'e çıkmıştır.

Daha az etkileyici bir gelişme ise bireysel ileti prosedürüyle ilgili ihtiyari 14. Maddeyi kabul eden taraf Devlet sayısının yalnızca 54'e yükselmiş olmasıdır. Bu nedenle taraf Devletlerin büyük çoğunluğu madde kapsamı dışında kalmaktadır. Dahası, prosedüre dahil devlet sayısı inatla düşük kalmaktadır ve bu da diğer etmenlerin yanı sıra Madde 14'ün sivil toplum tarafından olması gerektiği ölçüde kavranmamış olmasıyla açıklanabilir. İçtenlikle umulan, bu Rehberin, sivil toplumu ırk ayrımcılığı mağdurları açısından önem taşıyan bu emniyet supabını aktif hale getirmeye teşvik etmesidir.

Yukarıda belirtilen prosedür gelişmeleriyle desteklenmek üzere 2001 yılından bu yana geçen on yıl CERD'in ırk ayrımcılığının tehdidi altında olup giderek çeşitlenen gruplara yönelik duyarlılığının pekişmesine tanıklık etmiştir. Bu durum, özellikle mağdur kategorilerinin tanınmasına yönelik hukuku zeminin oluşturulmasına yönelik tavsiyelerde belirginleşse bile prosedürel gelişmenin tüm yönlerinde görülmektedir. Yerli halklara, ırk ayrımcılığının toplumsal cinsiyetle ilgili boyutlarına ve Romanlara ilişkin genel tavsiyelere, bunların hepsine 2001 Rehberinde atıfta bulunulmuştur. Bu tür gruplara ve kategorilere yönelik duyarlılık Komite tarafından sürdürülmüş ve kapsamı daha da genişletilmiştir. Komite köken ve kast, ayrıca yurttaş olmayan kişilerle ilgili yeni araçlar geliştirirken, değerlendirilme ve benimsenme aşamasından kısa bir süre önce Afrika kökenli kişilere karşı ayrımcılıkla ilgili genel bir tavsiye çıkarmıştır. CERD'in duyarlılık alanlarındaki genişleme 1970'lerden bu yana özellikle yeni hak sahibi kategorileri itibarıyla jeopolitik ve normatif değişikliklerle *pari passu* (birlikte, aynı hızda) gerçekleşmiş ve bu da söz konusu kesimlerin haklarının savunulmasında hukuksal bir silah sağlamıştır.

CERD 1970'lerdeki ilk oturumlarından bu yana kimi toplumların gerçekliğinde diğerlerine göre daha büyük boyutlar taşımakla birlikte ırk ayrımcılığı olaylarının yaygınlığına ilişkin kavrayışımızın gelişmesi için de çalışmıştır. Irk ayrımcılığında özel grupların da yer alması durumuna ışık tutmuş, ırkçı nefret söylemi konusunda kararlı bir tavır sergilemiş ve ayrımcılığın uzun vadede ele alınmasının en sağlam yolu olarak eğitimin önemini vurgulamıştır. Ayrımcılığa karşı onarımın kurumsallaştırılması dahil olmak üzere Devletlerin kendi hukuksal mimarisini de bu açıdan önemli bir duyarlılık alanıdır.

ICERD, belirli bir toplumsal pratik biçimini (ırk ayrımcılığı) tanımlayıp buna karşı mücadele açısından gerekli hukuksal yükümlülüklerin oluşturduğu bir program belirten özel bir araçtır. Bu konumuyla ICERD insan haklarıyla

ilgili her şeyin gelişigüzel götürülebileceği bir merci değildir. Dolayısıyla, sivil toplumun, öngördüğü kavramlar ve prosedürler açısından bu aracın doğasını anlaması önemlidir. Aksi halde, sivil toplumdan gelen müdahaleler etkili olmayacaktır. Rehber, prosedürlerin analiziyle birlikte ICERD normlarına ve standartlarına ilişkin aydınlatıcı bir döküm yapmakta, gerekli yerlerde de açıklayıcı durum araştırmalarına başvurmaktadır. Sözleşme, anlaşılması kolay bir belge değildir. Rehber okuyucuyu önce temele sonra onun ötesine götürmektedir: bilginin pratiğe etkili olacak şekilde dökülmesi daha ileri düzeyde uygulamalı analiz, düşünme ve sıkı çalışma gerektirir.

Dolayısıyla bu rehberi, kuşkusuz CERD'in kendi üyeleri dahil olmak üzere geniş bir okur kitlesine öneriyorum. Bir ihtimal, diğer 'temel' insan hakları sözleşmelerine göre ICERD hakkında daha az şey yazılmıştır. Rehber, literatürdeki bu boşluğun giderilmesinde belirli bir mesafe almaktadır. Irk ayrımcılığı günümüzün en dayatıcı ve hassas insan hakları konularından biri olmaya devam etmektedir ve bu konuda pek çok acıya ve ihtilafa yol açmıştır. Bu Rehber aracılığıyla Sözleşme üzerinde durulması kuşkusuz her sorunu çözmeyecektir; ancak, ırk ayrımcılığının fiili ve potansiyel mağdurları için onarım yollarına işaret edeceği kesindir. CERD'le ilişkilenme fırsatlarından en iyi nasıl yararlanılabileceği konusunda bu Rehberde yararlı tavsiyeler ve pratik akıl bulmak mümkündür. Rehberin yayınlanması ırkçılığa karşı mücadelede yer alan tüm paydaşlar açısından önemli bir vesile olacaktır. Bu vesileden özellikle yararlanması gerekenlerin başında da sivil toplum gelmektedir: *CERD'in ve bu rehberin sağladığı fırsatı kaçırmayın!*

Patrick Thornberry
CERD Üyesi

Temmuz 2011

BÖLÜM I – ICERD Nedir?

Irk Ayrımcılığının Her Biçiminin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme (ICERD) Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu (GK) tarafından 1965 yılında kabul edilmiş ve 1969 yılında yürürlüğe girmiştir. 5 Temmuz 201 itibarıyla ICERD'e taraf Devlet sayısı 174'tür.[1] Adından da anlaşılacağı üzere bu Sözleşme (ya da zaman zaman atıfta bulunulduğu adıyla "anlaşma") açık olarak ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. ICERD üye konumundaki taraf Devletler açısından hukuksal bağlayıcılığa sahiptir; her Devlet Sözleşmede yer alan tüm hükümleri tanımak ve yaşama geçirmek yükümlülüğü altındadır. Bununla birlikte kimi durumlarda bir devlet ICERD'in belirli maddelerine ilişkin açıklamalarda bulunup çekince koyabilmektedir.[2]

Sözleşme bir giriş bölümü ile birlikte üç bölüme ayrılmış 25 maddeden oluşmaktadır:[3] Birinci bölüm, ICERD tarafından yasaklanan ırk ayrımcılığının tanımını ve kapsamını vermekte (Madde1) ve taraf Devletlerin yükümlülüklerini vermektedir (Madde 2 – 7); ikinci bölüm bir izleme organının, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin (CERD) kurulması ve çalışmalarıyla ilgilidir (Madde8 – 16);[4] üçüncü bölüm ise diğer teknik hususları ele almaktadır (Madde17 – 25). CERD ayrıca Sözleşme'nin daha da netleşmesini sağlamak ve Devletlere Sözleşme hükümlerinin yorumlanmasında ve uygulanmasında yardımcı olmak üzere için çeşitli konularda bir dizi Genel Tavsiye çıkarmıştır.[5]

Açıklama 1: **ICERD'in tarihsel geri planı**

Irk ayrımcılığına karşı mücadele, uzun yıllar boyunca sömürgecilik karşıtlığıyla yakından ilişkili olmuştur. 1950'lerde, 1960'larda ve 1970'lerde Güneydeki ülkeler BM üyesi olurken BM çeşitli belgelerle önemli siyasal ve hukuksal normlar geliştirmiştir. Bunlar arasında Sömürge Ülkelere ve Halklara Bağımsızlık Tanınması Bildirgesi (1960) ile Her Tür Irk Ayrımcılığına Son Verilmesi Bildirgesi (1963) de yer almaktadır. Ne var ki, görülmesi gereken bir gerçek de vardır: Bu bildirgelerin kabul edilmesini sağlayan çoğunluk başka ülkelerdeki ayrımcı uygulamalara son verilmesi amacındayken ayrımcılığın içerde de olabileceği gerçeği büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Güney Afrika'da kurumsallaşmış bir politika ve uygulama olarak apartheid'ın neredeyse oybirliğiyle kınanması ayrımcılığa karşı mücadelede ileri atılmış önemli bir adım olmuştur. Burada söz konusu olan, bir devletteki ırkçı uygulamaların başkaları için de meşru bir duyarlılık alanı olabileceği, dolayısıyla ulusal egemenliğin bu anlamda sınırlanabileceği fikridir. ICERD de bu tarihsel bağlam içinde, Madde 3'te apartheid'a açık bir atıfta bulunarak 1965 yılında benimsenmiştir.

1. ICERD'in ele aldığı "Irk Ayrımcılığı"

1.1 Irk ayrımcılığının tanımı ve zeminleri

ICERD, Madde 1, paragraf 1, ırk ayrımcılığı kavramını şöyle tanımlamaktadır:

> *"siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayrım, dışlama, kısıtlama ya da tercih."*

---

1 http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en, ayrıca lütfen bu rehberin EK I, 1 ve 2 bölümlerine bakınız.

2 Ayrıca lütfen bu rehberin EK I, 3 bölümüne bakınız. Deklarasyonların ve çekincelerin tam metni için: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en

3 Sözleşmenin tam metni için: http://www2.ohchr.org/english/law/cerd.htm, PDF versiyonu için: http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/cerd.pdf

4 CERD ve çalışmaları hakkında daha fazla bilgi için lütfen bu rehberde BÖLÜM II'ye bakınız.

5 Lütfen bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II 2.5 ve Ek IV.

ICERD'in tanımı, ayrımcılıkla ilgili *beş zemin* belirlemektedir. Bu kapsamda yalnızca *ırk* değil *renk, soy, ulusal ya da etnik köken* de yer almaktadır. Bu beş kategoride bir hiyerarşi söz konusu değildir ve bunlardan herhangi birini esas alan ayrımcılık bütünlüklü biçimde ele alınmalıdır. CERD ayrıca bu tanıma göre Sözleşme'nin farklı ırklara, ulusal ya da etnik gruplara veya *yerli halklara* mensup herkesi kapsadığını vurgulamaktadır.[6] Kimin hangi gruba mensup sayılacağı sorusuna gelince; ICERD'in görüşüne göre bireylerin belirli bir ırksal ya da etnik gruba mensup olup olmadıklarının belirlenmesinde *"aksine bir gerekçe olmadığı sürece ilgili kişilerin kendilerine ilişkin tanımlamaları esas alınacaktır."*[7]

Açıklama 2: **Irk ayrımı her ülkede vardır**[8]

Kimi durumlarda taraf devletler kendi topraklarında ırk ayrımcılığı olmadığını ileri sürmektedir. Ne var ki ICERD karşıt bir görüştedir ve kendisinde ırk ayrımcılığı olmadığını iddia edebilecek bir ülke olmadığı kanısındadır. Filipinler, 15'ten 20'ye kadar olan periyodik raporlarında ırk ayrımcılığının ülkede ne resmi ne fiili olarak ne de sistematik, ara ara ya da münferit olaylar biçiminde hiç olmadığını ileri sürmüştür. Bu açıklamaya yanıt olarak CERD şu görüşünü dile getirmiş ve tavsiyelerde bulunmuştur: "Formel anlamda ırk ayrımcılığının varlığının reddedilmesi kabul edilebilir olmakla birlikte, Komite belirtmek ister ki iyi niyetli ya da nötr politikalar bile ırk ilişkileri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak olumsuz etkiler yaratabilir ve fiili ayrımcılığa neden olabilir. Komite gözlemlerini bir kez daha tekrarlamak ister: Hiçbir ülke kendisinde ırk ayrımcılığı olmadığını iddia edemez ve bu olgunun varlığının kabul edilmesi ayrımcılığa karşı mücadelenin gerekli ön koşuludur."

Açıklama 3: **Irk ayrımcılığının yaygın mağdurları - kırılgan gruplar**

ICERD tarafından ampirik olarak tespit edilen ve ICERD tarafından yasaklanan ırk ayrımcılığına daha açık durumda olan kimi gruplar ya da bireyler vardır. Diğerlerinin yanı sıra, bu kapsamda sayılabilecek olanlar: azınlık gruplar (etnik, ulusal ya da dilsel), yerli halklar, göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar. Bu gruplar gerçekten de CERD tarafından çoğu kez dünyanın pek çok toplumunda ırk ayrımcılığının mağdurları olarak tanımlanmıştır. Yerli halklarla ilgili olarak Komite, 23 sayılı Genel Tavsiyesini (1997) yayınlamış ve yerli halklara karşı ayrımcılığın ICERD kapsamına girdiğini teyit etmiştir. Bir etnik ya da azınlık grup olarak Romanların, durumu, bu kesime karşı farklı ülkelerde var olan ayrımcılık Komite için özel bir hassasiyet taşıdığından bu kesimle ilgili 27 sayılı Genel Tavsiye yayınlanmıştır.

1.2 "Soya" dayalı ayrımcılık

CERD 2002 yılında yayınladığı Genel Tavsiye No. 29 ile "soy" teriminin yalnızca "ırka" referansa bulunmadığı, bu terimin yasaklanmış diğer ayrımcılık zeminlerini tamamlayıcı bir anlamı ve uygulaması olduğu yolundaki tutarlı görüşünü bir kez daha teyit etmiştir. Ayrıca, şu husus vurgulanmıştır:

> *"'Soya' dayalı ayrımcılık, kast sistemi ya da benzeri, statünün doğuştan belirlendiği ve kişilerin insan haklarından eşit biçimde yararlanmasını ortadan kaldıran ya da zedeleyen sosyal katmanlaşma biçimleri temelinde örgütlenmiş toplulukların üyelerine karşı ayrımcılığı da içerir."*[9]

Komite, ayrımcılığa maruz kalan soy temelli toplulukların belirlenmesinde ayrıca aşağıdaki faktörleri sıralamaktadır:[10]

6 CERD Genel Tavsiye No. 24, para. 1.
7 CERD Genel Tavsiye No. 8
8 CERD yıllık rapor2009, A/64/18, para. 42, Filipinler (13)
9 Ibid.
10 Ibid., para. 1

1) geçmişten devir alınan statüyü değiştirememe ya da ancak sınırlı ölçüde değiştirebilme;
2) topluluk dışında evlenmenin toplumsal baskılarla kısıtlanması;
3) özel ile kamusalın mekan olarak ayrılması, örneğin konut ve eğitim, kamusal alanlara erişim, ibadet yerleri, suyun ve gıdanın kamusal kaynakları gibi konularda;
4) miras alınan mesleklerin ya da aşağılayıcı veya tehlikeli işlerin reddedilmesi özgürlüğünün sınırlandırılması;
5) borç bağımlılığı;
6) kirliliğe ve dokunulmazlığa atıflarda bulunan insanlık dışı söylemlere maruz kalma ve
7) insan saygınlığına ve eşitliğine yönelik genel saygı eksikliği.

Görüldüğü gibi bu Genel Tavsiye soy temelindeki ayrımcılığın gün ışığına çıkarılmasına katkıda bulunmuştur. Nitekim, bu tavsiyenin yayınlanmasından bu yana Komite'nin soy temelinde ayrımcılıkla ilgili kaygılarını belirtme gereğini duyduğu vaka sayısında bir artış olmuştur. Örnekler, Devletlerin raporlarına ilişkin değerlendirmelerde yer almaktadır: Mali ve Senegal (2002);[11]11 Gana, Kore Cumhuriyeti ve BK (2003);[12] Nepal, Madagaskar ve Moritanya (2004);[13] Nijerya (2005);[14] Yemen (2006, 2011);[15] Hindistan (2007);[16] Etiyopya (2009);[17] ve Japonya (2010).[18]

Açıklama 4: **Kast ayrımcılığı**

Hindistan, kasta dayalı ayrımcılığın ICERD Madde 1 kapsamı dışında kaldığı ve Sözleşmenin bu nedenle uygulanabilirlik taşımadığı şeklindeki konumunu sürdürmektedir. Bununla birlikte, bu görüş göz önünde tutularak ve taraf devletle yapılan geniş kapsamlı görüş alışverişi sonrasında Komite, "29 sayılı Genel Tavsiyede açıklanan konumunu sürdürmekte" ve "kast temelinde ayrımcılığın tam anlamıyla Sözleşmenin 1. Maddesi kapsamına girdiğini teyit etmektedir."[19] Benzer bir görüş Nepal (2000) ve Bangladeş'in (2001)[20] Devlet raporlarına ilişkin olarak da ifade edilmiştir.

1.3 Dolaylı ayrımcılık ve de facto ayrımcılık

Dikkat edilmesi gereken bir nokta, Sözleşme'nin, sonuçlarının böyle bir niyet beslenmeksizin ayrımcılığa yol açabileceği fiilleri de kapsamasıdır. Bu nokta Madde 1 (1)'de ifade edilmiş, sonuçta insan haklarının *"tanınmasını, bu haklardan yararlanılmasını ve bu hakların kullanılmasını boşa çıkartan ya da geçersizleştiren bir amaçtan ya da etkiden"* söz edilmiştir. CERD, Genel Tavsiye No. 14 (1993)'de bu konudaki görüşünü şu ifadelerle tekrarlamıştır:

> *"Sözleşmeye göre, belirli hak ve özgürlükleri zayıflatma amacını taşıyan ya da sonucunu doğuran bir ayrım yapılamaz. Bu ilke, taraf devletleri ırk ayrımcılığını doğuran veya devam ettiren yasaları ve düzenlemeleri değiştirme, kaldırma veya geçersiz saymakla yükümlü kılan 2. maddenin 1 (c) bendi ile de onaylanmaktadır." (para. 1) ve*
>
> *"Komite, belirli eylemlerin birbirinden farklı sonuçlara yol açabileceğini dikkate alacaktır. Komite, belirli bir eylemin Sözleşme hükümlerine aykırı bir sonuç doğurup doğurmayacağını belirlerken, söz konusu eylemin ırk, renk, soy, ya da ulusal veya etnik köken itibariyle farklı bir grup üzerinde meşru gösterilemeyecek farklı bir etki yaratıp yaratmadığına bakacaktır. " (para. 2).*

11 CERD Yıllık Rapor (2002), BM doc. A/57/18, paragraflar 406, 445
12 CERD Yıllık Rapor (2003), BM doc. A/58/18, paragraflar 124, 492, 544
13 CERD Yıllık Rapor (2004), BM doc. A/59/18, paragraflar 127, 131, 320, 342
14 CERD Yıllık Rapor (2005), BM doc. A/60/18, para. 290
15 CERD Yıllık Rapor (2006), BM doc. A/61/18, paragraflar 442, 445, 449; ve CERD Yemen ile ilgili Sonuç Gözlemler (2011), BM doc. CERD/C/YEM/CO/17-18, para. 15
16 CERD Yıllık Rapor (2007), BM doc. A/62/18, paragraflar 166, 167
17 CERD Etiyopya ile ilgili Sonuç Gözlemler (2009), BM doc. CERD/C/ETH/CO/7-16, para. 15
18 CERD Japyonya ile ilgili Sonuç Gözlemler (2010), BM doc. CERD/C/JPN/CO/3-6
19 BM doc. A/51/18, para. 352; CERD Yıllık Rapor (2007), BM doc. A/62/18, para. 166
20 CERD Yıllık Rapor (2000) BM doc. A/55/18, para. 294, 297, 299 (Nepal); ve CERD Yıllık Rapor (2001) BM doc. A/56/18, para. 73 (Bangladeş)

Komite, Filipinler'le ilgili sonuç gözlemlerinde şu hususu da kaydetmiştir: *"iyi niyet taşıyan ya da nötr politikalar bile ırk ilişkileri üzerinde doğrudan ya da dolaylı biçimde olumsuz ya da istenmeyen etkiler yaratabilir ve de facto ayrımcılığa yol açabilir."*[21]

Açıklama 5: **Ayrımcı etkisi olan sistem - de facto ayrımcılık**[22]

Komite, Çin'le ilgili sonuç gözlemlerinde, ulusal hane halkı kayıt sisteminin (hukou) örneğin istihdam, sosyal güvenlik, sağlık hizmetleri ve eğitim gibi alanlarda iç göçmenlere yönelik de facto ayrımcılığa yol açabileceğini belirtmiştir. Ayrıca, bu sistemin başta kadınlar olmak üzere etnik azınlıklara mensup kişileri etkilediği de belirtilmiştir. Bu durumu dikkate alan Komite şu tavsiyede bulunmuştur: "Taraf Devlet, hukou sisteminde reforma gitme kararını hayata geçirmeli, iç göçmenlerin, özellikle de etnik azınlıklara mensup olanların bir yerde uzun süreyle ikamet etmekte olanlarla aynı iş, sosyal güvenlik, sağlık ve eğitim imkanlarından yararlanabilmelerini sağlamalıdır."

1.4 Yurttaşlar ve Yurttaş Olmayanlar

ICERD Maddeleri 1 (2) ve 1 (3), ayrı ayrı taraf Devletlere belirli herhangi bir milliyete karşı ayrımcılık yapılmadığı sürece yurttaş olanlarla olmayanlar arasında fark gözetme, dışarda bırakma, kısıtlama getirme ya da tercihte bulunma gibi yollara başvurma ve Sözleşmeyi yurttaşlık, uyrukluk ya da yurttaşlığa kabulle ilgili yasaları etkilemeyecek şekilde yorumlama izni tanımaktadır. Bununla birlikte Komite Sözleşme'nin genel olarak göçmenlere ya da yabancılara yönelik ayrımcılık için de uygulanabilir olduğu görüşündedir. Bu yorum, birçok ülkede geçerli uygulamaların bir sonucu olarak geliştirilmiştir; söz konusu uygulamalarda yurttaşlar ve yurttaş olmayanlar arasındaki ayrım görüldüğü kadarıyla etnik örüntüleri izlemekte ve sonuç olarak içsel bir ayrımcılık taşımaktadır.

Devletler Madde 1 (2)'yi zaman zaman kendilerini yabancılara ilişkin mevzuatla ilgili konularda rapor verme yükümlülüğünden kurtardığı şeklinde yorumlamaktadır. Bu durum üzerine 1993 yılında Genel Tavsiye No. 11'[23] çıkartarak tara Devletlerden yabancılarla ilgili mevzuat ve bunun uygulanmasına ilişkin eksiksiz bilgi vermelerini istemiştir.

Göçmenler, mülteciler, sığınmacılar, belgesiz yabancılar ve yaşadıkları ülkede uyrukluk kazanamayan kişiler dahil olmak üzere yurttaş olmayanlara yönelik yabancı düşmanlığı, ayrımcı ve ırkçı uygulamalar konusunda CERD 2004 yılında Genel Tavsiye No. 30'u yayınlamıştır. Bu Tavsiye, taraf Devletlerin yurttaş olmayanlara ilişkin çeşitli sorumluluklarını ve Madde 1 (2)'nin kişilerin diğer uluslararası insan hakları belgelerinde tannan hak ve özgürlüklerini kısıtlayıcı biçimde yorumlanamayacağını açıklığa kavuşturmak için hazırlanmıştır. Diğer uluslararası belgeler özellikle İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ICESCR) ve Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'dir (ICCPR). Tavsiye ayrıca şu gözlemde bulunmaktadır:

> *"Sözleşmenin hedef ve amaçları ışığında değerlendirildiğinde, vatandaşlık ya da göçmenlik statüsü temelinde bir ayrımcılık, meşru bir hedefe yönelik olmadığı ve bu hedefe ulaşmak açısından orantılı olmayan kriterlere göre farklı bir muamele içerdiği ölçüde ayrımcı nitelik taşıyacaktır."*[24]

Komite, Genel Tavsiye No. 30'da ayrıca taraf Devletlerin ayrımcılığa karşı yurttaş olmayanların haklarını yasada ve pratikte korumak üzere çeşitli önlemler almalarını tavsiye etmektedir. Bu tavsiyede önlemler daha somut biçimde aşağıdaki başlıklarda sıralanmaktadır:

- Nefret söylemine ve ırkçı şiddete karşı koruma;
- Yurttaşlığa erişim;

[21] CERD yıllık rapor2009, A/64/18, para. 42, Filipinler (13)
[22] Ibid., para. 32, Çin (14)
[23] Genel Tavsiye No. 11 2004 yılında Genel Tavsiye No. 30 ile değiştirilmiştir.
[24] CERD Genel Tavsiye No. 30, para. 4

- Yargının idaresi;
- Yurttaş olmayanların kovulması ve sınır dışı edilmesi;
- Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar.

Açıklama 6: **Yabancı kökenli öğrencilere karşı de facto ayrımcılık**[25]

40/2007 (Murat Er v. Danimarka) sayılı bireysel iletide Kopenhag Teknik Okulunda öğrenci olan dilekçe sahibi, okulda etnik Dan'lar dışında kalanlara karşı ayrımcılık yapılarak Sözleşmenin 2 (1) (d), 5 (e) (v) ve 6 maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürümüştür. Gündeme getirilen soruna göre işverenlerin Pakistan ya da Türkiye kökenli öğrencilerin eğitim için kendi şirketlerine gönderilmemesi talepleri kabul edilmekte, taraf Devlet de bu durumu araştırmamaktadır. Komitenin görüşüne göre, bu tür taleplerin kabul edildiği durumların varlığı, staj için yeterliliğe sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın Danimarkalı olmayan öğrencilere yönelik de facto bir ayrımcılığın teyidi açısından yeterlidir. CERD ayrıca taraf Devletin bu tür ırk ayrımcısı bir uygulamanın var olup olmadığını araştırmadığını, dilme getirilen durumun söz konusu öğrencinin örneğin akademik sicil gibi başka yetersizlikler nedeniyle staja hak kazanamamasının tek başına gerekçe gösterilemeyeceğini belirtmiştir. Komite, taraf Devletin, dilekçe sahibinin Madde 5 (e) (v) çerçevesindeki eğitim ve öğrenimden eşit yararlanma hakkını ihlal ettiği, ayrıca Sözleşmenin 2 (1) (d) ve 6. Maddelerinin ihlali anlamına gelen bir ırk ayrımcılığının söz konusu olup olmadığını belirlemek üzere etkili bir araştırma yapmadığı sonucuna varmıştır.

Açıklama 7: **Ayrımcılığın olmadığı bir durum**[26]

32/2003 (Sefic v. Danimarka) sayılı bireysel iletide, Danimarka'da ikamet eden bir Bosna vatandaşı yerel bir sigorta şirketinden üçüncü taraf mali sorumluluk sigortası almak istemiştir. Kendisine, Danimarka dili konuşamadığından kendisiyle sigorta sözleşmesi yapılamayacağı söylenmiş, bunun üzerine dilekçe sahibi yetkililere şikayette bulunmuştur. Bu şikayete göre, dil bilme zorunluluğu Danimarka'daki Ayrımcılık Karşıtı Yasanın (1) 1 kesimi itibarıyla objektif bir temele dayanmamaktadır. Komite, ulaştığı sonuçta şu görüşü belirtmiştir: İleti sahibinin sigorta şirketinin izlediği politikaya ilişkin iddiaları ve kanıtları bu işe ehil yetkililer tarafından etraflıca incelenmiş, bunların arasında yer alan savcı dil koşulunun müştekinin ırkına ya da etnik kökenine dayanmadığı, müşterileriyle olan iletişimini esas aldığı sonucuna varmıştır. Komite, sigorta şirketinin öne sürdüğü dil koşulunun, özellikle küçük bir şirket olması ve müşterileriyle ağırlıklı olarak telefonla iletişim kurduğu dikkate alındığında, bu koşul için makul ve objektif bir gerekçe oluşturduğu sonucuna varmıştır. Sonuç, ortadaki durum, herhangi bir Sözleşme ihlali olmadığı şeklinde değerlendirilmiştir.

1.5 Özel Önlemler – Olumlu Eylem

Yalnızca hukuk önünde formel eşitliğin ötesinde pratikte maddi eşitliğin de sağlanması için (örneğin insan haklarından fiilen yararlanılması ve bu hakların kullanılması) Sözleşme Madde 1 (4) ayrıca ırksal ve etnik açıdan dezavantajlı gruplar ya da kişilere yarar sağlayacak özel önlemler de öngörmektedir (bunlara aynı zamanda olumlu eylem, önlem ya da girişim adı verilmektedir). Söz konusu önlemler şu koşulla meşru sayılabilir:

> *"bu tür önlemler, sonuçta farklı gruplar için ayrı haklar sağlanmasına yol açmayacak ve önlemler amacına ulaştıktan sonra sürdürülmeyecektir."* (ICERD Madde 1 (4)).

[25] CERD yıllık rapor2007, A/62/18, paragraflar 518-524 ve Ek V
[26] CERD yıllık rapor2005, A/60/18, para. 440

Diğer yandan, bir fiil, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene göre tanımlanan bir grup üzerinde gerekçelendirilemeyecek orantısızlıkta bir etki yaratıyorsa bu fiil Sözleşmeye aykırı sayılır[27] (ayrıca bakınız, ICERD Madde 2 (2)). Özel önlemler kavramının anlaşılmasında kaçınılmaz olarak birtakım güçlükler çıkacaktır. Bu geri plandan hareketle Komite 4-5 Ağustos 2008'de tematik bir tartışma yürütmüş ve 2009 yılında özel önlemlerin ICERD çerçevesindeki anlamı ve kapsamı konusunda özellikle taraf Devletlere pratik yol göstericilik yapacak 32 sayılı Genel Tavsiyesini yayınlamıştır.

Taraf Devletlerin özel önlemleri *"haklı görülemeyecek tercihlerden"*[28] ayırmaları gerektiğinin ve *"durumları objektif olarak farklı kişilere ya da gruplara eşit davranmanın, durumları objektif olarak aynı olanlara eşitsiz davranılması gibi bir ayrımcılık anlamına geleceğinin"* vurgulanması önemlidir.[29] Bu anlayış temelinde özel önlemler *geçici* olmalı, dezavantajlı grupların insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam ve eşit biçimde yararlanmalarını sağlayacak şekilde hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. Bu arada, geçici özel önlemlerin hedefleri, örneğin azınlıklara mensup kişilerin kendi dinlerinin gerektiğini yapma ve kendi dillerini kullanma hakları ve yerli halkların hakları gibi belirli gruplara özgü *kalıcı haklarla* karıştırılmamalıdır. Geçici önlemlerin dışında sayılan diğer haklar arasında kadınların örneğin annelik izni gibi konularda erkeklere göre biyolojik farklılıkları nedeniyle daha farklı muamele hakları da yer almaktadır ve bu gruplar aynı zamanda özel önlemlerden de yararlanabilmelidir.[30]

Geniş bir alana yayılan önlemler mümkündür. Örneğin, *"Devlet aygıtındaki her kademede olmak üzere yasama, yürütme, idari, bütçesel ve yönetmelik biçimindeki önlemler; ayrıca, dezavantajlı gruplar için istihdam, konut, eğitim, kültür ve kamusal yaşama katılım gibi alanlarda az önce belirtilen araçlar temelinde geliştirilip uygulanacak planlar, programlar, politikalar ve tercihli rejimler."*[31]

Açıklama 8: **Özel Önlemler: CERD'in Kolombiya ile ilgili Sonuç Gözlemleri**[32]

CERD, özel önlemlere ilişkin ulusal politikalara rağmen belirli bir kaygısını dile getirmiştir: Afro-Kolombiyalılar ve yerli halklar haklarından yararlanmakta önemli güçlüklerle karşılaşmaya devam etmektedir: de facto ayrımcılık ve marjinalleştirme; ayrımcılığın yapısal nedenleri ve sosyoekonomik haklardan ve gelişim haklarından dışlanma; özel önlemlere ilişkin politikalara bölge ve belediye düzeyleri dahil olmak üzere yeterli kaynak tahsislerinin eşlik etmemesi ve ülkede özel önlemlerin uygulanmasının etkili biçimde izlenmemesi. CERD bunlara ek olarak, ilgili gelişim planlarının ve olumlu eylem politikalarının belirlenmesinde ilgili topluluklara danışmanın önemine de işaret etmiştir.

1.6 Çoklu Ayrımcılık

CERD'in 32. Genel Tavsiyesinin 7. paragrafında şöyle denmektedir:

> *"ayrımcılığın 'zeminleri', 'kesişme' nosyonuyla birlikte pratikte genişletilmiştir. Bu çerçevede Komite çifte veya çoklu ayrımcılık durumlarını ele almaktadır. Burada, örneğin toplumsal cinsiyet veya din gibi belirli bir zemindeki ayrımcılığın Sözleşme Madde 1'de sıralanan diğer zemin ve zeminlerdeki ayrımcılıkla birlikte ortaya çıkması gibi durumlardan söz edilmektedir."*

CERD bu tür çoklu ayrımcılık biçimlerinin olduğu durumlara özel dikkat göstermektedir. Komite, toplumsal ciddiyetin sektörler arası özelliğini dikkate alarak Genel Tavsiye No. 25 (2000)'de ırk ayrımcılığının kadınları ve erkekleri her zaman eşit biçimde ya da aynı yoldan etkilemeyeceğini not etmiş, ırk ayrımcılığının kimi biçimlerinin

[27] Ref. CERD Genel Tavsiye No. 14
[28] CERD Genel Tavsiye No. 32, para. 7
[29] Ibid., para. 8
[30] Ibid., para. 15
[31] Ibid., para. 13
[32] CERD Kolombiya ile ilgili Sonuç Gözlemler (2009), CERD/C/COL/CO/14, para. 18

örneğin belirli bir ırktan ya da etnik gruba mensup kadınlara yönelik cinsel ihlal ya da yerli kadınların zorla kısırlaştırılması gibi uygulamaları da beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Bu arada, ırk ayrımcılığının örneğin ırk önyargısına dayalı tecavüz gibi en başta ve özel olarak kadınları etkileyen sonuçları olabilmektedir. Bunları dikkate alan Komite toplumsal cinsiyet perspektifini çalışmalarına içermeye yönelik çabalarını güçlendirmekte, aynı zamanda taraf Devletlere ırk ayrımcılığının toplumsal cinsiyet boyutlarıyla ilgili ayrıştırılmış veriler sağlamalarını ve bu yönde gerekli girişimlerde bulunmalarını tavsiye etmektedir.[33]

Yaş da Komite tarafından belirli bir gruba mensup çocuklara yönelik çoklu ya da çifte ayrımcılık durumlarına katkıda bulunabilecek bir etmen olarak ele alınmaktadır:[34]

Açıklama 9: **Din ve ırk ayrımı**

ICERD Madde 1'de belirlenen beş ayrımcılık zemini arasında "Din" yoktur. Dolayısıyla CERD yalnızca din temelindeki ayrımcılığın ICERD kapsamına girmediği görüşündedir.[35] Ne var ki etnik/ulusal köken ile din arasında net bir çizgi çekilmesi her zaman kolay iş değildir. CERD bu açıdan Komitenin "bir yanda din ile diğer yanda ulusal ve etnik köken dahil olmak üzere Sözleşmenin 1. Maddesinde özel olarak belirtilen diğer zeminler üzerinden 'çifte' ayrımcılık durumlarını ele almaya yetkili olması gerektiği" görüşünü dile getirmiştir.[36] Bu arada, ICERD 5(d) kapsamında taraf Devletlerin, ırk, renk, soy, ulusal ya da etnik köken zeminindeki herhangi bir ayrımcılık olmadan herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğünü sağlama yükümlülükleri vardır.

2. ICERD kapsamındaki Devlet yükümlülükleri (Madde2 – 7)

2.1 Irk ayrımcılığını ortadan kaldırmak üzere alınacak önlemler (Madde2)

Madde 2 taraf Devletin, kamusal ve özel aktör farkı gözetmeksizin *herhangi bir* kişi, grup ya da kuruluş tarafından yapılan ırk ayrımcılığını yasaklayıp durdurmasını talep etmektedir.[37]

Madde 2 (1) kapsamında sıralanan Devlet yükümlülükleri aşağıdakileri de içermektedir:

- Irk ayrımcılığı kapsamında herhangi bir fiil ya da uygulamada bulunmama;
- Tüm kamu mercilerinin ve kurumlarının Irk ayrımcılığı kapsamında herhangi bir fiil ya da uygulamada bulunmamasını sağlama;
- Herhangi bir kişi ya da kuruluş tarafından yapılan ırk ayrımcılığını teşvik etmeme, savunmama ya da desteklememe;
- Politikaları gözden geçirme ve ırk ayrımcılığını yaratma ya da sürdürme sonucu veren yasaları ya da yönetmelikleri değiştirme ya da iptal etme.

Madde 2 (2), dezavantajlı grupların yeterince gelişmesini ve korunmasını, bu kesimlerin insan hakları ve temel özgürlüklerden eksiksiz ve eşit biçimde yararlanmasını sağlamak üzere taraf Devletçe sosyal, ekonomik, kültürel ve diğer alanlarda alınması gereken önlemleri ele almaktadır.[38]

---

33 Ref. e.g. CERD Genel Tavsiye No. 25, paragraflar 3, 4, 5, 6; No. 29, paragraflar 11, 12, 13; No. 30, para. 8; No. 32, para. 7

34 CERD Genel Tavsiye No. 31, giriş bölümü; ve 2002 yılı Mali devlet raporu için, ref. CERD Yıllık Rapor (2002) A/57/18, paragraflar 404 ve 405

35 CERD Yıllık Rapor 2007, bireysel ileti No. 36/2006 ve 37/2006, para. 516

36 ibid

37 Ayrıca bakınız ABD ile ilgili CERD sonuç gözlemleri (2001) para. 5 ve (2008) para. 11.

38 Özel önlem için lütfen bakınız: Bu rehberde BÖLÜM I, 1.5.

2.2 Irk temelinde ayırma ve apartheid (Madde 3)

Madde 3 ırk temelinde ayırmayı ve apartheid'ı mahkum etmektedir. Başlarda bu madde münhasıran Güney Afrika'nın hedef alındığı şeklinde yorumlanmıştı. Ancak Komite Genel Tavsiye No. 19'da (1995) Madde 3'ün konutta ve/ya da eğitimde bunun amaçlanmış olmadığı ayrımlar dahil tüm ülkelerdeki ırksal ayırmaları yasakladığına açıklık getirmiştir. Devletlerin ayrıca daha önceki Hükümetlerin bu yöndeki uygulamalarının ve hoş görülen durumların sonuçlarını giderme gibi bir yükümlülükleri de vardır.

Komite, özellikle konut ve eğitim gibi alanlarda ırk ayrımı konusundaki kaygılarını düzenli biçimde dile getirmekte ve açık tavsiyelerde bulunmaktadır.[39] CERD pek çok örnekte bu konuyu etnik ve ulusal azınlıklar, özellikle Romanlar ve Dalitler gibi soya dayalı gruplar bağlamında ele almaktadır.

2.3 Irkçı tahrikin yasaklanması (Madde 4)

Komite, *"İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki ilkeyi gerektiği gibi dikkate alarak"* ifade özgürlüğünün aşırı uçlarda kullanılmasına sınır getiren 4. Maddenin büyük önemini sürekli olarak vurgulamıştır. Dahası, CERD bu konuya ilişkin olarak üç Genel Tavsiye yayınlamıştır: No. 1 (1972), No. 7 (1985) ve No. 15 (1993). Madde 4'e göre taraf Devletler aşağıdaki fiilleri yasa gereği cezaya tabi saydığını açıklamalıdır:

- Irk üstünlüğü ya da nefretine dayalı fikirlerin yayılması;
- Irk ayrımcılığını tahrik;
- Herhangi bir ırka ya da başka bir renkten veya etnik kökenden insanlara yönelik şiddet eylemeleri ya da bu tür eylemlere tahrik;
- Bunların finanse edilmesi dahil ırkçı faaliyetlere herhangi bir yardım.

Ek olarak, ırk ayrımcılığını savunan ve tahrik eden kuruluşlar, yanı sıra bu kuruluşların etkinlikleri ve propagandaları yasa dışı ilan edilmeli ve yasaklanmalıdır (Madde4 (b)). Bu tür kuruluşlara üyelik ve eylemlerine katılmak da suç sayılmalıdır. Madde 4 (c) taraf Devletlerin, hangi kademede olursa olsun her kamu yetkilisinin ya da kurumunun ırk ayrımcılığını savunmasını ya da tahrik etmesini yasaklama yükümlülüklerinin altını çizmektedir.

Devletlerin bu madde kapsamındaki yükümlülükleri ile ifade ve örgütlenme özgürlüğüne saygı arasındaki çizgi çoğu kez net olmadığından Madde 4'e tam uyum özellikle karmaşık bir konudur. Devletler Madde 4'e uygun davranmama mazereti olarak ifade ve örgütlenme özgürlüğünün korunması savına sıkça başvurur. Ayrıca, Madde 4'e çekince koyan ülkeler de vardır (5 Temmuz 2011 tarihi itibarıyla 20 taraf Devlet, cf. Ek I). Bu duruma yanıt olarak Komite Madde 4'ün uygulanması konusunda sağlıklı bir tutum benimsemiştir. Genel Tavsiye No. 15'te (1993) şu hususu netleştirmiştir: *"ırk üstünlüğüne ya da nefrete dayalı her tür görüşün yayılmasının yasaklanması"*, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde (Madde 19) ve yer alan ve ICERD Madde 5 (d) (viii)'te hatırlatılan *"görüş ve ifade özgürlüğü hakkı ile bağdaşır."*[40] CERD ayrıca Evrensel Bildirge Madde 29 (2)'ye atıfta bulunarak yurttaşların görüş ve ifade özgürlüğü hakkında yararlanmalarının, ırkçı fikirler yaymamak dahil olmak üzere özel görevler ve sorumluluklar getirdiğini de vurgulamıştır.

[39] 2009 yılındaki Devlet raporlarının değerlendirilmesi açısından örneğin: Azerbaycan (Sonuç Gözlemler para. 15), Hırvatistan (Sonuç Gözlemler para. 14), Etiyopya (Sonuç Gözlemler para. 15), Finlandiya (Sonuç Gözlemler para. 17), Pakistan (Sonuç Gözlemler para. 12) ve Türkiye (Sonuç Gözlemler para. 13). 2008 yılında: Belçika, Fiji, İtalya, Namibya, Rusya, USA (CERD Yıllık Rapor 2008, A/63/18, paragraflar 81, 174, 236, 294, 377, 487 ve 488). 2007 yılında: Antigua ve Barbuda, Çek Cumhuriyeti, Hindistan, Israil ve Kongo DC (CERD Yıllık Rapor 2007, A/62/18, paragraflar 45, 110, 111, 171, 183, 215 ve 330.

[40] CERD Genel Tavsiye No. 15, para. 4.

Açıklama 10: **Irkçı tahrik mi ifade özgürlüğü mü?**[41]

Oslo ve Trondheim'deki Yahudi toplulukları başka kişilerle birlikte 30/32003 sayılı bir bireysel iletide bulunmuşlardır. Konu, sağ kanattaki "Bootboys" adlı gruba mensup bir kişinin bir Nazi liderine ilişkin anmada ırkçı yorumlar yapmasıdır. Bu konuşma sonucunda konuşmacı hakkında kovuşturma başlatılmış, Norveç Yüksek Mahkemesi konuşmayı ifade özgürlüğü kapsamında gördüğünden kişi beraat etmiştir. CERD iletiyi kabul edilebilir bulmuştur. Ne var ki Devlet bu şikayetin kabul edilebilirliğine itiraz etmiştir. Bu itiraza göre ileti sahiplerinin hiçbiri belirtilen ifadelerin "mağduru" olmamıştır; konuşma yapılırken söz konusu kişiler orada bulunmuyorlardı ve konuşma da bu kişilerden hiçbirine işaret etmemişti. Ayrıca, ileti sahiplerinin iç hukuk yollarını tüketmedikleri, bu kişilerin daha önce konuşma hakkında yetkililere herhangi bir şikayette bulunmadıkları belirtilmiştir. Buna rağmen CERD "mağdur" statüsünün potansiyel mağdurlardan oluşan belirli bir grubun tüm üyelerine teşmil edilebileceğini ve aralarından hiçbiri yetkili mercilere şikayette bulunmamış olsa bile bu kişilerin konuşmaya yapan kişiyle ilgili hukuku süreçleri değiştirme imkanı bulunmadığını ileri sürmüştür. Ağustos 2005'te CERD, yapılan konuşmada ırk üstünlüğü ya da nefret ögelerine yer verildiğini, eski Nazi liderlerinin ilkelerine saygının ise şiddete olmasa bile ırk ayrımcılığına yönelik bir tahrik olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Konuşmadaki beyanların, Madde 4 kapsamındaki "haklarına saygı göstererek" ibaresinin koruması altında sayılıp sayılamayacağı konusunda ise Komite, ifade özgürlüğü hakkına Madde 4 daha sınırlı bir rol tanınmasının "haklarına saygı göstererek" ibaresini dikkate almama anlamına gelmeyeceğini, bu konuda özellikle ifade özgürlüğünü koruyan tüm uluslararası belgelerin bile bu hakkın kullanılmasının belirli koşullarda sınırlanabileceğini öngörmüş olduğunu dikkate alma gerektiğini belirtmiştir. Sonuçta, suça konu olan ifadeler özellikle saldırgan içerikte olduğundan bu ifadelerin "haklarına saygı göstererek" hükmü tarafından korunmadığını, dolayısıyla Sözleşmenin 4., ardından 6. Maddesinin ihlalinin bös konusu olduğu ifade edilmiştir.

2.4 Haklardan yararlanmada eşitlik (Madde 5)

Madde 5 haklara ilişkin bunlardan ibaret sayılamayacak bir liste vermektedir ve taraf Devletlerin – ırk, renk, ulusal ya da etnik köken ayrımı olmadan – herkesin bu haklardan yararlanabilmesini sağlama yükümlülükleri vardır. Listede yer alan haklar:

a) mahkemeler ve yargıyı idare eden tüm diğer organlar önünde eşit muamele görme hakkı;
b) kişinin güvenlik ve resmi görevlilerden ya da herhangi bir kişi, grup veya kurumdan gelsin şiddete ve bedeni zarara karşı korunma hakkı;
c) bir dizi siyasal ve medeni hak;
d) bir dizi ekonomik, sosyal ve kültürel hak;
e) özel mülkiyet altında olanlar dahil, ulaşım araçları, oteller, lokantalar, kafeler, tiyatrolar ve parklar dahil genel olarak hak tarafından kullanıma açık alanlara ve hizmetlere erişim hakkı.

CERD's Genel Tavsiye No. 20'ye (1996) göre, Madde 5 insan haklarının varlığını ve tanındığını varsaymakta ve taraf Devletlerden bu haklardan yararlanılmasında ırk ayrımcılığını yasaklayıp ortadan kaldırmalarını talep etmektedir. Ne var ki maddenin kendisi medeni, siyasal, ekonomik, sosyal ya da kültürel hakları oluşturmadığı gibi bu hakları tanımlamamaktadır. Dolayısıyla, bu hakların tanınmasının ve korunmasının fiilen var olan hukuksal düzene yansıtılmasının nasıl olacağı konusunda bir serbesti alanı varadır ve pratik de devletten devlete değişmektedir. Bu arada belirtmek gerekirse bu Madde ve yorumu daha fazla geliştirilmeye ve insan hakları açısından değerlendirmeye açıktır.

CERD 5. Maddenin yorumlanmasında belirli bir Devlette yaşayan tüm kişilerin haklarıyla o Devletin yurttaşlarının hakları arasında bir ayrım gözetmektedir. Madde 5'te sözü edilen hakların çoğu bunlardan ilkinin kapsamına girerken seçimlere katılma, oy verme ve aday olma gibi hususlar ikinci kategoriye dahildir.[42] Ancak her durumda

41 CERD yıllık rapor2005, A/60/18, paragraflar 442-446 ve Ek III, kesim A
42 CERD Genel Tavsiye No. 20, para. 3

"insan haklarından ilkesel olarak herkes yararlanmalıdır" ve taraf Devletlerin *"uluslararası hukukta tanındığı ölçülerde, bu haklardan yararlanılmasında yurttaş olanlarla olmayanlar arasında eşitliği güvence altına alma"* yükümlülüğü vardır.[43]

CERD ayrıca Madde 5'te atıfta bulunulan hakların ve özgürlüklerin ve benzer hakların taraf Devletçe korunması gerektiğini kaydederken bu korumanın özel kurumların faaliyetleri dahil olmak üzere farklı yollardan sağlanabileceğini belirtmektedir.[44]

2.5 Irk ayrımcılığına karşı telafi yolları (Madde 6)

Madde 6'ya göre Devletler kendi yargı alanlarındaki herkes için şunları sağlama yükümlülüğü altındadır:

- ırk ayrımcılığı kapsamındaki herhangi bir fiile karşı korunma ve onarım sağlama ve
- ayrımcılık sonucunda maruz kalınan herhangi bir zarara karşı adil ve yeterli tazminat ya da karşılık arama hakkı.

Ancak, ırk ayrımcılığı fiillerinin bir insana verdiği zararın derecesi çoğu kez olduğundan az görülür ve tazminat talepleri de ciddiye alınmaz. Bu hususu dikkate alan CERD Genel Tavsiye No. 26'da (2000) Madde 6'de yer alan hakların yalnızca failin cezalandırılmasıyla güvenci altına alınmış olmayacağını, mahkemelerin ve diğer yetkili mercilerin mağdurun uğradığı maddi ve manevi zararın finansal olarak tazmin edilmesi konusunu da düşünmeleri gerektiğini belirtmiştir.[45]

2.6 Eğitim (Madde7)

Madde 7 Devletlerin özellikle eğitim, öğretim ve kültür alanlarında ivedi ve etkili önlemler almalarını öngörmektedir:

- ırk ayrımcılığına yol açan önyargılara karşı mücadele ve
- uluslar ve etnik gruplar arasında anlayışı, hoşgörüyü ve dostluğu geliştirme;

Komite, Madde 7'nin uygulanmasına gerekli özeni göstermeyen taraf Devletlere ilişkin olarak, her Devletin somut önlemler ve bunların sonuçları konusunda yeterli bilgi sunmasını talep etmektedir.[46]

ICERD'in olsun başka herhangi bir uluslararası belgenin olsun eksiksiz uygulanması büyük ölçüde ülkelerde yasaları uygulamakla görevli olanlara ve bu görevlilerin Devletin üstlenmiş olduğu yükümlülükler hakkında yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediklerine bağlıdır. Madde 7'de söz edildiği içeriğiyle eğitim yalnızca okul eğitimine sınırlı kalmayıp yasa uygulama görevlilerinin ve öğretmenler gibi profesyonellerin eğitimini de içerir. CERD'in 13. Genel Tavsiyesi şunu vurgulamaktadır:

> *"Komite, Sözleşmenin 7. maddesinin uygulanması için taraf devletlerden, Sözleşme ve Kolluk Görevlileri için Davranış Kuralları (1979) standartların bütünüyle uygulanmasını sağlamak üzere, kolluk görevlilerine verilen eğitimin gözden geçirmelerini ve iyileştirmelerini talep eder."*[47]

Komite, Genel Tavsiye No. 17'de (1993) ayrıca taraf Devletlerin bunlarla sınırlı kalmamak üzere aşağıda belirtilen amaçlara yönelik ulusal kurumlar oluşturmalarını tavsiye etmektedir:

43 CERD Genel Tavsiye No. 30, para. 3
44 CERD Genel Tavsiye No. 20, para. 5
45 CERD Genel Tavsiye No. 26, para. 2
46 CERD Genel Tavsiye No. 5
47 CERD Genel Tavsiye No. 13 para. 3

- ICERD Madde 5'te açıkça belirtildiği üzere, insan haklarına ve bunların kullanımına saygıyı herhangi bir ayrımcılık olmaksızın savunma ve geliştirme;
- ırk ayrımcılığına karşı koruma açısından resmi politikaların incelenmesi ;
- ICERD hükümlerine uygunluk sağlanması için yasaların izlenmesi;
- taraf Devletlerin ICERD kapsamındaki yükümlülükleri konusunda kamuoyunun eğitilmesi.

Ayrıca CERD şu sorulara özellikle dikkat etmektedir: Devletler kendi halkını genel olarak haklar, özel olarak da ICERD ve CERD konusunda bilgilendiriyor mu ve ICERD yerel dillere çevrilip bu dillerden yayınlandı mı?[48]

[48] İnsan Hakları Anlaşma Organları Başkanlarının 6. toplantısında benimsenen tavsiyeler, Eylül 1995, BM doc. A/50/505, para. 20

BÖLÜM II – CERD ve Çalışmaları

1. Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD)

CERD, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, ICERD'in taraf Devletlerce uygulanmasını izleyecek bağımsız bir organ olarak kurulmuş ve çalışmalarına BM'nin ilk anlaşma organı olarak 1970'te başlamıştır. Bugün toplamda dokuz anlaşma organı vardır ve CERD sonrasındakiler aşağıda belirtilen tarihlerde BM'nin diğer insan hakları anlaşmaları için kurulmuştur (5 Temmuz 12011 itibarıyla):

- İnsan Hakları Komitesi Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (ICCPR) ile bu sözleşmenin isteğe bağlı protokollerinin uygulanmasını izlemektedir;
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (CESCR,) Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin (ICESCR) uygulanmasını izlemektedir;
- Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması (CEDAW) Komitesi, Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ile bu sözleşmenin isteğe bağlı protokollerinin uygulanmasını izlemektedir;
- İşkenceye Karşı Komite (CAT), İşkenceye ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamelelere Karşı Sözleşme'nin (CAT) uygulanmasını izlemektedir;
- İşkencenin Önlenmesi Alt-Komitesi (SPT) CAT'ın İsteğe Bağlı Protolü (OPCAT) temelinde kurulmuştur;
- Çocuk Hakları Komitesi (CRC), Çocuk Haklarına dair Sözleşme ile bu sözleşmenin İsteğe Bağlı Protokollerinin uygulanmasını izlemektedir;
- Göçmen İşçiler Komitesi (CMW), Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi'nin (ICPMW) uygulanmasını izlemektedir;
- Engelli Kişilerin Hakları Komitesi (CRPD) Engelli Kişilerin Hakları Uluslararası Sözleşmesi'nin (ICRPD) uygulanmasını izlemektedir;
- Gözaltında Kaybolmalar Komitesi (CED), Herkesin Gözaltında Kaybolmalara Karşı Korunması Uluslararası Sözleşmesi'nin (ICPED) uygulanmasını izlemektedir.

1.1 Üyelik

CERD, kendi kişisel yetkileriyle hizmet sunan 18 bağımsız uzmandan oluşmaktadır (ICERD Madde8 (1)). Her üye bir taraf Devletçe aday gösterilmekte, taraf Devletlerin bir toplantısında dört yıllık görev süresi için seçilmektedir (Maddeler 8 (4) ve (5) (a)). Seçimler üyelerin yarısı için iki yıllık aralarla yapılmaktadır (Madde8 (5) (a)). Komite üyelerinin seçiminde, coğrafi dağılımda eşitlik, farklı uygarlık biçimlerinin ve belli başlı hukuk sistemlerinin temsili gibi hususların dikkate alınması gerekmektedir (Madde8 (1)). Sözleşmeye göre Komite kendi usul kurallarını belirler ve dışardan direktif almaz (Madde10).

1.2 Oturumlar

CERD yılda iki kez, genellikle İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin (OHCHR) merkezi olan Palais Wilson'da toplanır. Oturumlar genellikle üç hafta sürerken 75. oturumdan bu yana Komite birikmiş Devlet raporlarının incelenmesinin tamamlanabilmesi için dört haftalık oturumlar yapmaktadır. Taraf Devlet raporları Komite tarafından, diğer paydaşların, örneğin HDK'ların gözlemci olarak katılmalarına izin verilen açık toplantıda görüşülmektedir. Her CERD oturumunun kapalı olarak yapılan toplantılarında ise sonuç gözlemleri, bireysel iletiler ya da erken uyarı ve acil eylem prosedürü ve ortaya çıkan diğer konular görüşülebilir.

2. CERD'in Çalışması ve İşlevleri

CERD'in başlıca görevleri, Devlet raporlarının, bireysel iletilerin ele alınması ve erken uyarı ve acil eylem prosedürü çerçevesindeki durumların görüşülmesidir. CERD, Devletlerin Sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmelerine yardım amacıyla aynı zamanda çeşitli konuları ele alan "Genel Tavsiyeler"[49] yayınlamakta, ICERD hükümlerine ilişkin yorumlarını açıklamakta, taraf Devletlere önerilerde ve tavsiyelerde bulunmakta, bası şeyler talep etmektedir (ayrıca bkz. Ek IV). CERD tarafından gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin ayrıntılı bilgiler ve çalışma yöntemlerinde belirli bir yıl içinde meydana gelen gelişmeler CERD'in yıllık raporunda yer almaktadır.

2.1 Devlet Raporlarının ele alınması

Sözleşme Madde 9 (1) uyarınca taraf Devletler *"benimsedikleri ve bu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına yönelik olan yasal, yargısal, idari ve diğer önlemler"* hakkında hazırladıkları raporları CERD tarafından görüşülmek üzere Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine sunmak durumundadır. Her taraf devlet *başlangıç raporunu* ICERD'in kendisi için yürürlüğe girdiği tarihi izleyen bir yıl içinde sunar ve bundan sonraki raporlar her iki yılda bir (bunlara genellikle *periyodik rapor* denir) ya da Komitenin talep etmesi halinde sunulur. Kimi durumlarda taraf Devletler kendi hükümetleri ülkede ırk ayrımcılığı olmadığını düşündüğünden rapor sunma gibi bir zorunluluklarının da olmadığını ileri sürerler. Oysa ırk ayrımcılığı potansiyel olarak ya da fiilen tüm ülkelerde var olan bir olgudur ve bu nedenle taraf Devletlerin bu konuda duyarlı olmaları, ırk ayrımcılığını önlemeye ya da bu olguya karşı mücadeleye yönelik önlemler hakkında rapor vermeleri bir yükümlülüktür.

Komite, çalışmaları hakkında her yıl BM Genel Kuruluna rapor sunmakta, devlet raporları üzerindeki incelemeler ve alınan bilgiler temelinde önerilerde ve genel tavsiyelerde bulunmaktadır (ICERD Madde 9 (2)).

CERD, uluslararası insan hakları anlaşmaları uyarınca verilecek raporlar konusundaki uyumlulaştırılmış kılavuzlarda yer alan ortak temel belge ve anlaşma özelindeki belgelerle ilgili olarak[50] yeni raporlama kılavuzları benimsemiştir[51] (2007 yılındaki 71. Oturumunda).[52] Bu kılavuzlar taraf Devletlere özellikle biçim ve içerik açısından raporlarını hasıl hazırlayacakları konusunda bilgiler vermektedir.

Halihazırdaki Anlaşma Organı rapor sistemine göre devletler yukarıda değinilen uyumlulaştırılmış kılavuzlara uygun olarak ortak bir temel belge sunmalıdır. Bu ortak temel belgede yer alması gereken hususlar şunlardır: ilgili devletle ilgili genel bilgiler; insan haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik genel çerçeve ve ayrım yapmama, eşitlik ve etkili onarım yolları konusunda genel bilgiler. Bir Anlaşma Organı ortak temel belgedeki bilgilerin zamanının geçmiş olduğunu tespit ederse ilgili devletten bu bilgileri güncellemesini talep edebilir.[53]

a) Kapsanacak bilgiler

CERD'in yeni raporlama kılavuzlarına göre, Anlaşma (CERD) özelindeki belgeler temel belgenin içeriğini tekrarlamamalı, örneğin aşağıdaki konularda daha somut bilgiler vermelidir:

- ICERD''in 11'den 7'ye kadar olan maddelerinin uygulanması;
- CERD'in sonuç gözlemlerinde yer alan tavsiyelerinin uygulanması (en baştaki CERD özelindeki belge hariç);
- Komite'nin sonuç gözlemlerinde yer verdiği kaygılara ilişkin yanıtlar (en baştaki CERD özelindeki rapor hariç) ve
- Sivil toplumun raporlama sürecine katılımı.

[49] Diğer Anlaşma Organlarının uygulamalarında Genel Yorumlar olarak atıfta bulunulabilir.
[50] HRI/MC/2006/3 ve Corr.1
[51] CERD/C/2007/1
[52] Yeni kılavuzlar öncekilerin yerini almıştır (CERD/C/70/Rev.5).
[53] HRI/MC/2006/3, para. 27

Irk, renk, soy ya da ulusal veya etnik köken temelinde ayrımcılığın ortadan kaldırılmasında sağlanan ilerlemeyi izlemek amacıyla CERD ayrıca bu özelliklerden dolayı diğerlerine göre daha farklı davranılıyor olabilecek kişiler hakkında da bilgi istemektedir. Ellerinde bu tür bilgiler olmayan devletlerden bu kez ana dil ya da yaygın olarak kullanılan diller temelinde bilgilerle birlikte, varsa ırk, renk, soy, ulusal ve etnik köken bilgileri istenmektedir. CERD'in ilgi duyduğu bir başka bilgi de resmen ulusal ya da etnik azınlık olarak tanımlanan grupların olup olmadığı, varsa bunların kimler olduğudur. Ayrıca, soya dayalı toplulukların, yurttaş olmayanların ve ülke içinde yerlerinden olmuş grupların durumlarının da bu bilgiler arasında yer alması tavsiye edilmektedir.[54]

Kimi Devlet raporları, Sözleşme verili ülkenin hukuk düzeninin bir parçası haline gelmişse yasama düzleminde başkaca bir girişime gerek kalmayacağının düşünüldüğü izlenimini vermektedir. Oysa Sözleşme en başta, mevzuatın ırk ayrımcılığını ve bu bağlamdaki fiilleri özel olarak yasaklamasını gerektirmektedir. İkincisi, Sözleşme yargının ve idarenin yanı sıra kültür, eğitim ve enformasyon alanlarında somut girişimlerde bulunulmasını öngörmektedir. Benzer biçimde bir Devlet, örneğin ülkenin Anayasasında ırkçılığı kınayarak, sadece bununla Sözleşme gereği olan yükümlülüklerini yerine getirmiş olmaz.

b) Rapor verme süreci

Taraf Devletler raporlarının değerlendirilmesi süreci bir çevrim olarak görülebilir:

1) Raporun taraf Devletçe hazırlanması ve teslimi;

⬇

2) CERD tarafından Ülke Raportörlerinin belirlenmesi ve temalar listesinin çıkarılması;;

⬇

3) Raporun CERD tarafından değerlendirilmesi;

⬇

4) CERD'in Sonuç Gözlemlerini açıklaması;

⬇

5) CERD Sonuç Gözlemlerinin/Tavsiyelerinin taraf Devletçe uygulanması (Takip);

⬇

6) Taraf Devletçe sonraki periyodik raporun hazırlanması (sonraki çevrimin başlaması)

c) Ülke Raportörü ve temalar listesi

Bir devlet raporu Komiteye teslim edildiğinde *"Komite tarafından teslim alınan ve görüşülecek raporlar"* listesine alınır.[55] CERD ardından bir sonraki oturumda hangi raporların ele alınacağına karar verir ve üyelerinden birini "Ülke Raportörü" olarak görevlendirir. Ülke Raportörü şu alanlarda önemli bir rol oynar: i) "Temalar Listesi"nin hazırlanması, ii) raporun incelenmesi ve iii) ilgili sonuç gözlemlerinin hazırlanması.

İlgili taraf Devletten yazılı yanıt gerektiren "konular listesi" yerine CERD 77. oturumunda "temalar listesi" olarak yeni bir uygulamaya geçmiştir.[56] Konular listesinden farklı olarak temalar listesi yazılı yanıtlar gerektirmemekte, Cenevre'de yapılacak değerlendirme açısından taraf Devlet delegasyonu ile Komite arasındaki diyaloga yol gösterici olmayı amaçlamaktadır. Konular listesi yanıtlanması gereken somut soruların bir toplamı iken temalar listesi diyalog sırasında gündeme getirilecek temaların derlenmesidir. İki liste de akla gelebilecek her hususu içeren kapsayıcılıkta değildir.

Diğer kimi anlaşma organlarında görülen "Oturum Öncesi Çalışma Grubu" sistemi CERD'de yoktur. Temalar listesi taraf Devletçe gönderilir ve ilgili raporun görüşüleceği oturumun genellikle dört ila altı hafta öncesinde CERD web sitesinde yayınlanır.

---

54 Ayrıca bakınız, CERD Genel Tavsiye No. 24 (1999)

55 Bu listeler "Sözleşme madde 9 paragraf 1 uyarınca Devletler tarafından rapor sunumunda durum" başlıklı belgede yer almaktadır. Listeler, her bir CERD oturumu için hazırlanacaktır ve ilgili oturumun web sitesinin üst kısmında bulunacaktır (örneğin CERD 77. oturum için: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/cerds77.htm).

56 http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/cerds77.htm

d) Devlet raporlarının ele alınması - Taraf Devletlerle interaktif diyalog

Devlet raporlarının değerlendirilmesinde CERD, "interaktif diyaloğun" kolaylaştırılması açısından taraf Devletleri delegasyonlarını Cenevre'deki CERD toplantılarına katılmaya çağırmaktadır. Bugünkü durumda CERD, her bir Devletin raporunun değerlendirilmesinde biri öğleden sonra toplantısı (1. Gün: 15.00-18.00) ve diğeri de sabah toplantısı (2. Gün: 10.00-13.00) olmak üzere iki toplantı yapmaktadır.

Genellikle değerlendirme Komite başkanının açış konuşmasıyla başlar ve bunu devlet delegasyonunun sözlü sunumu izler. Ülke Raportörü bunun üzerine kendi durum analizini sunar ve ele alınması gereken konuları ya da soruları belirtir. Ülke Raportörünün ardından isteyen komite üyeleri kendi görüşlerini sunar ve sorularını sorar. Eğer orada bulunuyorlarsa belirli bir ülkenin Ulusal İnsan Hakları Kurumları (NHRI) de söz alıp resmi açıklamalarda bulunabilir.

Birinci gün çoğu kez Komite üyelerinin 1. turdaki bu yorumları ve sorularıyla kapanır. Komite üyelerinin bu ilk turdaki yorumları ve soruları 1. gün tamamlanırsa önce hazır bulunan delegasyona bu sorulardan kimilerine hemen yanıt verebilecek durumda olup olmadıkları sorulur, değilse delegasyonun yanıtları için 2. gün süre ayrılır. Diğer durumlarda 2. günün diyalogu 1. gün söz alamayan Komite üyelerinin görüş ve sorularıyla başlar. Delegasyonun ilk plandaki soruları yanıtlamasından sonra CERD üyelerinin 2. tur görüşleri ve soruları başlar ve bunu da delegasyonun verdiği yanıtlar izler. CERD 77. oturumundan bu yana "diyalog" konusunda daha aktif ve esnek bir tutum izlemekte, bir üyenin görüşünden, sorusundan hemen sonra delegasyonu yanıt vermek üzere davet etmektedir. Toplantının sonunda Ülke Raportörü sonuç gözlemlerini sunmakta, ardından nihai görüşlerini açıklamak üzere delegasyona söz verilmektedir.

1. Gün: öğleden sonra 15.00-18.00:

1. CERD başkanının toplantıyı başlatması
2. Devlet raporunun devlet delegasyonu tarafından tanıtılması/sunulması (bu sırada rapora yorumlar ve tamamlayıcı bilgiler eklenebilir)
3. Ülke Raportörünün analitik yorumları ve soruları
4. Diğer Komite üyelerinin yorumları ve soruları
5. (hazır bulunuyorlarsa NHRI'ların yorumları/görüşleri)
6. Delegasyonun yanıtları (elde bilgi varsa)

2. Gün: sabah 10.00 – öğleden sonra 13.00:

1. NHRI'ların yorumları/görüşleri (hazır bulunuyorlarsa ve ilk gün yapmamışlarsa)
2. Delegasyonun 1. turdaki yorum ve sorulara yanıtları
3. CERD'den 2. tur yorumlar/sorular ve devlet delegasyonunun yanıtları
4. Ülke Raportörünün sonuç beyanları
5. Delegasyonun son beyanları
6. CERD başkanının toplantıyı kapatması

e) Sonuç Gözlemler

Devlet delegasyonuyla interaktif diyalogun ardından CERD ilgili taraf Devlete ilişkin sonuç gözlemlerini benimsemektedir. İlgili Ülke Raportör bu sonuç gözlemlerini hazırlamakta, bunun üzerine CERD bir bütün olarak bunları kapalı bir toplantıda görüşüp sonuca varmaktadır. Kapalı oturum genellikle her oturumun son haftasında gerçekleştirilmektedir.[57] Sonuç gözlemlerinin ön kabulünden sonra ilgili taraf Devletlere bu gözlemlere ilişkin görüşlerini belirtme fırsatı tanınmaktadır.

[57] Geçmişte tek tek üyeler bir devlet raporuna ilişkin sonuç aşamasında kendi görüş ve değerlendirmelerini ifade etmişlerdir.

Taraf devletlerin görüşleri de gerektiği gibi alındıktan sonra sonuç gözlemleri, normal olarak her oturumun kapanışının ardından CERD web sitesinde yayınlanmaktadır. Taraf Devletlerin sonuç gözlemlerine ilişkin görüşleri de CERD'in yıllık raporunda yer almaktadır.

Sonuç gözlemleri pek çok durumda üç bölümden oluşmaktadır: A. Giriş; B. Olumlu yönler ve C. Kaygılar ve tavsiyeler. Özel durumlarda, *"Sözleşmenin uygulanmasını engelleyen etkenler ve güçlükler"* konusunda bir bölüm giriş ile olumlu yönler bölümleri arasına yerleştirilmektedir. Sonuç gözlemlerinin son paragrafında ilgili taraf Devletin bir sonraki raporunu teslim etmesi gereken tarih belirtilmektedir.

f) Sonuç gözlemleri ardından takip prosedürü

ICERD Madde 9 ve Komite usul kurallarından 65. kural uyarınca CERD ilgili taraf Devletten, raporunun değerlendirilmesi üzerine, belirli konularda ek bir rapor ya da ek bilgiler sunmasını isteyebilir. Komite bu yönde bir karar verirse, sonuç gözlemlerinde, bu raporun ya da ek bilgilerin içermesi gereken konularla birlikte bunların sunulması gereken yolu ve süreyi (genellikle bir yıl) belirtir.

CERD 64. oturumunda (2004) 65. paragrafa ek bir paragraf daha koymuştur ve burada takip sürecinin daha etkin biçimde işlemesi için bir koordinatör atanması öngörülmektedir. Koordinatör (ya da alternatifi), Komitenin gözlemleri ve tavsiyeleri doğrultusunda taraf Devletlerce yürütülen takip işlemlerini ilgili Ülke Raportörü ile işbirliği içinde izler. Görev tanımına göre[58] koordinatörün yapması gerekenler arasında aşağıdakiler de yer almaktadır:

- taraf Devletçe ek raporun (bilgilerin) sunumu için son tarihin izlenmesi;
- elde edilen bilgelerin analizi ve değerlendirilmesi ve gerekiyorsa Komiteye uygun biçimde harekete geçme tavsiyesinde bulunulması ve
- sağlanan ilerlemenin Komiteye bildirilmesi.

Komite, koordinatörün bulgularını görüşmek üzere kapalı toplantılar yapmakta, daha sonra yapılacaklar için formel tavsiyelerde bulunmakta ya da kararlar almaktadır. Koordinatörün bulguları CERD'in yıllık raporuna dahil edilmektedir. Buna ek olarak Komite, takip çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla taraf Devletler için kılavuzlar hazırlamıştır.[59] Kurallara göre taraf Devletlerin CERD'in sonuç gözlemlerini aşağıda örnekleri verilen yollardan etkili biçimde takip etmeleri gerekmektedir:

- Sonuç gözlemlerinin yaygınlaştırılması;
- Uygulamaya yönelik çabaların eşgüdümünün sağlanması ve odak/irtibat kişisinin belirlenmesi;
- İlerleme hakkında düzenli rapor verilmesi;
- NHRI'ler ve HDK'larla işbirliği.

g) Değerlendirme Prosedürü (güncellenmiş devlet raporunun olmadığı durumlarda değerlendirme)

Bir yükümlülük olmasına rağmen taraf Devletler başlangıç ya da periyodik raporlarını zamanında sunmamakta ya da hiç sunmamaktadır. Bir devlet raporunun aşırı gecikmesi gibi durumlar karşısında Komite 39. oturumunda (1991)ilgili ülkede Sözleşme'nin uygulanmasını güncel bir devlet raporu olmaksızın da değerlendirme kararı almıştır. Bu tür durumlarda önceki devlet raporları temel olarak kullanılmakta ve ilgili diğer bilgiler de dikkate alınmaktadır (*değerlendirme prosedürü* olarak bilinen süreç). Raporu beş yılı aşan bir süre gecikmiş taraf Devlete bir mektup gönderilmekte, bu mektupta devlete değerlendirmenin yapılacağı bilgisi verilmekte, daha sonra tam tarih iletilmekte, devletin temsilcileri de bu toplantıya davet edilmektedir.

Komite 49. oturumunda, başlangıç raporları beş yıl ya da daha uzun süreli gecikmeli olan taraf Devletlerin değerlendirilmesinin de değerlendirme programına alınmasını kararlaştırmıştır. Bu tür durumlarda Komite ilgili

[58] CERD/C/66/Misc. 11/Rev.2
[59] CERD/C/68/Misc.5/Rev.1

Devletin diğer BM organlarına sunmuş olduğu bilgilerin tümünü değerlendirecek, bu tür materyalin elde olmadığı hallerde ise bu kez BM organları tarafından hazırlanan raporlar ve bilgiler kullanılacaktır.

Pratikte ise CERD HDK'lar dahil olmak üzere diğer kaynaklardaki ilgili bilgileri de dikkate almaktadır. Burada amaçlanan, rapor olmasa bile taraf Devlet ile Komite arasındaki diyalogu teşvik etmek, taraf Devletlerin hepsinin belirli bir düzeydeki değerlendirmeye katılmasını sağlamaktır. Nitekim, küçümsenemeyecek sayıda örnekte bu usul taraf devletleri gecikmiş raporlarını hızlandırmaya teşvik etmiş, Komitenin bu Devletlerle diyalogu yeniden başlatmasını sağlamıştır.

Somut örnekler: Gambiya CERD'in 74. oturumunda bu usule göre değerlendirilmiş ve Komite sonuç gözlemlerine herhangi bir devlet raporu ya da delegasyonu olmadan ulaşmıştır. Değerlendirilmesi 74. oturumda yapılacak olan Panama raporunu oturum öncesinde teslim etmiştir. CERD 75. oturumunda Maldivler ve Kuveyt değerlendirmelerini, bu iki devletten ilki raporunu oturumun hemen öncesinde verdiğinden ikincisi de raporlarını yakın bir gelecekte son haline getirme taahhüdünde bulunduğundan ertelemeye karar vermiştir.

h) Ulusal İnsan Hakları Kurumlarının (NHRI) Statüsü

CERD 71. oturumunda usul kuralları arasında yer alan 40'ıncı kuralında değişikliğe gitmiştir. Konu, BM İnsan Hakları Konseyi'nin görüşmelerine katılmak üzere akreditasyonu olan NHRI'den gelen girdilerle ilgilidir (Paris İlkelerine uygunluk). Bu yeni kurala göre NHRI, ilgili taraf Devletin onayıyla, bu Devletin raporunun görüşüldüğü resmi toplantıda söz alıp açıklamalarda bulunabilecektir.

2.2 Bireysel İletilerin Ele Alınması (Madde 14)

ICERD Madde 14'e göre, Sözleşmede yer alan haklarının taraf Devletçe ihlal edildiğini ileri süren ve bu konuda tüm iç hukuk yollarını tüketen kişiler ya da gruplar, dikkate alınmak üzere CERD'e yazılı iletilerde bulunabilirler. Bunun için gerekli koşul, ilgili devletin Madde 14 çerçevesinde (ref. Ek I, 4) CERD'in yetkisini kabul ettiğini açıklamış olmasıdır. Bu hüküm, CERD'in bu alandaki yetkisini kabul eden 10'uncu Devletle birlikte 1982 yılında yürürlük kazanmıştır. 20 Nisan 2011 tarihi itibarıyla bu yönde açıklamada bulunmuş devlet sayısı 54'tür.

Sözleşme, Madde 14 (2)'de ayrıca bu beyanda bulunan devletlerin, ICERD'de yer alan haklarının ihlalinden mağdur olduklarını ileri süren ve diğer iç hukuk yollarını tüketmiş olan kişilerden ya da gruplardan dilekçe almaya yetkili bir ulusal organ kurabilecekleri ya da var olan bir organa işaret edebilecekleri belirtilmektedir. İletilerin değerlendirilmesi kapalı toplantılarda yapılır. Komite'nin Madde 14 çerçevesinde yaptığı işlerle ilgili tüm belgeler (taraflardan gelen iletiler ve Komite'nin diğer çalışma belgeleri) gizli tutulur. Bu usule ilişkin ayrıntılar CERD usul kuralları kurallar 80-97'de de bulunabilir.

2 Mayıs 2011 itibarıyla Komiteye 48 dosya sunulmuştur. Bunlardan 4'ü üzerindeki değerlendirmeler halen sürerken 16 dosya kabul edilemez bulunmuştur. Kabul edilebilir bulunan 27 dosyadan 13'ünde ihlal durumu tespit edilmiştir (14'ünde ise ihlal olmadığı sonucuna varılmıştır, cf. Ek II). Bir dosya işlemden çıkarılmıştır. CERD yıllık raporunda incelenen iletilerin bir özetiyle birlikte taraf Devletlerin Komite'nin önerileri ve tavsiyeleri doğrultusunda yaptıkları işlerle ilgili açıklama ve beyanlarının özetini vermektedir. Komite kararlarının tüm metinleri ayrıca yıllık raporların eklerinde de yer almaktadır.

a) İletilerin kabul edilebilirliğinin değerlendirilmesi

Bir ileti Komiteye ulaştığında, Komite önce iletinin, yani şikayetin kabul edilebilir olup olmadığını değerlendirmektedir. CERD'in önüne gelen tüm meseleler Komitenin tamamı tarafından görüşülürken, CERD'in usul kuralları, Komitenin iş yükünün fazlasıyla arttığı durumlarda 5 Komite üyesinden oluşmak üzere Çalışma Grupları oluşturma imkanı tanımaktadır. İletilerin kabul edilebilirliğine ilişkin koşullar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- İletinin anonim olmaması;
- İletinin, ICERD Madde 14 uyarınca komitenin yetkisini tanımış olan bir taraf Devletin yargı yetkisi alanına giren bir kişiden ya da gruptan gelmesi;
- İletinin, ICERD'de yer alan herhangi bir hakkın taraf Devletçe ihlal edilmesi sonucunda mağdur konumuna düşen birinden gelmesi;
- İletinin, kişinin kendisi ya da akrabaları veya belirlenmiş temsilcileri tarafından sunulmuş olması (mağdur kişinin ileti yapabilecek durumda olmadığı hallerde kendisi adına başkaları tarafından gönderilen iletiler kabul edilir);
- İletinin ICERD hükümleriyle bağdaşır özellikler taşıması;
- Madde 14 uyarınca bir iletide bulunulması hak suiistimali anlamına gelmez;
- İlgili kişinin tüm iç hukuk yollarını tüketmiş olması (onarım-tazminat işlemlerinin uygulanmasının makul nedenler olmadan geciktirildiği hallerde bu kural uygulanmaz);
- Gereğince belgelendirilmiş istisnai durumlar dışında, iletinin mevcut tüm iç hukuk yollarının tüketilmesini izleyen altı ay içinde sunulmuş olması.

CERD ya da Çalışma Grubu, ilgili taraf Devletten ya da iletinin sahibinden, uygun bir zaman süresi içinde illetinin kabul edilebilirliği konusuna ilişkin ek bilgi ya da açıklama sunmasını isteyebilir. İlgili taraf Devlet iletinin metnini almadan ve kendisine iç hukuk yollarının tüketilmiş olup olmadığı dahil olmak üzere bilgi ve gözlem iletme fırsatı tanınmadan bir iletinin kabul edildiği açıklanamaz. Bu ek bilgi ya da açıklamaların teslimi için bir son tarih belirlenecektir. Bu son tarihe ilgili taraf Devlet ya da ileti sahibi tarafından uyulmazsa, CERD ya da Çalışma Grubu kabul edilebilirlik konusunu eldeki mevcut bilgiler ışığında değerlendirebilir. İlgili taraf Devletin, ileti sahibinin tüm iç hukuk yollarının tüketildiğine ilişkin beyanına karşı çıkması halinde, taraf Devletten, gündemdeki konunun özelliklerine göre mağduriyet iddiasında bulunan kişinin yararlanabileceği etkili onarım (tazminat) yollarına ilişkin ayrıntıları bildirmesi istenir. CERD'in bir iletiyi kabul edilemez bulma kararı, ilgili dilekçe sahibinin yazılı talebi üzerine daha sonraki bir tarihte yeniden değerlendirilebilir.

b) İletilerin olumlu yanlarına göre değerlendirilmesi

Bir ileti kabul edilebilir bulunduktan sonra Komite bu iletiyi ve ilgili diğer bilgileri ilgili taraf Devlete gönderir, ancak kendisinin izni olmadan ihlal iddiasında bulunan kişinin ya da grubun kimliğini açıklamaz. Taraf Devlet ise bu iletiden sonra açıklamalarını ya da beyanlarını ve varsa onarım için yapılanları üç ay içinde Komiteye iletmek durumundadır.

Değerlendirme süreci içinde CERD, ihlal olayının mağduru olduklarını ileri süren kişinin ya da kişilerin geri dönülmez/onarılmaz zarara maruz kalmalarını önlemek amacıyla ara önlemler alınmasına ilişkin görüş oluşturabilir. İlgili taraf Devletçe iletilen açıklamalar ya da beyanlar dilekçe sahibine gönderilir ve dilekçe sahibi de verilen zaman süresi içinde hazırladığı ek bilgileri ya da gözlemleri Komiteye iletir. Komite, ek bilgiler ya da iletinin içeriğine ilişkin sorulara yanıt vermeleri için dilekçe sahibini ya da temsilcisini ve taraf Devlet temsilcilerini davet edebilir. Komite bunun yanı sıra taraf Devletçe yapılan açıklamalar ya da beyanlara dayanarak bir iletinin kabulüne ilişkin kararını iptal de edebilir. Ancak, bir karanı iptal etmeden önce CERD'in ilgili açıklama ve beyanları ek bilgi sunabilmesi için dilekçe sahibine göndermesi gerekir.

c) Komitenin önerileri ve tavsiyeleri

İletinin değerlendirilmesinden sonra CERD, önerileri ve tavsiyeleriyle birlikte oluşturduğu görüşü ilgili kişiye ya da gruba ve taraf Devlete gönderir. CERD 2009 yıllık raporuna göre (A/64/18) Komite o güne kadar 27 şikayetle ilgili nihai görüş belirlemiştir. Komitenin görüşü, yani öneri ve tavsiyeleri bir mahkemenin yargı kararıyla karıştırılmamalıdır. Buruda hukuksal anlamda bir yardım söz konusu değildir.

d) CERD'in görüşü üzerine takip prosedürü

2005 yılında CERD bireysel ileti usulü çerçevesinde benimsemiş olduğu önerilerini ve tavsiyelerini daha etkili biçimde takip etme adına yeni bir kural benimsemiştir. Bu yeni kurala göre CERD Komitenin önerilerin ve tavsiyelerinin uygulanması adına taraf Devletlerin yaptıklarını izleyecek bir ya da birkaç özel Raportör görevlendirebilecektir.[60] Raportör (ler) bu görevlerini yerine getirmek üzere temaslarda ve uygun girişimlerde bulunacak ve CERD'in atmasını gerekli gördüğü başka adımlar varsa bunları Komiteye rapor edecektir. Bu tavsiyeler, CERD'in ihlal tespit ettiği ya da önerilerde veya tavsiyelerde bulunduğu tüm durumları yansıtacaktır. Takip çalışmalarıyla ilgili bilgiler CERD'in yıllık raporunda yer alacaktır.

e) Sözleşme ihlalinin görülmediği ya da iletinin kabul edilemez bulunduğu durumlardaki tavsiyeler

Diğer Anlaşma Organlarının benzer usulleri ile karşılaştırıldığında CERD'in bireysel ileti usulünün özel bir yanı, Komite'nin kimi durumlarda herhangi bir ihlal tespit etmemiş olsa bile uygun ve gerekli gördüğünde önerilerde ya da tavsiyelerde bulunabilmesidir. 75. oturumuna kadar Komite, herhangi bir Sözleşme ihlali tespit etmediği p9 dosyada önerilerde ya da tavsiyelerde bulunmuştur. Ayrıca, kabul edilemez bulunan başvurularda da CERD ilgili konuya dikkat çekmek amacıyla hareket edip tavsiyeler ve öneriler iletmiştir.

Açıklama 11: **ICERD'in ihlalinin söz konusu olmadığı bir durumda CERD eylemi**[61]

CERD 75. oturumunda (2009) ileti No. 41/2008'i (Ahmed Fara Jama v. Danimarka) ele almıştır. Bu iletideki iddiaya göre Danimarkalı bir parlamento üyesi Somali kökenli bireylere karşı ayrımcı beyanlarda bulunmuştur. Elde ettiği bilgiler çerçevesinde söz konusu açıklamaların muğlak oluşunu dikkate alan CERD, ICERD'in herhangi bir hükmüne ilişkin ihlal bulamamıştır. Bununla birlikte Komite Devlete çağrıda bulunarak polisin ve yargı mercilerinin ileri sürülen ırk ayrımcısı eylemleri etraflı biçimde araştırmasını talep etmiştir. Komite ayrıca siyasetçilerin ve siyasi parti üyelerinin ICERD Madde 4 kapsamındaki görev ve sorumluluklarına dikkat çekmiştir.

Açıklama 12: **Kabul edilemez bir dosyaya ilişkin CERD kararı**[62]

CERD 72. oturumunda (2008) ileti No. 38/2006'yı (Zentralrat Deutscher Sinti und Roma et al. v. Almanya) ele almıştır. Buradaki iddiaya göre, bir polisin Alman Dedektif Polisleri Derneği (BDK) dergisinde yayınlanan bir mektubunda Roman ve Sinti topluluğuna karşı nefret söylemi kullanılmıştır. Komite ICERD Madde 4 (c) kapsamında iddiayı kabul edilemez bulmasına ve Madde 4 (a) ya da 6 kapsamında bir ihlal görmemesine rağmen taraf Devlete yorumların ayrımcı, hakaretamiz ve aşağılayıcı içeriğine dikkat etmesi çağrısında bulunmuş, bu tür görüşlerin görevi kişilere hizmet ve onları korumak olan bir polis görevlisi tarafından ifade edilmesinin ortaya koyduğu ciddi durumun ele alınması gerektiğini belirtmiştir.

[60] Bu terim İnsan Hakları Konseyi özel Prosedürler çerçevesinde oluşturulan özel Raportörlükle karıştırılmamalıdır.
[61] CERD yıllık rapor2009, A/64/18, paragraflar 62 ve 63 ve Ek III
[62] CERD yıllık rapor2008, A/63/18, paragraflar 532 ve 533 ve Ek III

2.3 Erken Uyarı ve Acil Eylem Prosedürü

1993 yılında CERD, erken uyarı ve acil prosedürler dahil olmak üzere ırk ayrımcılığının önlenmesine ilişkin bir rapor benimsemiştir.[63] CERD ICERD'e yönelik ciddi ihlalleri önlemek ve karşılamak üzere bu prosedüre başvurmaktadır. O zamandan bu yana CERD'in değerlendirip kararlar aldığı durumlar arasında şunlar da yer almaktadır: Eski Yugoslavya ve Afrika'nın Büyük Göller Bölgesi'ndeki çatışmalar; Avustralya'da, Avustralya'nın yerli halklarına karşı ırk ayrımcısı bulunan Yerli Tapu Kaydı Yasası'nın değiştirilmesi.

Komite'nin 2007 yılındaki 71. oturumunda CERD'in yeni uygulamaları ile birlikte yeni ihtiyaçlar ve gelişmeler ışığında 1993 yılı raporunun yerini yeni kılavuzlar almıştır.[64] 65. oturumdan bu yana beş kişiden oluşan bir çalışma grubu Komite'nin çalışmalarını bu usule göre kolaylaştırmaktadır. CERD ve Çalışma Grubunun erken uyarı ve acil eylem prosedürü çerçevesindeki durum değerlendirmesi içeren toplantıları çoğu kez kapalı yapılır; bununla birlikte CERD gene bu prosedür kapsamında olmak üzere genel konuların ele alınacağı açık bir toplantı yapma kararı da alabilir.

Çalışma grubu, en başka alınan bilgileri analiz etmek ve değerlendirmek üzere CERD'in rutin oturumlarında ya da Komite'nin kararlaştıracağı başka bir zaman toplanır. Çalışma grubu Komiteye tavsiyelerde bulunur, Komite kararlarının ve ilgili taraf Devlete gönderilecek mektupların taslaklarını hazırlayabilir. Çalışma grubunun üyeleri coğrafi dağılımda eşitlik gözetilmek üzere yenilenmesi mümkün iki yıllık süreler için seçilir.

a) Prosedür için amaç ve göstergeler

2007 tarihli değiştirilmiş ilkelere göre CERD, ICERD'e ilişkin ciddi ihlal durumlarında erken uyarı ve acil eylem prosedürüne göre hareket edecektir. Yeni yönlendirici ilkeler, 1993 yılındaki belgede yer alan ölçütlerin yerine geçen aşağıdaki göstergeleri belirlemiştir:

a) Sosyal ve ekonomik göstergelerle de ortaya konulmak üzere, ağır ve sürekli bir ırk ayrımcılığı örüntüsünün varlığı;
b) Kişiler, gruplar ya da kuruluşlar, özellikle diğer seçilmiş Devlet görevlileri tarafından olmak üzere ırkçı nefret ve şiddetin, ırkçı hoşgörüsüzlüğün tırmandığı durumlar;
c) Ayrımcı içerikte yeni bir yasanın benimsenmesi;
d) İnsanları ayıran politikalar ya da belirli bir gruba mensup kişilerin siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamdan *de facto* dışlanması;
e) Irk ayrımcılığının her biçimini tanımlayan yeterli yasal çerçevenin ya da temyiz usulleri dahil olmak üzere etkili mekanizmaların bulunmaması;
f) Aşağıdaki hususlarda cezasızlık politikaları ya da uygulamaları: (a) Devlet görevlilerinin ya da özel aktörlerin, ırk, renk, soy veya ulusal ya da etnik köken temelinde tanımlanan gruplara mensup kişilere yönelik şiddeti; (b) Siyasal önderlerin/önde gelen kişilerin ırk, renk, soy veya ulusal ya da etnik köken temelinde tanımlanan gruplara yönelik şiddete göz yuman ya da bunları haklı gören açıklamaları; (c) Irkçı platformda milislerin ve/ya da aşırı siyasal grupların gelişmesi ve örgütlenmesi;
g) Özellikle bunlar belirli etnik gruplana mensup olduğunda önemli ölçüde mülteci ya da yerinden edilmiş kışı akımı;
h) Özellikle doğal kaynakların kullanımı gibi durumlarda yereli halkaların topraklarına el konulması ya da halkın bu topraklardan zorla çıkarılması;
i) Belirli gruplara önemli ölçüde zarar vermek üzere bir ırk ayrımcılığı örüntüsünü yansıtan kirletici ya da tehlikeli faaliyetler.

[63] Genel Kurul Resmi Kayıtları, 48. oturum, Ek No. 18 (A/48/18), para. 18 ve ek III.
[64] Genel Kurul Resmi Kayıtları, 62. oturum, Ek No. 18 (A/62/18), ek III

CERD bu göstergelere göre ve başkalarının yanı sıra BM kuruluşlarından ve insan hakları organlarından, HRC özel prosedürlerinden, bölgesel insan hakları mekanizmalarından, HHRI'den ve HDK'lardan gelen bilgiler temelinde belirli bir durumu bu prosedür çerçevesinde görüşmeye karar verebilir.

b) Alınması mümkün önlemler

Erken uyarı ve acil eylem prosedürü kapsamında somut durumlar değerlendirilirken CERD aşağıdaki önlemlere başvurabilir:

(a) İlgili taraf Devletten duruma ilişkin acil bilgi vermesinin talep edilmesi;

(b) Görüşülen konu ile ilgili olarak, Sekretaryadan, OHCHR ve BM uzman kuruluşları, NHRI'ler ve HDK'lar aracılığıyla sahadan bilgi toplamasının talep edilmesi;

(c) Aşağıdakiler muhatap alınmak üzere, harekete geçme tavsiyelerinin yanı sıra belirli duyarlılıkları da ifade eden bir karar alınması:
   (i) İlgili taraf Devlet;
   (ii) Irkçılığın, ırk ayrımcılığının, yabancı düşmanlığının ve bunlara bağlı hoşgörüsüzlüğün günümüzdeki biçimleri Özel Raportörü, yerli halkların insan hakları ve temel özgürlükler açısından durumu Özel Raportörü ya da azınlıklarla ilgili konular Bağımsız Uzmanı;
   (iii) İlgili diğer insan hakları organları ya da insan Hakları Konseyi özel prosedürleri;
   (iv) Bölgesel hükümetler arası kuruluşlar ve insan hakları mekanizmaları;
   (v) İnsan Hakları Konseyi;
   (vi) Soykırımın önlenmesi Genel Sekreter özel danışmanı;
   (vii) İnsan Hakları Yüksek Komiseri aracılığıyla Genel Sekreter; konunun Güvenlik Konseyi'nin dikkatine sunulması yönünde bir tavsiye ile birlikte.

(d) Uluslararası standartların uygulanmasını kolaylaştırmak ya da insan hakları için kurumsal bir altyapı oluşturulmasında teknik yardımda bulunmak üzere İlgili taraf Devlete bir ya da birkaç Komite üyesinin gönderilmesi teklifinin yapılması;

(e) İlgili taraf Devlete, İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin danışmanlık hizmetlerinden ve teknik yardımlarından yararlanması tavsiyesinde bulunulması.

c) Son dönemdeki kararlar[65]

CERD 2010 yılı Şubat ve Mart aylarında gerçekleştirdiği 76. oturumunda Nijerya'ya ilişkin bir karar benimsedi. Konu, bu ülkede Ocak ve Mart ayları arasında gerçekleşen, etnik-dinsel gruplar arasındaki gerilimlerden kaynaklanan saldırılar ve çok sayıda insanın öldürülmesiydi. Komite Nijerya'dan etnik şiddeti durdurmak, mağdurları korumak ve bu tür katliamların gelecekte de yaşanmamasını sağlamak üzere gerekli bütün önlemleri almasını ısrarla istedi. Nijerya'dan istenen başka bir şey de katliamın araştırılması, sorumluların yargı önüne çıkarılması, mağdurlarla ailelerine gerekli tazminatın sağlanmasıydı.

CERD Ağustos 2/20'daki 77. oturumunda, Kırgızistan'la ilgili bir karar aldı. Konu, Kırgız ve Özbek etnik gruplar arasında Haziran 2020'de cereyan eden saldırılar ve cinayetlerle ilgiliydi. Gelen bildirimlere göre etnik Özbek topluluğu şiddet, tehdit, yasa dışı tutuklama ve gözaltı, kaybolma, işkence ve adalete erişimin engellenmesi gibi olumsuzlukların başlıca hedefi durumundaydı. Durumu değerlendiren CERD diğerlerinin yanı sıra Kırgızistan hükümetinden yurttaşlarının tümünü etnik nefretten korumasını, örneğin istihdam ve eğitim gibi çeşitli alanlarda etnik temelli olası ayrımcı uygulamalara dikkat etmesini istedi. Dahası Komite hükümetin şu adımları atmasında ısrar ediyordu: mağdurların adalete erişiminin kolaylaştırılması, insan hakları ihlallerinin araştırılması, sorumluların yargı önüne çıkarılması ve mağdurlarla ailelerine tazminat sağlanması.

2010 yılında Komite tarafından ele alınan diğer durumlar (ki çoğunda ilgili hükümetlere mektup gönderilmiştir) şunlardı: Brezilya'da Raposa Serra do Sol halkı, Hindistan Orissa'daki yerli halklar, Peru'daki Achuar yerli halkı, Lao

[65] Taraf devletlere ve bölgesel kurumlara gönderilen mektuplarla birlikte Komite tarafından alınan kararlar CERD web sitesinde bulunabilir: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/early-warning.htm#about

Demokratik Halk Cumhuriyeti'ndeki Hmong halkı, Nijer'deki Tuareg halkı (bir Fransız devlet şirketinin uranyum madenciliği faaliyetlerinin olumsuz etkileri üzerine), Paraguay'daki Yakye Axa ve Sawhoyamaxa halkı ile geleneksel toprakları, Avustralya'da Aborijin hukuk yardımları ve Birleşik Krallıktaki Roman ve İrlandalı gezici topluluklar.

CERD ayrıca 77. oturumunda kayda değer bir girişimde bulunmuştur. En başta Avrupa'dakiler olmak üzere Roman toplulukların çeşitli ülkelerdeki durumuyla[66] ilgili olarak ve tek tek hükümetlerin çabalarına ek olarak bölgesel bir yaklaşımın taşıdığı önemi dikkate alarak CERD Avrupa Konseyi'ne ve Avrupa Birliği'ne mektuplar göndermiştir. Böylece ilk kez olmak üzere bölgesel organlar erken uyarı ve acil eylem prosedürü aracılığıyla CERD'e muhatap olmuşlardır.

Açıklama 13: **Yeni Zelanda Ön Kıyı ve Deniz Yatağı Yasası (2004) ile ilgili CERD kararı**[67]

2003 yılında Yeni Zelanda Temyiz Mahkemesi'nin Ngati Apa davasında verdiği kararla birlikte bu ülkenin ön kıyısının ve deniz yatağının sahipliği konusunda siyasal ve hukuksal bir tartışma ortaya çıktı. Yargının verdiği bu karar, 2004 yılında Yeni Zelanda Ön Kıyı ve Deniz Yatağı Yasası'nın çıkmasına önayak oldu. CERD, 2005 yılı Şubat ve Mart aylarında yaptığı 66. oturumunda, erken uyarı ve acil eylem prosedürü çerçevesinde bu yasanın ICERD'le bağdaşıp bağdaşmama durumunu Yeni Zelanda Hükümeti ile Maori HDK'larından gelen bilgiler ışığında değerlendirdi. Komite 25 Şubat 2005'te taraf Devletle diyaloğa girdi ve 11 Mart 2005 tarihinde de 1 (66) (CERD/C/DEC/NZL/1) sayılı kararı aldı. CERD bu kararında yasama sürecine ilişkin kaygılarını dile getirdi ve şu görüşü belirtti: "Komiteye göre yasa, sonuç olarak, Maori'ye karşı ayrımcı yönler içermektedir; burada özellikle söz konusu olan, ön kıyı ve deniz yatağına ilişkin geleneksel Maori sahipliğinin sona erdirilmesi ve Sözleşme'nin 5 ve 6 maddeleri gereği taraf Devlete düşen yükümlülükler saklı kalmak üzere güvenceye alınmış bir tazminat hakkının tanınmamış olmasıdır." (paragraf 6). Komite ayrıca taraf Devlete Maori topluluğu ile bu yasaya ilişkin diyaloğu yeniden başlatma çağrısında bulunmuş ve şunları talep etmiştir: yasanın uygulanmasının ve bunun Maori topluluğu üzerindeki etkisinin yakından izlenmesi; olumsuz etkilerin asgariye indirilmesi için adımlar atılması ve Devletin bir sonraki periyodik raporunda uygulama durumuna ilişkin eksiksiz bilgi vermesi.

CERD Yeni Zelanda'nın 15'inciden 17'inciye kadar olan birleşik raporlarını Temmuz/Ağustos 2017 tarihindeki 71'inci oturumunda ele almıştır (CERD/C/NZL/17). Taraf Devlet bu raporlarında Komite'nin 1 (66) sayılı kararının takibi konusunda bilgi vermiştir. CERD, konuya ilişkin hükümet değerlendirmesi bir HDK'nın değerlendirmesi arasındaki farklılıklara ilişkin kaygılarını dile getirmiş, karar 1 (66)'daki tavsiyelerini bir kez daha iletmiş ve taraf Devletten bir yıl içinde bu tavsiyelerin yaşama geçirilmesi konusunda bilgi vermesini istemiştir. Yeni Zelanda bul bilgileri takip raporunda (CERD/C/NZL/CO/17/Add.1) vermiş ve bu bilgiler CERD'in Şubat/Mart 2009 tarihindeki 74. oturumunda değerlendirilmiştir. Bunun ardından CERD takip prosedürü kapsamında Yeni Zelanda'ya bir mektup göndererek[68] bir sonraki raporunda (18-20 birleşik raporlar) şu konularda bilgi vermesini istemiştir: Maori topluluğu ile yapılan görüşmelerde son dönemde sağlanan ilerleme; hükümetle işbirliği kapmaya karar veren gruplarla yeni görüşmeler; yasaya karşı çıkan kabilelerle diyaloğun durumu ve adil ve eşitlikçi bir süreç sonucunda adalete erişim hakkının gerçekleşmesi (örneğin Te Whanau a Apanui davasında). Yeni Zelanda'nın 18-20 raporlarının 22 aralık 2011 tarihinde verilmesi gerekmektedir.

66 Roman halk konusu 77. oturumda şu devletlerin verdikleri raporlar çerçevesinde de ele alınmıştır: Bosna-Hersek, Danimarka, Estonya, Fransa, Romanya, Slovenya ve Özbekistan.

67 CERD/C/DEC/NZL/1 (2005)

68 Bakınız: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/followup-procedure.htm

2.4 Genel Tavsiyeler ve Tematik Tartışmalar

CERD, ICERD maddelerinin yorumlanmasında ve yükümlülüklerini yerine getirmelerinde taraf Devletlere yardımcı olmak üzere ICERD maddelerine ilişkin olarak Komite'nin kendi yorumlarını yansıtan "Genel Tavsiyeler"[69] hazırlamaktadır. Bugüne dek çeşitli tematik konularda 33 Genel Tavsiye yayınlanmıştır.[70] Bu Genel Tavsiyeler taraf Devletlere ve Komiteye, ICERD'de yer alan hukuksal ifadelerin pratiğe dökülmesinde ortaya çıkan konuları ve sorunları daha iyi anlamalarında yardımcı olmaktadır. Genel Tavsiyeler bunun yanı sıra Sözleşme'nin çeşitli hükümlerinin anlamını ve gerektirdiklerini kavramada HDK'lara da yardımcı olmaktadır. Ancak bunlar taraf Devletler açısından hukuksal bağlayıcılık taşımamaktadır.

Bunlara ek olarak CERD, diğer paydaşların, örneğin taraf Devletlerin, hükümetler arası ve hükümet dışı kuruluşların görüşlerini açıklayabilecekleri tematik tartışmaları da düzenli olarak gerçekleştirmektedir. İlk tematik toplantı Romanlara karşı ayrımcılık konusunda 2000 yılında gerçekleştirilmiştir. O zamandan bu yana altı tematik tartışma gerçekleştirilmiştir[71] ve bunların çoğu aynı zamanda ilgili Genel Tavsiyelerin hazırlanmasıyla ilişkilendirilmiştir.

Devletlerarası şikayetler (Maddeler 11-13)

Sözleşmeye taraf olan tüm devletler, CERD'in, aralarından birinin diğerine karşı Sözleşme'nin hükümlerinin uygulanmadığına ilişkin olarak yaptığı şikayeti kabul etmeye ve üzerinde harekete geçmeye yetkili olduğunu kabul ederler (Madde11 (1)). Ancak, şimdiye kadar bu usule başvuran bir taraf devlet olmamıştır. Söz konusu usule göre, konunun başka türlü çözüme kavuşturulmaması halinde ad hoc bir uzlaştırma komisyonu görevlendirilecektir (Madde12). Bugüne kadar, BM insan hakları belgeleri kapsamında devletlerarası usule başvuran bir devlet olmamıştır.

[69] Diğer Anlaşma Organlarının uygulamalarında Genel Yorumlar olarak da atıfta bulunulabilir.

[70] Lütfen bu rehberde Ek IV'e ve her bir tavsiyenin metni için CERD web sitesine bakınız: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/comments.htm

[71] Lütfen bakınız: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/discussions.htm

BÖLÜM III – Sivil Toplum Katılımı

İlgili devletin ICERD'e taraf olduğu durumlarda[72] sicil toplum aktörlerinin Komite ve çalışmaları ile ilişkilenmelerinin çeşitli yolları vardır. Bunlar: 1) Devletin raporlama çevrisi sırasında, 2) bireysel ileti prosedürüne göre, 3) Erken Uyarı mekanizması ve acil prosedür çerçevesinde ve 4) Tematik görüşmeler yoludur. Genel olarak, HDK'ların ve diğer paydaşların bu yollardan yararlanmaları için ECOSOC danışman statüsüne sahip olmaları gerekmez.

Örneğin, sivil toplum aktörleri şunları yapabilir:

1. Devletin raporlama çevrimi sırasında:
   A) İlgili devlet raporu değerlendirilmeden önce
      - Devlet raporunun hazırlanmasına katılım.
      - Temalar listesi için bilgi sağlama.
      - Alternatif rapor hazırlayıp sunma.
      - Temalar listesine kendi yanıtlarını verme.
   B) CERD oturumu sırasında:
      - CERD üyeleri için gayrı resmi bilgilendirme.
      - Cenevre'de lobi faaliyetleri.
      - CERD oturumlarını izleme.
   C) Takip - ilgili Devlet raporu ele alındıktan sonra:
      - Uygulamayı izleme.
      - Ulusal hükümetler nezdinde lobi faaliyetleri.
      - Bilgileri yayma ve farkındalığı artırma.
2. Madde 14 kapsamında Bireysel İleti sunma
3. Erken Uyarı önlemleri ve Acil Prosedür kapsamında bilgi sunma.
4. Tematik tartışmalara bilgi sunma ve/ya da bu tartışmalara katılma.

Her durumda, sivil toplum aktörleri Komiteye bilgi sunmak ve mevcut fırsatlardan tam yararlanmak istediklerinde, ilişkilenme biçimleri ve verdikleri bilgiler *yapıcı ve hasımlaşmacı olmayan* bir yaklaşıma dayanmalıdır. Sivil toplum katılımının etkililiğini artırma açısından verilen bilgiler mümkün olduğu kadar kesin, özlü ve doğru olmalı, ICERD'in somut maddelerine atıflar içermelidir. HDK'lar ve diğer sivil toplum aktörleri, bunlar arasında özellikle ulusal ve taban ölçeğinde aktif olanlar aynı zamanda genel olarak ICERO ve CERD hakkında ya da özel olarak bir devlet raporuna ilişkin bilgileri toplumda dikkate alınması amacıyla yaygınlaştırabilirler. Sivil toplum aktörleri, mevcut fırsatlardan en iyi biçimde yararlanmak için, kendi toplumlarından meseleleri Komiteye taşıyabilirler, sonuçları oradan alabilirler ve ırk ayrımcılığı sorunlarıyla karşılayanların yaşamlarında gerçek değişiklikler yaratabilirler ya da bunları kolaylaştırabilirler.

CERD Sekretaryası İrtibat Bilgileri:[73]
Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD) Sekretaryası
İnsan Hakları Anlaşmaları Dairesi (HRTD), İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR)
Palais Wilson – 52, rue des Pâquis
Geneva, Switzerland Tel.: +41 22 917 9440
Faks.: +41 22 917 9008
E-mail: cerd@ohchr.org
Posta adresi:
CERD Secretariat, UNOG-OHCHR
8-14 Avenue de la Paix, CH- 1211 Geneva 10, Switzerland

[72] İlgili devletin ICERD'e taraf olup olmadığını öğrenmek için bakınız: Ek I ya da BM Anlaşmalar Koleksiyonu: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en

[73] Güncel bilgi için lütfen bakınız. http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/contact.htm, ya da her bir CERD oturum sayfasına yüklenmiş olan "HDK'lar için Bilgi" belgesi

1. Devletin rapor verme süreci sırasında

Genel olarak, sivil toplum aktörleri sekretaryası aracılığıyla CERD'e herhangi bir zaman bilgi iletebilir. Ancak, Devlet rapor çevriminde birbirinden farklı çeşitli önemli evreler vardır (bakınız, BÖLÜM II 2.1). Daha etkili olabilme açısından girdiler çevrimin her evresinde daha hedef gözeterek ve zamanında sağlanmalıdır.

1.1 İlgili Devlet raporu ele alınmadan önce

Sivil toplum aktörleri herhangi bir adım atmadan önce şu soruların yanıtını vermelidir:

- **Devlet raporunun teslim tarihi ne?**
- **Devlet raporu halen gönderilmiş durumda mı?**
- **İlgili Devlet raporu ne zaman görüşülecek?**

Bu rehberde BÖLÜM II'de açıklandığı gibi başlangıç raporunun, Sözleşmenin ilgili Devlet açısından yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra teslim edilmesi gerekir. Daha sonraki periyodik raporlar ise her iki yılda bir verilecektir. Bununla birlikte, pek çok örnekte raporlar zamanında teslim edilmemekte, taraf Devlet raporları da her iki yılda bir değerlendirmeye alınamamaktadır.

Bir Devlet raporu Komiteye ulaştığında "Alınan ve Komite tarafından incelenmeyi bekleyen raporlar" listesine konur. Bu liste, her CERD oturumunda teslim tarihi gelen ya da geçmiş olan Devlet raporlarıyla birlikte güncellenir ve yayınlanır.[74] Bir Devlet raporunun gelecek toplantı (ya da daha sonrası) değerlendirilmesi takvime bağlandığında ayrıntılı bilgiler *Oturumlar"*[75] başlığı altında CERD web sitesine konulur. İlgili Devlet raporları da ilgili oturum sayfasında bulunabilir.

İlgili Devlet raporunun sunulup sunulmadığına, ne zaman sunulduğuna ya da sunulacağına bağlı olarak sivil toplum aktörlerinin önünde Komiteyle etkileşim açısından farklı seçenekler vardır. Alternatif olarak, sivil toplum aktörleri yukarıda değinilen sorular konusunda bilgi almak için ilgili hükümetle ya da CERD Sekreterliğiyle doğrudan temasa da geçebilirler.

a) <u>Devlet raporunun hazırlanmasına katılım:</u>

Tarihi gelen Devlet raporunun henüz Komiteye teslim edilmemiş olduğu durumlarda sivil toplum aktörleri hükümetin bu raporu ne zaman teslim etmeyi planladığı konusunda ilgili hükümet mercii ile (çoğu kez Dışişleri Bakanlığı) temasa geçebilir. Raporun hazırlanması işi halen sürmekteyse HDK'lar bu merci ile temasa geçerek hazırlık sürecine katılma talebinde bulunabilirler. Kimi durumlarda hükümetler eksik devlet raporu nedeniyle eleştirilere maruz kalmaktan kaçınmak için ulusal HDK'ların da bu sürecin içinde olmasını isteyebilirler.

b) <u>Temalar listesine bilgi sağlanması</u>

CERD, gelecek oturumda her bir Devlet raporunun incelenmesine yönelik olarak bir temalar listesi hazırlar ve yayınlar.[76] Sivil toplum aktörleri, alternatif rapora ek (ya da onun bir parçası olarak) temalar listesinde özel olarak yer alması gerektiğini düşündükleri bilgileri ve/ya da somut tema önerilerini iletebilirler. Her durumda, temalar listesi için düşünülen girdiler erkenden sağlanmalıdır ki Ülke Raportörü listesini hazırlarken bunları da dikkate alabilsin. Normal olarak, temalar listesi ilgili oturumdan 4-6 hafta önce ilgili hükümete gönderilir ve yayınlanır. Genel tavsiye şu şekildedir: Sivil toplum aktörleri özel olarak temalar listesi için bilgi sağlamak istiyorlarsa *bunun hazırlığına mümkün olduğunca kısa sürede başlamalı ve sonucu Sekretaryaya sunmalıdır.* Sunulurken girdinin temalar listesi için olduğu açıkça belirtilmelidir ki işlemler zamanında gerçekleşsin.

---

[74] Bu listeler "Sözleşme madde 9 paragraf 1 uyarınca Devletler tarafından rapor sunumunda durum" başlıklı belgede yer almaktadır. Listeler, her bir CERD oturumu için hazırlanacaktır ve ilgili oturumun web sitesinin üst kısmında bulunacaktır (örneğin CERD 77. oturum için: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/cerds77.htm).

[75] http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/sessions.htm

[76] Bu, 77. Oturumdan bu yana uygulanmaktadır, ayrıca bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II 2.1 c).

c) Alternatif rapor hazırlanması ve sunulması

Söz konusu Devlet raporuyla ilgili olarak sivil toplum da kendi *"alternatif"* raporunu sunabilir. Bu tür raporların en başta CERD üyelerinin insan haklarının belirli bir ülkedeki durumuna ilişkin daha geniş bir resim elde etmelerine, özellikle de ICERD'in uygulanmasına ilişkin daha fazla bilgi edinmelerine yardımcı olması gerekir. Devlet raporları genellikle yasal çerçeveyi sunup gerçek hayattaki durumu tam yansıtmayabileceğinden sivil toplum aktörlerinin kendi araştırmalarını yapma, alternatif kanıt sunma, görüş, bulgu, vb. iletme ve/ya da Devlet raporlarında ele salınmayan konuları gündeme getirme fırsatları vardır. CERD'e sunulan çeşitli alternatif raporlar CERD web sitesinde bulunabilir[77] ve bunlar örnek olarak kullanılabilir.

- **Rapor teslim zamanı ve şekli:**

Sivil toplum aktörleri aslında herhangi bir zaman rapor sunabilir. Ancak, ilgili devlet raporunun henüz programda yer almadığı bir zamanda rapor sunmak pek de etkili olmayabilir. Genel olarak tavsiye edilen, alternatif raporların ilgili devlet raporu sunulduktan sonra ve bu raporun CERD tarafından ele alınmasından önce sunulmasıdır. Rapor teslimi için resmi bir son tarih olmasa bile, son anlarda verilen bilgilerin değerlendirmelerde tam dikkate alınmayabileceği de hesap edilmelidir. Bu durumda CERD sekretaryası alternatif raporların *ilgili oturumdan en geç iki hafta öncesinde sekretaryaya iletilmesini* tavsiye etmektedir. CERD genellikle bir oturumda 10'dan fazla devlet raporunu ele almaktadır ve *rapor ne kadar erken sunulursa CERD üyelerinin bunu incelemek için o kadar geniş zamanı olacaktır.* Bu arada, yeni gelişmelerin ve sahadaki son değişikliklerin de Komite tarafından değerlendirilebilmesi için daha güncel, kesin ve özlü bilgiler sekretaryaya değerlendirmenin kısa bir süre öncesinde verilebilir.

Alternatif rapor söz konusu olduğunda sekretaryaya bu raporun *elektronik versiyonu* (e-mail yoluyla) ve *24 çıktısı* sunulmalıdır (postayla ya da elden). Gizli kalması talep edilmediği sürece alternatif raporlar ilgili Devlet raporuyla ilişkili olarak CERD web sitesinde yer alacaktır.

- **CERD'in çalışma dilleri:**

Bilgiler, CERD üyelerinin çalışma dillerinden birinde verilmelidir. Bunlar çoğunlukla İngilizce, İspanyolca ve Fransızca olmakla birlikte İngilizce pek çok üye açısından tercih edilen dildir.

- **Raporun uzunluğu ve tasarımı:**

Alternatif raporlar için herhangi bir sayfa ya da sözcük sınırlaması yoktur. Ancak, CERD üyelerinin her oturumda gözden geçirmek ve değerlendirmek durumunda oldukları bilgilerin çokluğu düşünüldüğünde aşırı hacimli belgelerden kaçınılması gerekir. Sivil toplum aktörlerine genel olarak tavsiye edilen, alternatif raporlarını *mümkün olduğu kadar özlü* tutmaları ve bu raporlarını tercihen *bir özel sayfasıyla* birlikte sunmalarıdır. Kuruluşun adının verildiği bir baş sayfa içindekiler tablosu da gereklidir. Yararlı olabilecek başka hususlar ise kuruluşun görev alanı ve niteliğine, içinde yer aldığı ağa ya da koalisyona ilişkin kısa bilgilerdir.

- **Raporun içeriği ve yapısı:**

Gerek Komitenin gerekse sivil toplum aktörünün yararına olmak üzere, CERD'e bilgi sunulurken bilgilerin en yapıcı ve hasımlıktan uzak biçimde verilmesi önemlidir. Pratik şunu göstermektedir: Komiteye gelişigüzel birtakım durumların ya da medya haberlerinin aktarılması ciddi bir etki yaratmadığı gibi somut bir sonuç bağlamında ICERD'e net bir atıfta bulunmayan bir sürü bilginin verilmesi de yararlı olmamaktadır.

Komite üyeleri genel olarak, ICERD'in uygulanma durumunu her devlet için gereğince ve bağımsız biçimde değerlendirebilmek için *somut, güvenilir ve nesnel bilgiler* ararlar. Sivil toplum aktörleri CERD'e bu tür bilgiler sağlama açısından şunları sunabilir:

[77] Örneğin devlet raporlarıyla ilgili olarak 77. oturuma sunulan alternatif raporlar şu adresteki "Diğer kaynaklardan bilgiler" sütununda bulunabilir: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/cerds77.htm

- İstatistikler (veri toplama metodolojisi konusundaki bilgiler dahil, örneğin verilerin ne zaman, nerede ve kimler tarafından toplandığı gibi);
- Akademik araştırmaların sonuçları;
- Mahkemelerde görülen davalar;
- Yetkililer tarafından açıklanan resmi belgeler;
- Özel durumlara ilişkin güvenilir medya haberleri.

Özellikle kişisel araştırma bulguları sunulurken, güvenilirliği ve objektifliği artırmak açısından bilgi kaynaklarına referans verilmesi hayli yararlı olacaktır. Örneğin, "güvenilir kaynaklara göre…" sözü gazetecilikte yeterli olabilir, ama burada değil. Alternatif raporda atıfta bulunulan her kaynak *kesin, doğru ve sahici olmalı*, destekleyici sağlam kanıtları olmaksızın iddia ileri sürülmemelidir.

CERD'in yorumlarına, kararlarına, Genel Tavsiyelerine ve daha önceki sonuç gözlemlerine de atıflarda bulunulabilir. Benzer biçimde, alternatif raporlar aşağıda belirtilenlerin raporlarına ve yorumlarına atıflar içerebilir:

- Diğer Anlaşma Organları;
- BM İnsan Hakları mekanizmaları; örneğin Özel Prosedürler, UPR vb.;
- NHRI'ler;
- Bölgesel kurumlar;
- BM'nin örneğin ILO gibi uzman kuruluşları

Sivil toplum aktörleri, bir seçenek olarak, ilgili Devlet raporunun değerlendirilmesinde CERD üyelerinin kullanabilecekleri *sorulara ilişkin somut öneriler ve tavsiyelerde* de bulunabilir.

Alternatif raporun ***yapısına*** göre bunun nasıl kurgulanacağına ilişkin çeşitli yollar olacaktır. Etkili bir girdi açısından belli başlı seçenekler:

i. **(alternatif raporun) devlet raporunu esas alması**
ii. **ICERD maddelerini esas alması**
iii. **konuları esas alması**

Birinci seçenek, Devlet raporundaki her noktanın değerlendirilmesi ve tamamlayıcı ya da karşıt bilgiler sunulmasıdır. Bu da ilgili devlet raporunun titiz bir incelemesini ve muhtemelen yoğun zaman ve kaynak kullanımını gerektirir. Bununla birlikte, bu yola başvurulduğunda Devlet raporunda yeterince ya da hiç yansıtılmayan noktalar ya da konular öne çıkarılabilir. *İkinci seçenek*, bilgilerin ICERD maddelerine göre toplanması ve sunulmasıdır. Bu yolla çeşitli bilgiler ve konular daha kapsamlı biçimde ve açık ICERD bağlantısıyla sunulabilir. Böylelikle gerek CERD üyeleri gerekse sivil toplum aktörleri, özellikle sivil toplum aktörleri raporunu birlikte hazırladıklarında ya da devlet raporu yeterli olmadığında bilgeleri daha etkili ve verimli şekilde işleyebilirler. Birbirini kesen konular ve insan haklarına ilişkin genel duyarlılıklar kuşkusuz bu yolla, örneğin raporun başında sunulabilir. Devlet raporlarına özel referans mümkün olduğu kadar sık yapılmalıdır ki Devlet raporlarıyla alternatif raporlar birbiriyle doğrudan karşılaştırılabilsin. *Üçüncü seçenek* gerekli kayakları bir araya getiremeyen ve/ya da etkinlikleri belirli alanlarla sınırlı kalan aktörler için yararlıdır. Bir rapor özel duyarlılık beslenen konuları hedef alacak şekilde hazırlanabilir — örneğin belirli grupları etkileyen konular ya da eğitim, istihdam ya da çalışma koşulları gibi belirli alanlar. Ancak, bu seçenek benimsenirken sivil toplum aktörleri gündeme getirilen konuların ICERD maddeleriyle nasıl ilişkili olduğunu net biçimde ortaya koymalı ya da en azından bu konuların ICERD kapsamına girdiğinden emin olmalıdır.

Sivil toplum aktörlerinin kendi alternatif raporlarını hazırlama yolu ne olursa olsun hiçbir zaman unutulmamalıdır ki *Komite bir izleme organıdır* ve bu nedenle yöneldiği konu da *taraf Devletin ICERD'de yer alan hükümleri yaşama geçirmesidir.* Ayrıca, alternatif raporların, örneğin sivil toplum aktörlerinden gelecek bilgilerin istenip istenmediği, isteniyorsa bunların nasıl alınacağı da tamamen Komite üyelerinin kararına bağlıdır. Dolayısıyla zorlayıcı ya da hasım alıcı tarz ve dilden kaçınılması gerekir.

- **Alternatif irtibat noktaları:**

HDK'lar: Alternatif olarak sivil toplum aktörleri HDK'lar gibi başka sivil toplum aktörleri ile temasta yarar görebilir. Çeşitli kuruluşlar tarafından birlikte hazırlanan alternatif raporlar çoğu kez daha inandırıcı olmakta ve daha büyük etki yaratmaktadır. Sivil toplum aktörleri ortak rapor hazırlayarak tekrarlardan kaçınabilirler ellerindeki bilgileri, materyalleri ve kaynakları daha etkin biçimde kullanabilirler. Dahası, çeşitli konuların yer aldığı kapsamlı tek bir rapor, sınırlı bir zaman süresi içinde çok miktarda bilgiyi işlemek zorunda olan CERD üyelerine ülkedeki durum hakkında daha net bir resim sunabilir. Buna karşılık aynı konu üzerindeki çok sayıda rapor uzmanların kafasını karıştırabilir. Sivil toplum aktörleri, örneğin koalisyonlar ya da (geçici) ağlar oluşturarak çalışmalarını böyle koordine edebilirler. Çalışmaların eşgüdümü ve bilgi paylaşımı, alınan sonuçları azamiye çıkarırken eldeki kaynakların ve fırsatların en iyi biçimde değerlendirilmesinde önemli bir rol oynayabilir. Bu yalnızca Komiteye rapor sunulurken değil aynı zamanda raporlama çevriminin her evresinde, örneği Cenevre'de CERD nezdindeki lobi çalışmalarında ve CERD'in bilgilendirilmesinde, takip çalışmalarında da etkili bir yoldur (aşağıya bakınız). Anlaşma Organlarıyla çalışma deneyimine sahip uluslararası HDK'lar (Cenevre'de ofisi olanlar) ulusal ya da yerel aktörlere bu konuda ciddi yardımlarda bulunabilirler.

NHRI'ler: NHRI'ler her ülkede olmamakla, aynı bağımsızlık düzeyinde yer almamakla birlikte sivil toplum aktörleri için özgün birer ortak olabilirler. NHRI'ler, ilgili taraf Devletin onayıyla, Devlet raporunun CERD tarafından görüşülmesi sırasında kendi görüşlerini resmen belirtebilirler ve CERD üyeleriyle ayrıca bir kapalı toplantı yapabilirler. Sivil toplum aktörleri NHRI'lerle birlikte çalışmayı tercih ettiklerinde belirli bir ülkedeki takip faaliyetleri açısından iyi bir temas noktası oluşturabilirler.

Hükümet: Çoğu durumda görülen, Devlet delegasyonunun Komite üyelerinin yönelttikleri sorulara yanıt verebilecek verilerden ya da yetkin kişilerden yoksun olmasıdır. Delegasyon ve Komite arasındaki diyaloğu kolaylaştırmak ve özellikle delegasyondan elle tutulur yanıtlar alabilmek için sivil toplum aktörlerinin, Devlet raporunun görüşülmesi sırasında sorulmasını Komiteye tavsiye ettikleri sorular konusunda delegasyonu da bilgilendirmeleri yararlı olabilir.

Parlamenterler: Hükümetin yasama organı tarafından dile getirilen kaygılara çok duyarlı davrandığı Devletlerde bu kesim özellikle yararlı olabilir. Sivil toplum parlamenterlerle temas edebilir ve hükümet nezdinde dolaylı yoldan lobi yapabilir.

Medya: genel olarak ICERD ve CERD konusunda kamuoyundaki farkındalığı artırmada, özel olarak da ilgili devlet raporunun değerlendirilmesinde medya değerli bir ortak olabilir. İlgili ülkenin ulusal medyasının Cenevre'de ya da yakınlarında bir muhabiri ya da ofisi varsa ülkedeki merkezlerle muhabir arasında temas kurulabilir. Böyle bir imkanın olmadığı durumlarda da ulusal medyanın Cenevre'ye bir muhabir göndermeye özendirilmesi yerinde olacaktır. Basın toplantıları, konferansları ve benzer etkinliklerin düzenlenmesi, medyanın ilgisini çekme açısından yararlı olabilir.

- **Kapsamlı bir rapor hazırlanamayacaksa ne yapılabilir?**

Sivil toplum aktörlerinin hepsinin kapsamlı bir alternatif rapor hazırlayacak zamanı ve kaynakları yoktur ve bu durum özellikle tabanda örgütlü sivil toplum aktörleri açısından ortak bir engel oluşturabilir. Ancak, bu tür durumlarda da sivil toplum aktörlerinin ana konulara odaklanan ve Devletin belirli ICERD maddelerine uymaması/ihlali durumlarını açıklayan bilgiler vermeleri yerinde olacaktır. Aşağıda belirtildiği gibi, temalar listesine sivil toplum yanıtlarının verilmesi de bir seçenektir.

Açıklama 14: **Avustralya'daki HDK Koalisyonu Olayı: Devlet raporunun değerlendirilmesi**[78]

Çalışmaların başlaması:
Avustralya HDK koalisyonu, Avustralya hükümetinin periyodik raporunu CERD'e vermesi üzerine yoğun çalışmalarına başlamıştır. Amaçlanan, topluluk örgütleriyle istişare yapılarak Avustralya'da CERD'le ilgili konuları kapsayacak ve ülkedeki HDK'lar tarafından geniş biçimde onaylanacak tek bir rapor hazırlanmasıydı. Böylelikle CERD'e geniş bir alandaki çeşitli konuları kapsayan tek bir belge sunulacak, bu sayede Komite'nin çok sayıda raporu ve tekrarlanmış bilgileri incelemek zorunda kalması olasılığı da asgariye indirilmiş olacaktır.

Alternatif bir rapor hazırlanması:
Önce, alternatif bir raporda ortaya konulabilecek konular belirlendi. Ardından, danışma ve görüşme süreçlerine yön ve gerekli bilgeleri verecek bir Strateji Grubu oluşturmak üzere belli başlı sorunlarla ilgilenen ya da durumdan etkilenen topluluklarla çalışan üst düzey organlardan kişiler belirlendi. Strateji Grubunun önde gelen HDK'lar ve uzmanlarla toplantısı gerçekleşti ve alternatif raporda yer alacak konuların bir listesi hazırlandı. Başlıca sorumluluğu rapor tasladığının hazırlanması olan bir ekip oluşturuldu. HDK'lar alternatif raporun toplulukla yapılan görüşmeler ve kanıtlar temelinde hazırlanması gerektiği konusunda anlaşmışlardır. Strateji Grubu üyelerinden her biri kendilerinin temasta olduğu kişilere ve topluluklara danışma, kendi ilgi ve uzmanlık alanlarında taslağı hazırlayan ekibe belgi verme ve yol gösterme görevini üstlenmiştir. Danışma süreci taslak rapor tamamlandıktan sonra da devam etmiştir.

Raporun teslimi:
Alternatif raporun son hali CERD'e belirlenen değerlendirme tarihinden altı hafta önce teslim edilmiştir. Altı haftalık süre, CERD'in, özellikle de ülke raportörü ve sekretaryasının bilgileri okuyup özümsemesi açısından yeterli bulunmuştur.

CERD oturumu öncesinde:
Değerlendirmeyi önceleyen aylarda HDK'lar CERD sekretaryası ile teması sürdürmüş, alternatif bir rapor sunmak için neler yapmayı planladıkları konusunda sekretaryayı bilgilendirmiştir. HDK'lar ayrıca Avustralya hükümeti delegasyonu ile de ilişki kurarak delegasyona kendi materyallerini sunmuştur.

d) Temalar listesiyle ilgili ek bilgi sunulması:[79]

Diğer girdinin tamamlayıcısı (ya da ona alternatif olarak) sivil toplum aktörleri özel olarak temalar listesine odaklanan bilgiler sunma yolunu da düşünebilirler. Bu bilgiler, Komite ve devlet delegasyonu ile diyalogda gündeme getirilecek temalar ve konulardır. Ancak, listenin genellikle ilgili oturumdan 4-6 hafta önce yayınlanacağı dikkate alındığında buna tercihe bağlı bir sunum olarak bakılması gerekir. Sivil toplum aktörleri temsilcilerini Cenevre'ye gönderirler ya da orada ortakları vardır; bunlar, örneğin gayrı resmi bilgilendirme sırasında (aşağıya bakınız) Temalar Listesine ilişkin kesin bilgileri doğrudan Komite üyelerine, özellikle de Ülke Raportörüne iletme yolunu düşünebilirler.

1.2 CERD oturumu sırasında

Cenevre'deki CERD oturumuna birini gönderebilmeleri halinde HDK'lar şu fırsatlara sahip olacaktır:

- Haftanın başında enformel bir toplantıda CERD üyeleri ile etkileşim;
- CERD üyeleri için enformel bir bilgilendirme;
- CERD üyeleri nezdinde lobi;
- Devlet raporlarının CERD tarafından değerlendirilmesini izleme.

[78] İnsan Hakları Hukuku Kaynak Merkezi, Savunu ve Stratejik Davalar Direktörü Ms. Emily Howie ile yapılan görüşme. HDK alternatif raporları hakkında daha fazla bilgiye web sitelerinden ulaşılabilir: http://www.hrlrc.org.au/content/topics/equality/cerd- ngo-report-for-review-of-australia/

[79] Temaların listesi için bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II, 2.1 c) ve BÖLÜM III 1.1 b).

Sivil toplum aktörlerinin devletler ile Komite arasındaki interaktif diyaloga resmi olarak katılma imkanları olmamakla birlikte, mevcut fırsatlardan mümkün olduğu kadar yararlanmak üzere temsilcilerini Cenevre'ye göndermeleri güçlü biçimde tavsiye edilir. CERD oturumlarının yapıldığı Palais Wilson'a *erişim izni* için sivil toplum aktörlerinin CERD sekretaryası ile önceden temasa geçerek *akreditasyon* başvurusunda bulunmaları gerekir.

a) Hafta başında CERD ile gayrı resmi toplantı

CERD 78. oturumundan (Şubat/Mart 2011)[80] bu yana her hafta başında HDK'larla gayrı resmi toplantı yapmaktadır. Her toplantı için 3 saat süre ayrılmakta ve bu süre içinde HDK'lar o hafta içinde CERD tarafından durumu değerlendirilecek tüm ülkelere ilişkin bilgiler verebilmektedir. *Katılmak isteyen HDK'ların ilgili oturumdan önce CERD sekretaryası ile temasa geçmesi gerekir.* 78. oturumda Bolivya ve Uruguay'dan HDK'lar ilk haftanın başındaki toplantıya katılırken Norveç, İrlanda, İspanya ve Sırbistan HDK'ları ikinci haftanın başındaki toplantıya katılmıştır.[81]

Bu toplantılar CERD'in resmi oturumlarını gerçekleştirdiği konferans salonunda yapılır ve konferans hizmetleri tarafından İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Rusça ve Çince *tercüme* sağlanır.[82] HDK'ların ve CERD üyelerinin çalışma dilleri farklı olsa bile burada HDK'ların CERD üyelerine doğrudan ülke özelinde bilgiler vermeleri ve onların sorularını almaları mümkündür. Söz almak isteyen HDK sayısına bağlı olmak üzere her bir konuşmacıya ayrılacak tam süre farklılık gösterebilir.

b) CERD üyeleri için enformel brifing düzenlenmesi

Sivil toplum aktörleri CERD üyeleri için *enformel brifing* düzenleyebilir. İlgili devlet raporunun görüşülmesinden hemen önce belirli bir ülke hakkında bilgi sunmak isteyenlere *öğle yemeği arasından önce genellikle 1 saat süre verilir. Sivil toplum aktörlerinin bu imkandan yararlanabilmek için önce CERD sekretaryası ile ilişkiye geçip böyle bir talepte bulunmaları gerekir.* Bir brifing olduğunda tüm Komite üyeleri sekretarya tarafından bilgilendirilir; ancak, sonuçta söz konusu olan gayrı resmi bir toplantıdır ve *bizzat katılıp katılmama kararı da Komite üyelerine aittir.* Sivil toplum aktörleri ayrıca katılmalarını sağlama amacıyla Komite üyelerine kişisel olarak davette bulunma yoluna da gidebilirler. Bir brifingin süresi genellikle 1 saattir; ancak CERD üyelerine öğle yemeği verilmesi halinde 1,5 saatlik daha uzun toplantılar da yapılabilir.

Bu tür brifing toplantıları genellikle CERD'in resmi oturumlarını gerçekleştirdiği ana konferans salonunun yanındaki odada yapılır. Bu orada *powerpoint sunumlar, resimler ya da kısa film gösterilerinde kullanılacak dizüstü bilgisayarlar için prizler, gösterim ekranları vb. de bulunmaktadır.* Odada kablosuz *internet* de normal olarak vardır ve Cenevre'ye gelemeyen sivil toplum aktörlerinin katılımı için *Skype* da kullanılmıştır. Ancak, unutulmaması gereken husus, burada simultane tercüme hizmeti olmamasıdır; dolayısıyla brifingin *İngilizce, Fransızca ya da İspanyolca* olmak üzere Komite üyelerinin çalışma dillerinden birinden yapılması gerekecektir. Sözlü sunumların tercümesinin organize edilmesi ve sağlanması brifing açısından işleri karıştırabilir; buna karşın sivil toplum aktörleri ana dilleri İngilizce, Fransızca ve/ya da İspanyolca olan komite üyeleri için ana konuları bu dillerde özetleyen kısa bilgilendirme sayfaları hazırlayabilir.

Komite üyeleri bu enformel brifingleri çok yararlı bulduklarını belirtmiştir. Bu enformel brifingler sivil toplum aktörlerine Komite üyeleri ile doğrudan etkileşime geçme, onlara güncel bilgeler sunma, karmaşık konuları açıklama ve yöneltebilecekleri soruları yanıtlama fırsatı sunmaktadır. Böyle bir brifingin birden fazla kuruluş tarafından yapılmak istenmesi halinde en iyi yol gerek sivil toplum aktörleri gerekse CERD üyeleri açısından azami yararın sağlanması için tüm katılımcıların işbirliğine gitmeleridir.

---

[80] Bu toplantıyı yapma kararı CERD tarafından Ağustos 2010'daki 77. oturumda alınmıştır. Ref. CERD yıllık rapor2010, A/65/18, para. 87

[81] CERD 78. oturum çalışma programı için: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/cerds78.htm

[82] CERD üyelerinin halihazırda kullandıkları diller

c) Cenevre'de lobi faaliyeti

Cenevre'de olup akreditasyon aldıktan sonra sivil toplum aktörleri Komite üyeleriyle formel toplantı saatleri dışında gayrı resmi temaslarda bulunmaya çalışabilirler. Ancak, şu husus unutulmamalıdır: Bu üç-dört hafta içinde 10'u aşkın Devlet raporu incelemenin yanı sıra diğer görevleri de olan Komite üyelerinin zamanı çok sıkışık olacaktır.

Açıklama 15: **Avusturalya HDK Koalisyonunun deneyimi: Cenevre'deki etkinlikler**[83]

Cenevre'ye vardığımızda sekretaryayla temas aradık. Amacımız, değerlendirme için Cenevre'de bulunması muhtemel HDK delegasyonuna ilişkin kendilerine bilgi vermek, daha fazla bilgi vererek yardımcı olup olamayacağımızı ve Komite ile bir öğle yemeğinde gayrı resmi olarak bir araya gelmemizin mümkün olup olmadığını öğrenmekti. Ayrıca, değerlendirilecek konuları görüşmek üzere HDK delegasyonu ile Avustralya'nın BM'deki temsilcileri arasında bir toplantı düzenledik. Değerlendirme sonrasında uygulama ve takip işlerinin desteklenmesine ilişki geliştirmenin önemli bir öğesi de buydu.

Bu arada Komiteye başka dört HDK raporu ile birlikte Avustralya'daki NHRI konumundaki Avustralya İnsan Hakları Komisyonu tarafından da bir rapor sunuldu. Diğer raporları sunan kuruluşların temsilcileri Cenevre'ye değerlendirme gününden birkaç gün önce geldiler. Böylece Cenevre'deki tüm Avustralya HDK'ları bir araya gelerek CERD'i bilgilendirmeye yönelik ortak bir çalışmayı başlattılar.

Öğle yemeği buluşmasına gelince; Komiteyle olan zamanımızı fazladan yarım saat daha artırıp toplamda 1,5 saat birlikte olabilmek için kendilerini öğle yemeğine davet ettik. Komite ile olan sınırlı zamanımızı stratejik biçimde kullanmamız, ilgili bütün konuları kapsamamız ve tekrarlardan kaçınmamız büyük önem taşıyordu. Eldeki zamanı tüm konuşmacılara titizlikle dağıttık. Önemli konuları bilgilendirme amaçlı olarak kısa ve çarpıcı beyanlara indirmenin ne kadar güç olduğu bellidir; ancak, zamanla ilgili hazırlıksızlığın ve disiplinsizliğin ne kadar verimsiz olduğu da açıktır.

Kısa sözlü bilgilendirmemizi desteklemek üzere iki sayfalık kısa bilgilendirme formları da hazırladık. Bu bilgilendirme formları konuşurken Komitenin önüne getireceğimiz önemli konulara ilişkindi. Komitenin önemli sayıda üyesinin ana dili İngilizce olmadığından formların İspanyolca ve Fransızcası da elimizdeydi. Anlaşıldığı kadarıyla bu, etkimizin ana dili İngilizce olanların dışındaki kişilere de ulaşmasında işlevli oldu.

d) CERD oturumlarında gözlemcilik

Sivil toplum CERD oturumuna gözlemci olarak katılabilir. Oturum genellikle Cenevre'de 52 rue des Pâquis adresindeki Palais Wilson binasının zemin katımdaki konferans salonunda yapılır. Salanda gözlemciler için oturulacak yerler vardır ve Devlet raporlarıyla birlikte diğer basılı materyaller de salonda hazır bulundurulur. CERD toplantılarında izlenen usullere aşinalık kazanma açısından sivil toplum aktörlerinin mümkünse Cenevre'ye gelip diğer devlet raporlarının görüşüldüğü toplantılarda yer almaları yararlı olacaktır. Gözlemci statüsüyle sivil toplum aktörlerinin devletlerle CERD arasındaki diyaloga resmen katılma hakkı olmasa bile Komite üyelerinin hangi soruları ve konuları gündeme getirdiklerini, devletlerin bunlara nasıl yanıt verdiklerini ve bu yanıtlara Komite'nin ne tür tepkiler gösterdiğini doğrudan görme, hatta *kayıt altına alma* imkanları olacaktır..

Tartışmaların tamamı simültane olarak İngilizceye, Fransızcaya ve İspanyolcaya, Komite üyelerinin ya da devlet delegasyonlarının bu dilleri konuştuğu hallerde de Arapçaya, Çinceye ya da Rusçaya çevrilir.

- **Oturumun Cenevre dışından izlenmesi:**

Bir taraf Devlete ilişkin CERD değerlendirmesi, diyalogun gelişimini verecek şekilde bir sonraki gün basın açıklaması olarak yayınlanır[84], ancak bu açıklama resmi bir BM belgesi sayılmaz. CERD tarafından gerçekleştirilen

[83] İnsan Hakları Hukuku Kaynak Merkezi, Savunu ve Stratejik Davalar Direktörü Ms. Emily Howie ile yapılan görüşme

[84] Lütfen bakınız: http://www.unog.ch/80256EDD006B9C2E/%28httpPages%29/CBD301FF98AF69B980256EE700376D86?OpenDocument

her toplantının resmi kaydı olarak bir "özel kayıt" yayınlanır (sabah ya da öğleden sonra yapılan üç saatlik Oturum bir toplantı sayılır). Bunlar genellikle toplantıdan bir hafta sonra redakte edilerek önce İngilizce ya da Fransızca yayınlanır. Her özet kaydın belge sayısı CERD/C/SR ile başlar. Bunu toplantının sayısı izler (örneğin, CERD'in 179. özet kaydı CERD/C/SR.1979'dur).[85] Belgelere BM Resmi Belge Sistemi Araştırması[86] yoluyla ulaşılabileceği gibi CERD web sitesinin ilgili oturum sayfasında da bulunabilir.[87] Bir seçenek olarak, bir temsilci ya da ortak CERD toplantısına katılmışsa sivil toplum aktörleri bu kişiden/kuruluştan ilgili Devlet ile Komite arasındaki diyalogun sesli kaydını isteyip bunu paylaşabilir.

Sonuç gözlemleri ile birlikte Komite'nin diğer çalışmaları ya da kararlarından oluşmak üzere bir oturumun tam kayıtları, Komite'nin ilgili yıl içindeki iki ayrı oturumunu kapsayan yıllık raporunda derlenir. Genellikle Ekim ya da Kasım ayında yayınlanan yıllık rapor BM Genel Kuruluna sunulur.

1.3 İlgili Devlet raporunun değerlendirilmesinden sonraki takip:

Sivil toplum aktörlerinin rapor çevrimine katılmalarındaki nihai amaç Komiteye bilgi sunmak ya da oradan kaliteli sonuç gözlemleri çıkarmaktan çok toplumda fiili değişikliklerin olmasını sağlamaktır. Bunun için, Komite'nin sonuç gözlemlerinin ve tavsiyelerinin etkili biçimde izlenmesi gerekir. Benzer biçimde, Komitenin kendisinin de bir Takip prosedürü vardır.[88] İlgili devletçe ve sivil toplum aktörlerince atılacak adımlar ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte sivil toplum aktörlerinin belli başlı takip çalışmalarının aşağıdaki gibi özetlenmesi mümkündür.

a) <u>Uygulamanın izlenmesi</u>

Sivil toplum aktörleri ulusal hükümetlerin CERD'in sonuç gözlemlerini ya da tavsiyelerini ne ölçüde yerine getirdiklerini izleyebilir. Ayrıca CERD kimi durumlarda kendi usul kuralları çerçevesinde Devletlerin bir sonraki Devlet raporundan önce kendisine bilgi sunmasını isteyebilmektedir (CERD usul kuralları kural 65).[89] ICERD Madde 9 ve usul kuralları kural 65'e göre Komite ilgili Devletten, Devlet raporunun incelenmesinin ardından, belirli konularda bilgi ya da ek rapor isteyebilir. Komite böyle bir talepte bulunduğunda sonuç gözlemlerinde bu bilginin ya da raporun sunuluş biçimini ve zamanını (genellikle bir yıl içinde) belirtir. Sivil toplum aktörleri de, ülkenin yasalarında, politikalarında ve uygulamalarında değişiklik için atılacak adımların izlenmesinde kendi ulusal hükümetlerini izlerken Komiteye ek bilgiler sunabilir.

CERD 64. oturumunda (2004) kural 65'e ikinci bir paragraf eklemiştir. Bu ek, sonuç gözlemlerinin daha etkili biçimde izlenmesini sağlamada bir koordinatör atanmasını öngörmektedir. Koordinatör (ya da alternatifi) ilgili ülke Raportörü ile birlikte çalışır. Görevi, Komite'nin gözlemlerinin ve tavsiyelerinin taraf Devletlerce takibini izlemektir. Komite koordinatörün bulgularını görüşmek üzere kapalı toplantılar yapar ve daha sonra yapılacak işlerle ilgili resmi tavsiyeler ya da kararlar benimser. Koordinatörün bulguları bundan sonra CERD'in yıllık raporuna dahil edilir.

---

85 Örneğin, CERD 77. oturumunda Romanla ile ilgili özel kayıtlar (10 Ağustos tarihinde öğleden sonraki 2022. toplantı ve 11 Ağustos tarihinde öğleden önceki 2023. Toplantı) sırasıyla CERD/C/SR.2022 ve CERD/C/SR.2023'den oluşmaktadır.

86 http://www.un.org/en/documents/ods/

87 CERD 77. oturumunda ele alınan Devletlerin özet kayıtları ilgili devletlerin sırasında ve toplantı tarihinin altındaki "Zaman çizelgesi" sütununda bulunabilir: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/cerds77.htm. Özet kayıtların web sitesine yüklenmesinin bir haftadan uzun zaman alabileceğini lütfen unutmayın.

88 Lütfen bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II 2.1 f).

89 Ayrıca bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II 2.1 f).

b) Ulusal hükümet nezdinde lobi faaliyeti

Sivil toplum aktörleri hükümet nezdindeki lobi faaliyetlerini çeşitli yollardan yürütebilir: ilgili bakanlıklarla bölümlerle, yerel yetkililerle, parlamenterlerle ve diğer paydaşlarla temas kurulması ve/ya da tavsiyelerin uygulanmasını kolaylaştırmaya yönelik toplantılar, konferanslar ya da çalıştaylar düzenlenmesi bunlar arasında yer alır. ICERD'in ve devletin Sözleşme ile altına girdiği yükümlülüklerin paydaşlarca bilinmediği hallerde farkındalık yaratma çalışmalarının örgütlenmesi gerekir.

Sivil toplum aktörleri ulusal hükümetleri harekete geçmeye dolaylı yoldan çağırmak amacıyla CERD'in sonuç gözlemlerine örneğin İnsan Hakları Konseyi ya da UPR, diğer Anlaşma Organlarının oturumları ya da bölgesel forum gibi uluslararası platformlarda atıflarda bulunabilir.

c) Bilgilerin yaygınlaştırılması ve farkındalığın artırılması

Sivil toplum aktörleri, Komite'nin ilgili Devlete ilişkin sonuç gözlemleri ve tavsiyeleri hakkında kamuoyunu bilgilendirebilir ve bu konuda farkındalık yaratmak için çalışabilir. Bu amaçla bunları yaygınlaştırmanın yanı sıra ulusal dile (dillere) tercüme eder ve daha önemlisi ülkedeki etnik ya da azınlık gruplar için de aynı şeyi yapar. Farkındalık yaratma çalışmalarında yardım için ulusal medyayla da ilişki kurulabilir. ICERD ve CERD'in çalışmalarına aşina olmayanlar için brifingler ya da başka bilgilendirme etkinlikleri düzenlenebilir. Ayrıca, seminerler ve çalıştaylar da yapılacak işlerin ilgili paydaşlarla görüşülmesi açısından yararlı olacaktır. ICERD'in ve Komite gözlemlerinin tam olarak uygulanabilmesi açısından ulusal mahkemelerde ve diğer yasa uygulama birimlerinde/görevlilerinde farkındalık yaratılması da önemlidir.

Açıklama 16: **Japon HDK'larının deneyimi: Takip**[90]

CERD'in Şubat 2010'da Japonya'yı değerlendirmesinin ardından sonuç gözlemlerini Japoncaya çevirdik ve çevrilmiş metni ilgili tüm gruplar ve kişilerle paylaştık. Metin IMADR'ın web sitesine yüklendi. Kısa çevirileri olan basın açıklamaları haber yapmaları için Japon medyasına iletildi. Üç gazete ve bir haber ajansı bu materyalleri değerlendirdi. Koalisyona katılan diğer kuruluşlar ve hareketler de ("ERD Net") kendi medya kanalları aracılığıyla CERD değerlendirmesi sonucunu paylaştı ve haber yaptı.

Bilginin yaygınlaştırılmasının ardından ERD Net Mayıs 2020'de açık bir toplantı düzenleyerek konuşmacı Cenevre'ye giden üyeleri konuşmacı olarak bu toplantıya davet etti. Böylece konuşmacılar birinci elden bilgileri katılımcılarla paylaşmış oldular.

IMADR takip sürecinin bir parçası olarak "Japonya'da Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması bir Son Dakika Güçlüğüyle Karşılaştı" başlığını taşıyan Japonca bir kitap yayınladı. Bu kitap, CERD'in değerlendirmesiyle ilgili tüm belgeleri ve hususları içeriyordu. CCERD ile Japon hükümeti arasındaki diyalog da bu kitapta yer alıyordu. Bugüne dek kitap 1000 adet satmıştır.

Takip çalışmalarımızın en önemli parçası hükümet ve parlamento üyeleri ile gerçekleşen diyaloglardı. ERD Net, IMADR eşgüdümü aracılığıyla Japon hükümetiyle temas halindeydi. HDK'lar ve sivil toplum CERD'in sonuç gözlemlerinde yer alan güçlü beyanları ve tavsiyeleri olumlu karşılarken biz bu sonuçlarla yetinemezdik. Bundan sonraki adım tavsiyelerin uygulanması konusunda ne yapılması gerektiğine ilişkin olarak hükümetle görüşmekti. Adalet, Dışişleri, Eğitim, Sağlık-Refah-Çalışma bakanlıklarıyla Başbakanlık dahil olmak üzere hükümet organlarına sunduğumuz sorular listesini esas alarak bu kesimlerle diyaloga başlandı. Bu arada, Sözleşme'nin uygulanmasından sorumlu bir başka organ olan Diet'in üyelerine de yaklaştık. Bu kişilerin katılımı bizim açımızdan özel önem taşıyordu; çünkü söz konusu üyeler Japonya tarafından onaylanmış insan hakları belgelerinin uygulanmasına bakan BM insan hakları mekanizmalarının ne gibi tavsiyelerde bulunduğundan yeterince bilgili değillerdi.

[90] IMADR / IMADR Japon Komitesi Genel Sekreter Yardımcısı Ms. Megumi Komori'den gelen ileti.

2. ICERD Madde 14 çerçevesinde Bireysel İleti sunulması[91]

Kişilerin ICERD çerçevesindeki herhangi bir hakkının ihlal edilmesi durumunda Bireysel İletiler usulü kapsamında CERD'e ileti gönderilebilir. Ancak, sivil toplum aktörlerinin, bireysel iletilerin sunulmasından önce ilgili devletin CERD'in bu tür iletileri almaya *yetkili olduğunu kabul eden bir açıklamada bulunup bulunmadığına* bakması gerekir (ICERD Madde14). 173 taraf Devletten 53'ü Komite'nin bu yetkisini tanımıştır (5 Temmuz 2011 tarihi itibarıyla 54 devletin listesi Ek II 4'te verilmektedir). CERD kurallarından kural 91 (a)'ya göre söz konusu 54 devletin yasalarına tabi bir kişi ya da grup bu usule başvurabilir. *Devlet yetki tanıma açıklaması yapmamışsa* sivil toplum aktörlerinin kendi hükümetlerini CERD'in Madde 14 kapsamındaki yetkisini kabule ikna etmek üzere çalışmalar yapması gerekir.

2.1 Sunum öncesinde: İletinin kabul edilebilirliği

İlgili Devlet gerekli açıklamayı yaptıktan sonra da iletinin kabul edilebilmesi için karşılanması gereken kimi koşullar vardır.[92] Tek olmasa bile ana koşul, *ileti göndermek isteyen kişinin ya da grubun bütün iç hukuk yollarını tüketmiş olmasıdır.* Ancak, bu kuralın bir istisnası da vardır: İç hukuktaki ilgili işlemlerin makul sayılamayacak ölçüde uzaması. Buna ek olarak Komite bu kuralın geçerliliği için şunları da öngörmektedir: i) söz konusu yolların tazminat/onarın açısından yeterli olması ve ii) başarı ihtimalinin bulunması.[93] Başka bir deyişle, iç hukuk yolları etkisiz olduğunda ve çare olamayacağı önceden belli olduğunda iç hukuk yollarını tüketmiş olma koşulu aranmaz.

Normal olarak, ICERD'de yer alan bir hakkın (ya da hakların) ihlaliyle ilgili bir ileti yalnızca ilgili kişi, akrabaları ya da belirlenmiş temsilcileri tarafından Komiteye gönderilebilir. Ancak, istisnai durumlarda, mağdurun kendi başına iletide bulunabilecek durumda olmamasına ve iletiyi hazırlayan kişinin mağdur adına hareket etmeyi gerekçelendirmesine dayanarak Komite mağdur adına başkaları tarafından hazırlanmış iletileri kabul edebilir. Gerektiği gibi belgelenmiş istisnai durumlar dışında iletinin tüm iç hukuk yollarının tüketilmesini izleyen altı ay içinde teslim edilmesi gerekir. Komite, hiçbir durum ve koşulda ICERD kapsamı dışında kalan insan hakları ihlallerini ele alamaz.

Genel olarak, ileti göndermek isteyen kişiler ve gruplara, hukuksal danışmanlığa başvurmaları ya da deneyimli bir HDK'ya veya turuma yardım için başvurmaları tavsiye edilir. Bu yardımlar, ileri sürülen durumların ve ilgili ulusal yasanın (yasaların) sistematik bir dökümünün verilmesi açısından gerekli görülür. Bir iletinin ela alınma süreci genellikle iki yıl kadardır.

2.2 İletinin sunulması

En başta, iletinin anonim olmaması ve aşırı bir dil kullanmaması gerekir. CERD prosedür kuralları kural 84.1'e göre iletide aşağıdaki bilgiler de yer almalıdır:

- ileti sahibinin adı, adresi ve mesleği ile birlikte kimliklerinin belgelenmesi;
- iletinin yönelik olduğu taraf Devletin ya da Devletlerin adı/adları;
- iletinin konusu;
- ihlal edildiği ileri sürülen Sözleşme hükmü ya da hükümleri;
- iddiayı destekleyen gerçekler;
- İlgili belgeler dahil olmak üzere ileti sahibinin iç hukuk yollarını tüketmek üzere attığı adımlar ve
- Aynı konunun, uluslararası araştırmaya da uzlaşma kapsamında başka bir prosedüre göre ne ölçüde ele alınmakta olduğu.

[91] Ayrıca bakınız, bu rehberde BÖLÜM II 2.2.
[92] Ayrıca bakınız, bu rehberde BÖLÜM II 2.2 a) ve CERD Usul Kuralları kural 91.
[93] İleti no. 8/1996 (B.M.S. v. Avustralya paragraflar 6.1 ve 6.2.

Bu tür iletilerle ilgilenen çeşitli organlar bireysel iletiler için model bir format hazırlamıştır (bakınız, Ek IV). *Ancak, bir noktaya dikkat edilmesi gerekir: iletiler, model formatta sunulmadığında da değerlendirilir. Her durumda, iletinin adresinin CERD olduğu en başta belirtilmelidir ki ileti bir aksama olmadan en kısa sürede adresine ulaşsın.*

İrtibat bilgileri

Mail: Dilekçe ekibi
İnsan Hakları Yüksek Komiserliği
Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisi
1211 Geneva 10, Switzerland
Faks: +41 22 917 9022 (özellikle acil konularda)
E-posta: tb-petitions@ohchr.org

2.3 Sunumdan sonrası

İleti Komiteye sunulduğunda, önce bunun kabul edilebilirliği üzerinde durulur. Bütün resmi koşullar yerine getirilmişse ve iletinin kabul edilebilirliği sonucuna varılmışsa Komite iletinin metnini ve ilgili diğer bilgileri ilgili taraf Devlete özel olarak gönderir. Kendi onayı alınmadıkça ilgili kişinin kimliği açık edilmez. Bu arada, iletinin kabul edilir bulunması durumunda bunun bilgisi dilekçe sahibine de verilir.

İleti kabul edildiğinde Komite ICERD'de yer alan haklara yönelik bir ihlal olup olmadığını inceler. Komiteye sunulan bilgiler ortadaki durumun tam bir resmini vermiyorsa Komite dilekçe sahibinden açıklama ya da belirli bir zaman süresi içinde daha fazla bilgi vermesini isteyebilir. Bir iletinin nitelikleri değerlendirilirken CERD ilgili Devletten iddia edilen ihlalin mağduru durumundaki kişinin (kişilerin) telafisi mümkün olmayan bir zarara uğramalarının önlenmesi için ara önlemler almasını isteyebilir. Usul kurallarına göre CERD ayrıca ek bilgi sunmaları için dilekçe sahibini ya da temsilcilerini ve ilgili Devleti iletiyle ilgili görüşmelerde hazır bulunmaları için çağırabilir. Ancak Komite bugüne kadar sözlü beyan alma yoluna hiç başvurmamıştır. Nihayet Komite görüşünü (öneriler ve tavsiyelerle birlikte) oluşturur ve bunu dilekçe sahibi ile ilgili taraf Devlete gönderir.[94]

Sivil toplum aktörlerinin bu süreçten sonra CERD önerilerini ve tavsiyelerini takip etmeleri Devlet raporlarının görüşülmesinden sonraki takip çalışmaları kadar önemlidir. Bu da örneğin uygulamaya yönelik hükümet çabalarının izlenmesi ve takip konusunda sekretaryası aracılığıyla CERD Raportörü ile ilişkiye geçilmesi gibi yollardan yapılabilir.

Komitenin görüşleri, önerileri ya da tavsiyeleri bir mahkemenin verdiği kararlarla karıştırılmamalıdır. Mahkeme kararı hukuksal olarak bağlayıcılık taşırken önerilerin ve tavsiyelerin böyle bir hukuksal ağırlığı yoktur. Bununla birlikte bu öneriler ve tavsiyeler genel olarak yargı benzeri yetkin bir organın ilgili Devletçe saygı gösterilip gereğinin yapılmasını gerektiren görüşleri olarak kabul edilir.

3 Erken Uyarı Önlemleri ve Acil Prosedürler

Sivil toplum aktörleri, erken uyarı ve acil eylem prosedürü çerçevesinde CERD'in dikkatinin çekilmesini gerekli gördükleri durumlara ilişkin bilgi verebilirler. Devlet raporu çevrimi ve bireysel iletiler sırasında Komiteye verilen bilgilerle tutarlılık taşımak üzere bu bilgiler gerçeklere dayanmalı, hasımlık gütmemeli ve mümkün olduğunca özlü ve kesin olmalıdır. Bu usul kapsamında sunulacak bilgiler için herhangi bir sabit ya da model format yoktur; bununla birlikte gözden geçirilmiş 2007[95] kılavuzları referans alınabilir. Komite tarafından belirlenen göstergeler vardır ve CERD bu göstergelere göre bilgi toplayıp durumu değerlendirmektedir. Bu göstergeler aynı zamanda CERD'in dikkatini ve acil eylemini gerektiren belirli bir duruma ilişkin bilgilerin toplanmasında ve sunulmasında sivil toplum aktörleri tarafından da kullanılabilir. Göstergeler elinizdeki rehberin 20 ve 32'inci sayfalarında özetlenmiştir (BÖLÜM II, 2.3 a). Sivil toplum aktörleri bilgi sunarken ilgili Devletin ne tür girişimlerde bulunması gerektiğine ilişkin önerilerini de dile getirebilirler.

[94] Komitenin bu usul çerçevesindeki daha ayrıntılı çalışma yöntemi/prosedürü için bakınız: Bu rehberde BÖLÜM II 2.3.

[95] Genel Kurul Resmi Kayıtları, 62. oturum, Ek No. 18 (A/62/18), ek III, İngilizce, Fransızca ve İspanyolca versiyonlar için: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/early-warning.htm

4. Tematik Tartışmalar

Irk ayrımcılığı ve ICERD'le ilgili konularda CERD düzenli olarak tematik tartışmalar[96] yürütmektedir. Sivil toplum aktörleri her tartışmanın konusuyla ilgili yazılı bilgi sunabilir. Ayrıca, sivil toplum aktörlerine görüşme sırasında konuya ilişkin görüşlerini sözlü olarak açıklama izni verilir. Sözlü müdahale için her sivil toplum aktörüne tanınan süre genellikle 5 dakikadır. Sözlü müdahalede bulunmak isteyenlerin CERD sekretaryasını bilgilendirmeleri, ayrıca söyleyeceklerinin bir elektronik versiyonu ile 20 çıktısını teslim etmeleri gerekir.

[96] Ayrıca bakınız, bu rehberde BÖLÜM II 2.5.

EKLER

Ek I: Sözleşmede Durum[97] (5 Temmuz 2011 itibarıyla)

1. İmzacıların ve Taraf Devletlerin Sayısı

İmzacı: 85, Taraf Devlet: 174

2. Taraf Devletler ve İmzacılar[98]

Afganistan	Ekvator	İtalya	Mısır	Somali
ABD	Ekvator Ginesi	İzlanda	Moğolistan	Sri Lanka
Almanya	El Salvador	Jamaika	Moldova	St. Kitts ve Nevis
Andorra	Endonezya	Japan	Monako	St. Lucia
Antigua ve Barbuda	Eritre	Kamboçya	Moritanya	St. Vincent ve Grenadines
Arjantin	Ermenistan	Kamerun	Mozambik	Sudan
Arnavutluk	Estonya	Kanada	Namibya	Surinam
Avustralya	Etiyopya	Karadağ	Nauru (s)	Suriye
Avusturya	EYC Makedonya	Katar	Nepal	Suudi Arab.
Azerbaycan	Fas	Kazakistan	Nijer	Svaziland
BAE	Fiji	Kenya	Nijerya	Şili
Bahamalar	Fildişi Sahili	Kıbrıs	Nikaragua	Tacikistan
Bahreyn	Filipinler	Kırgızistan	Norveç	Tanzanya
Bangladeş	Finlandiya	Kolombiya	Orta Afrika Cum.	Tayland
Barbados	Fransa	Kongo	Özbekistan	Timor-Leste
Belarus	Gabon	Kongo DC	Pakistan	Togo
Belçika	Gambiya	Kore	Panama	Tonga
Belize	Gana	Kosta Rika	Papalık	Trinidad ve Tobago
Benin	Gine	Kuveyt	Papua Yeni Gine	Tunus
Bhutan (s)	Gine-Bissau	Küba	Paraguay	Türkiye
Birleşik Krallık	Grenada	Lao DC	Peru	Türkmenistan
Bolivya	Guatemala	Lesotho	Polonya	Uganda
Bosna-Hersek	Guyana	Letonya	Portekiz	Ukrayna
Botsvana	Güney Afrika	Liberya	Romanya	Umman
Brezilya	Gürcistan	Libya	Ruanda	Uruguay
Bulgaristan	Haiti	Liechtenstein	Rusya Federasyonu	Ürdün
Burkina Faso	Hırvatistan	Lituanya	San Marino	Venezuela
Burundi	Hindistan	Luxemburg	Sao Tome ve Principe	Vietnam
Cezayir	Hollanda	Lübnan	Senegal	Yemen
Cibuti	Honduras	Macaristan	Seyşeller	Yeni Zelanda
Comoros	Irak	Madagaskar	Sırbistan	Yeşil Buruni
Çad	Iran	Malawi	Sierra Leone	Yunanistan
Çek Cum.	İrlanda	Maldivler	Slovakya	Zambiya
Çin	İspanya	Mali	Slovenya	Zimbabwe
Danimarka	İsrail	Malta	Solomon Adaları	
Dominik C.	İsveç	Mauritius		
	İsviçre	Meksika		

[97] Birleşmiş Milletler Anlaşmalar Koleksiyonu: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en,

[98] Sözleşmeyi imzalayan, ancak henüz resmen kabul etmemiş devletler (s) ile işaretlenmiştir.

3. Taraf Devletlerin ICERD'le ilgili Çekinceleri (ya da beyanları)

Anlaşmalar Hukukuna ilişkin Viyana Sözleşmesi (1969) Madde 2 (1) (d) çekince terimini şöyle tanımlamaktadır: Nasıl ifade edilirse edilsin ve adı ne olursa olsun, bir Devletin, bir anlaşmayı imzalarken, onaylarken, kabul ederken ya da bu anlaşmaya dahil olurken, anlaşmanın belirli hükümlerini kendi uygulamalarında dikkate almayacağını ya da değiştireceğini ileri sürdüğü tek taraflı beyan. ICERD için Taraf Devletler tarafından konulan tüm çekincelerin (ve yapılan beyanların) metinleri için bakınız: http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en.

Madde 1	**BK**1(1)
Madde 2	**FİJİ; MONAKO** 2(1); **İSVİÇRE** 2(1)(a); **BK; ABD** 2(1), 2(1)(c), 2(1)(d)
Madde 3	**FİJİ; BK; ABD**
Madde 4	**ANTİGUA VE BARBUDA** 4(a), 4(b), 4(c); **AVUSTRALYA** 4(a); **AVUSTURYA** 4(a), 4(b), 4(c); **BAHAMALAR** 4(a), 4(b), 4(c); **BARBADOS** 4(a), 4(b), 4(c); **BELÇİKA** 4(a), 4(b), 4(c); **FİJİ** 4(a), 4(b), 4(c); **FRANSA; İRLANDA** 4(a), 4(b), 4(c); **İTALYA; JAPONYA** 4(a), 4(b); **MALTA** 4(a), 4(b), 4(c); **MONAKO; NEPAL** 4(a), 4(b), 4(c); **PAPUA YENİ GİNE** 4(a), 4(b), 4(c); **İSVİÇRE; TAYLAND** 4(a), 4(b), 4(c); **TONGA** 4(a), 4(b), 4(c); BK 4(a), 4(b), 4(c); **ABD**
Madde 5	**FİJİ** 5(c), 5(d)(v), 5(e)(v); **TONGA** 5(d)(v); **BK** 5(c), 5(d)(v), 5(e)(v); **ABD**
Madde 6	**FİJİ; FRANSA; İTALYA; MALTA; NEPAL; TONGA; BK**
Madde 7	**ABD**
Madde 15	**FİJİ; FRANSA; TONGA; BK**
Madde 17	**AFGANİSTAN; BELARUS** 17(1); **BULGARİSTAN** 17(1); **MACARİSTAN** 17(1); **MOĞOLİSTAN** 17(1); **POLONYA** 17(1); **ROMANYA; RUSYA FEDERASYONU** 17(1); **UKRAYNA** 17(1); **VİETNAM** 17(1); **YEMEN** 17(1)
Madde 18	**AFGANİSTAN; BULGARİSTAN** 18(1); **MACARİSTAN** 18(1); **POLONYA** 18(1); **ROMANYA; VİETNAM** 18(1); **YEMEN** 18(1)
Madde 20	**FİJİ; TONGA; BK**
Madde 22	**AFGANİSTAN; BAHREYN; ÇİN; KÜBA; MISIR; EKVATOR GİNE'Sİ; HİNDİSTAN; ENDONEZYA; IRAK; İSRAİL; KUVEYT; LÜBNAN; LİBYA ARAP CEMAHİRİYESİ; MADAGASKAR; FAS; MOZAMBİK; NEPAL; SUUDİ ARABİSTAN; SURİYE ARAP CUMHURİYETİ; TAYLAND; TÜRKİYE; ABD; VIETNAM; YEMEN**

4. ICERD Madde 14 çerçevesinde CERD'in yetkisini tanıdıklarına ilişkin beyanda bulunan Taraf Devletler

(Sözleşmenin 14. Maddesinin 1. Paragrafı uyarınca, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin bu alandaki yetkisini tanıyan ilk on beyan, 10'uncu beyanın alınış tarihi olan 3 Aralık 1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir.)

Almanya
(30 Ağustos 2001)

Andorra
(22 Eylül 2006)

Arjantin
(05 Şubat 2007)

Avustralya
(28 Ocak 1993)

Avusturya
(20 Şubat 2002)

Azerbaycan
(27 Eylül 2001)

Belçika
(10 Ekim 2000)

Bolivya
(14 Şubat 2006)

Brezilya
(17 Ocak 2002)

Bulgaristan
(12 Mayıs 1993)

Cezayir
(12 Eylül 1989)

Çek Cumhuriyeti
(11 Ekim 2000)

Danimarka
(11 Ekim 1985)

Ekvator
(18 Mart 1977)

Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya
(22 Aralık 1999)

Estonya
(21 Temmuz 2010)

Fas
(19 Ekim 2006)

Finlandiya
(16 Kasım 1994)

Fransa
(16 Ağustos 1982)

Gürcistan
(30 Haziran 2005)

Hollanda

Ireland

İspanya
(13 Ocak 1998)

İsveç

İsviçre
(19 Haziran 2003)

İtalya
(05 Mayıs 1978)

İzlanda
(10 Ağustos 1981)

Karadağ
(yeni devlet olarak teyit edildi)

Kazakistan
(29 Mayıs 2008)

Kıbrıs
(30 Aralık 1993)

Kore Cumhuriyeti
(05 Mart 1997)

Kosta Rika
(08 Ocak 1974)

Liechtenstein
(18 Mart 2004)

Luxemburg
(22 Temmuz 1996)

Macaristan
(13 Eylül 1989)

Malta
(16 Aralık 1998)

Meksika
(15 Mart 2002)

Monako
(06 Kasım 2001)

Norveç
(23 Ocak 1976)

Peru
(27 Kasım 1984)

Polonya
(01 Aralık 1998)

Portekiz
(02 Mart 2000)

Romanya
(21 Mart 2003)

Rusya Federasyonu
(01 Ekim 1991)

San Marino
(22 Şubat 2008)

Senegal
(03 Aralık 1982)

Sırbistan

Slovakya
(17 Mart 1995)

Slovenya
(10 Kasım 2001)

Güney Afrika

Şili
(18 Mayıs 1994)

Ukrayna
(28 Temmuz 1992)

Uruguay
(11 Eylül 1972)

Venezuela (Bolivarcı Cumhuriyet)
(22 Eylül 2003)

(Toplam 54 Devlet)

5. CERD'in bireysel iletileri değerlendirme yetkisini tanıyan beyanda BULUNMAYAN Taraf Devletler

Afganistan	Gabon	Liberya	Somali
ABD	Gambia	Libya Arap Cemah.	Sri Lanka
Antigua ve Barbuda	Gana	Lituanya	St. Kitts ve Nevis St. Lucia
Arnavutluk	Gine	Lübnan	St. Vincent ve Grenadines
BAE	Gine-Bissau	Madagaskar	Sudan
Bahamalar	Guatemala	Malavi	Surinam
Bahreyn	Guyana	Maldivler	Suriye Arap Cum.
Bangladeş	Haiti	Mali	Suudi Arabistan
Barbados	Hırvatistan	Mauritus	Svaziland
Belarus	Hindistan	Mısır	Tacikistan
Belize	Honduras	Moğolistan	Tanzanya
Benin	Iran	Moldova	Tayland
BK	Israil	Moritanya	Timor-Leste
Bosna-Hersek	Jamaika	Mozambik	Togo
Botsvana	Japonya	Namibya	Tonga
Burkina Faso	Jordan	Nepal	Trinidad ve Tobago
Burundi	Kamboçya	Nijer	Tunus
Comoros	Kamerun	Nijerya	Türkiye
Çad	Kanada	Nikaragua	Türkmenistan
Çin	Katar	Orta Afrika Cumhuriyeti	Uganda
Dominik Cum.	Kenya	Özbekistan	Umman
Ekvator Gine'si	Kırgızistan	Pakistan	Vietnam
El Salvador	Kolombiya	Panama	Yemen
Endonezya	Kongo	Papalık	Yeni Zelanda
Eritre	Kongo Dem. Cum.	Papua Yeni Gine	Yeşil Burun
Ermenistan	Kuveyt	Paraguay	Yunanistan
Etiyopya	Küba	Ruanda	Zambiya
Fiji	Lao DHC	Seyşeller	Zimbabwe
Fildişi Sahili	Lesotho	Sierra Leone	*(Toplam 120 Devlet)*
Filipinler	Letonya	Solomon Adaları	

Ek II: ICERD Madde 14 çerçevesinde CERD tarafından ele alınan bireysel şikayetler (14 Mart 2011 itibarıyla)

(Kaynak: Birleşmiş Milletler insan Hakları Yüksek Komiserliği: Her Tür Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına ilişkin Uluslararası Sözleşme, ele alınan bireysel şikayetlerin istatistik dökümü, http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/procedure.htm, yazar tarafından edit edilmiştir)

Devletler*	Sürmekte olan	Sonuçlandırılan Dosyalar				Toplam
		Kabul edilemez	Durdurulan	Görüşler**		
				Evet	Hayır	
Avustralya	1	3	0	0	4	8
Danimarka	2	8	0	4	6	20
Fransa	0	1	0	0	1	2
Almanya	0	1	0	0	0	1
Hollanda	0	0	0	2	1	3
Norveç	0	1	0	1	1	3
Rusya Federasyonu	1	0	0	0	0	1
Sırbistan	0	0	0	1	0	1
Slovakya	0	0	0	2	1	3
İsveç	0	3	0	0	0	3
Toplam	4	17	0	10	14	45
		41				

*Listede yalnızca bireysel iletilerin değerlendirilmesinin kayda geçirildiği devletler yer almaktadır.
** Ele alınan durumların ihlalleri ortaya çıkarıp çıkarmadığından bağısız olarak.

Ek III: ICERD kapsamındaki bir Bireysel İleti için Model Şikayet Formu

(İletiler ya da şikayetler için model soru formları için bkz:
http://www2.ohchr.org/english/bodies/docs/annex1.pdf)

İrtibat Bilgileri:
Mail: Petitions Team
Office of High Commissioner for Human Rights Birleşmiş Milletler Office at Geneva
1211 Geneva 10, Switzerland
Faks: +41 22 917 9022
(özellikle acil meselelerde)
Email: tb-petitions@ohchr.org

Bu model iletişimdeki çeşitli bölümlerin altındaki boşluklar yalnızca yanıtlarınızı nereye yazmanız gerektiğini gösterir. Yanıtlarınız için istediğiniz kadar boşluk kullanabilirsiniz.

Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Uluslararası Sözleşmesi (ICERD) kapsamındaki bireysel şikayet prosedürüne göre,

İlletinin gönderileceği adres: Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (CERD)

TARİH: ……

I. Şikayete ilişkin bilgi:

Ad:…… İlk ad(lar): ……..
Ülke:…… Doğum tarihi ve yeri: ……..
Bu şikayete ilişkin iletişim için kullanılacak adres: ……..

İletiyi gönderen:
kendi adına: ……..
başka bir kişinin adına: ……..

[İletinin başka bir kişi adına gönderildiği durumlarda:]

Lütfen bu kişiyle ilgili aşağıdaki bilgileri veriniz

Ad:…… İlk ad(lar): ……..
Ülke:…… Doğum tarihi ve yeri: ……..
Adres ya da halen nerede olduğu: …….

Eğer söz konusu kişinin bilgisi ve onayı dahilinde hareket ediyorsanız lütfen bu kişinin sizin bu şikayeti iletmenize ilişkin onayını belirtin ……
Ya da
Eğer böyle bir yetki almamışsanız lütfen söz konusu kişiyle olan ilişkinizi tanımlayın: ……
Ve bu şikayeti o kişi adına gündeme getirmenin uygun olacağını neden düşündüğünüzü ayrıntılarıyla belirtin: ……..

II. İlgili devlet/İhlal edilen maddeler

İlgili açıklamayı yapar Devletin adı: ……

İhlal edildiği ileri sürülen Anlaşma ya da sözleşme maddeleri: ……

III. İç hukuk yollarının tükenmesi/Başka uluslararası usullere başvurulması

Gerçekleştiği ileri sürülen ihlal karşısında onarım için ilgili Devlet nezdinde mağdurlar tarafından ya da onların adına atılmış olan adımlar– mahkemelere ya da diğer kamu yetkililerine yapılan başvuruları, hangi taleplerde bulunulduğunu, ne zaman bulunulduğunu ve alınan sonuçları ayrıntılı olarak belirtin:

……..

Eğer bu yolları, uygulamanın fazlasıyla uzayacağı, pratikte etkili olmayacağı, bunlardan yararlanamayacağınız ya da başka gerekçelerle tüketmemişseniz nedenlerinizi lütfen ayrıntılı olarak açıklayın: ……

Aynı konuyu incelenmesi için uluslararası araştırma ya da uzlaşma ile ilgili başka bir prosedüre daha ilettiniz mi (örneğin, İnter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ya da Afrika İnsan ve Halklar Hakları Komisyonu gibi)? ……

Eğer iletmişseniz, hangi prosedürün (prosedürlerin) uygulanmış ya da uygulanmakta olduğunu, hangi iddiaları hangi tarihlerde ileri sürüp ne gibi sonuçlar aldığınızı belirtin: ……

IV. Şikayetle ilgili veriler

İleri sürülen ihlallerle ilgili durumları ve koşulları tarih sırasına göre anlatın. Kendi özel olayınızın dikkate alınıp değerlendirilmesi açısından önemli olabilecek bütün hususları belirtin. Lütfen, anlattığınız durumların ve koşulların haklarınızı ne yönden ihlal ettiğini belirtin.

……..
……..
……..
Yazanın imzası: ……

[Bu model iletişimdeki çeşitli bölümlerin altındaki boşluklar yalnızca yanıtlarınızı nereye yazmanız gerektiğini gösterir. Yanıtlarınız için istediğiniz kadar boşluk kullanabilirsiniz.]

V. Destekleyici belgeler kontrol listesi (şikayetinize iliştirilmek üzere orijinalleri değil kopyaları):

- Harekete geçmek için yazılı yetkilendirme (eğer başka bir kişinin adına şikayette bulunuyorsanız ve böyle bir yetkilendirmeyi gereksiz kılacak bir gerekçeniz yoksa): ……..
- İddianıza ilişkin olarak yerel mahkemeler ve merciler tarafından verilen kararlar (ayrıca ilgili ulusal mevzuatın bir kopyasının verilmesi de yararlı olacaktır): ……..
- Uluslararası araştırma ya da uzlaşma kapsamında başka herhangi bir şikayet prosedürü ve arada alınan kararlar:
  ……..
- Bölüm IV'teki iddianızın temelleri ve/ya da anlatılan durumların haklarınızın ihlali anlamına geldiği yolundaki iddianıza temel olan belgeler ya da doğrulayıcı başka kanıtlar: …..…

Eğer bu bilgeleri eklemezseniz ve bunlar sizden ayrıca özel olarak istenirse ya da eklediğiniz belgeler Sekretaryanın işlem yaptığı dillerden birinden değilse şikayetinizin değerlendirilmesi geciktirilebilir.

Ek IV: CERD tarafından yayınlanan Genel Tavsiyelerin listesi (5 Temmuz 2011 itibarıyla)

(Kaynak: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği: Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi – Genel Yorumlar. At: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/comments.htm[99])

SAYI	KONU	OTURUM (YIL)
1	Taraf devletlerin yükümlülükleri (Madde 4)	5. Oturum (1972)
2	Taraf devletlerin yükümlülükleri (Madde 9)	5. Oturum (1972)
3	Apartheid (Madde 3)	6. Oturum (1972)
4	Nüfusun demografik bileşimi (Madde 9)	8. Oturum (1973)
5	Taraf devletlerin raporları (Madde 7)	15. Oturum (1977)
6	Zamanı geçmiş raporlar (Madde 9)	25. Oturum (1982)
7	Irk ayrımcılığını ortadan kaldırmaya yönelik yasal düzenleme (Madde 4)	32. Oturum (1985)
8	Belirli bir etnik ya da ırksal grupla özdeşleşme (Madde 1, par.1 & 4)	38. Oturum (1990)
9	Uzmanların bağımsızlığı (Madde 8, par.1)	38. Oturum (1990)
10	Teknik yardım	39. Oturum (1991)
11	Yurttaş olmayanlar (Madde 1)	42. Oturum (1993)
12	Öncekilerin yerine gelen devletler	42. Oturum (1993)
13	Yasa infaz görevlilerinin insan haklarının korunması konusunda eğitilmesi	42. Oturum (1993)
14	Ayrımcılığın tanımı (Madde 1, par.1)	42. Oturum (1993)
15	Etnik kökene dayalı örgütlü şiddet (Madde 4)	42. Oturum (1993)
16	Başka devletlerdeki durumlara atıflar (Madde 9)	42. Oturum (1993)
17	Sözleşmenin uygulanmasına yönelik olarak ulusal kurumların oluşturulması	42. Oturum (1993)
18	İnsanlığa karşı işlenen suçları kovuşturacak uluslararası bir mahkemenin kurulması	44. Oturum (1994)
19	Irk temelinde ayırma ve apartheid (Madde 3)	47. Oturum (1995)
20	Hakların ve özgürlüklerin ayrımcılık olmadan yaşama geçirilmesi (Madde 5)	48. Oturum (1996)
21	Kendi kaderini belirleme hakkı	48. Oturum (1996)
22	Madde 5 ve mültecilerle yerlerinden olmuş kişiler	49. Oturum(1996)
23	Yereli Halklar	51. Oturum (1997)
24	Farklı ırklara, ulusal/etnik gruplara ya da yerli halklara mensup kişilerle ilgili bildirimler (Madde 1)	55. Oturum (1999)
25	Irk ayrımcılığının toplumsal cinsiyetle ilgili boyutu	56. Oturum (2000)
26	Sözleşme Madde 6	56. Oturum (2000)
27	Romanlara yönelik ayrımcılık	57. Oturum (2000)
28	Irkçılık, Irk Ayrımcılığı, Yabancı Düşmanlığı ve ilgili Hoşgörüsüzlüğe Karşı Dünya Konferansı Takibi	60. Oturum (2002)
29	Sözleşme Madde 1, paragraf (köken)	61. Oturum (2002)
30	Yurttaş olmayanlara karşı ayrımcılık	(2004)
31	Ceza adaleti sisteminin idaresinde ve işleyişinde ırk ayrımcılığının önlenmesi	(2005)
32	ICERD özel önlemlerinin anlamı ve kapsamı	75. Oturum (2009)
33	Durban Değerlendirme Konferansı Takibi	75. Oturum (2009)

[99] Her tavsiyenin metni de burada bulunabilir.

Yararlı Adresler ve Kaynaklar

ICERD Bilgileri

Sözleşmenin metni: http://www2.ohchr.org/english/law/cerd.htm
Sözleşmenin metni – PDF: http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/cerd.pdf

Çekinceleri ve açıklamaları dahil olmak üzere ICEDR'e Taraf Devletler:
http://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-2&chapter=4&lang=en

CERD Bilgileri

Ana sayfa: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/index.htm

Oturumlar: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/sessions.htm

Genel Tavsiyeler: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/comments.htm

Erken Uyarı ve Acil Eylem prosedürü kapsamında iletilen mektuplar ve CERD tarafından verilen kararlar:
http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/early-warning.htm#about

CERD Secretaryası: http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/contact.htm

Bireysel iletiler için model şikayet formu:
http://www2.ohchr.org/english/bodies/docs/annex1.pdf

Bireysel iletilerin teslim edileceği BM dilekçe ekibi:

Posta adresi:	Petitions Team Office of High Commissioner for Human Rights Birleşmiş Milletler Office at Geneva 1211 Geneva 10, Switzerland
Fax:	+41 22 917 9022 (özellikle acil meselelerde)
Email:	tb-petitions@ohchr.org

BM Anlaşma Organları Sistemi hakkında Genel Bilgiler

OHCHR, "İnsan Hakları Anlaşma Organları": http://www2.ohchr.org/english/bodies/treaty/index.htm

Uluslararası insan Hakları Hizmeti, "BM İnsan Hakları Organları için Basit Rehber": www.ishr.ch/guides-to--un-system/simple-guide-to-treaty-bodies

BM Belgeleri

BM Resmi Belgeler Sistemi Arama: http://www.un.org/en/documents/ods/

BM Anlaşma Organı Belgeleri: http://tb.ohchr.org/default.aspx

IMADR

IMADR Hakkında

IMADR, ayrımcılığın ve ırkçılığın ortadan kaldırılması, ayrımcılığa maruz kalan azınlıklar arasında uluslararası dayanışma oluşturmak ve uluslararası insan hakları sistemini daha ileriye götürmek üzere çalışan, kar amacı gütmeyen, hükümet dışı bir insan hakları kuruluşudur. 1988 yılında Japonya'daki en büyük azınlık gruplardan biri olan Buraku halkı tarafından kurulan IMADR ilgili kişiler ve azınlık gruplardan oluşan bir ağa dönüşmüştür ve bugün Asya, Afrika, Avrupa, Kuzey, Güney ve Orta Amerika'nın çeşitli ülkelerinde bölge komiteleri ve ortakları bulunmaktadır. Uluslararası Sekretaryası Japonya'da olan IMADR'ın Cenevre'de bir BM irtibat bürosu vardır. IMADR, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'ne (ECOSOC) danışman statüsündedir.

IMADR'ın Temel Değerleri

Güçlendirme: Ayrımcılığa maruz kalan grupların seslerini yükselterek ayrımcılıkla mücadelede temsil olunma kapasitelerini geliştirmek.

Dayanışma: Ayrımcılığa maruz kalan insanlar arasındaki işbirliği ve dayanışmayı, bölgesel, ulusal ve cinsel farklılıkların ötesine taşıyarak geliştirmek.

Tanıtım-Savunu: Irk Ayrımcılığının Her Biçiminin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme dahil uluslararası insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını, ayrımcılığa maruz grupların sesi ve gücüyle yaygınlaştırmak, ayrımcılığın ve ırkçılığın ortadan kaldırılmasına yönelik hukuk standartlarını, kurumları ve organları güçlendirmek ve bunların ayrımcılık mağdurları tarafından etkili biçimde kullanılmasını sağlamak.

IMADR Ne Yapar?

IMADR'ın başlıca odaklanma noktası ırkçılığa, ırk ayrımcılığına ve çoklu ayrımcılığa (özellikle hem ırk hem de cinsiyet temelinde ayrımcılık) karşı mücadeledir ve çalışmalarımız şunları hedeflemektedir:

- İş ve köken üzerinden ayrımcılığa son verilmesi
- Kadınlarda ve çocuklarda sömürü amaçlı göç ve kaçakçılık faaliyetlerine son verilmesi
- Yerli halkların haklarının gözetilmesi
- Azınlıkların haklarının gözetilmesi
- Adaletin yönetilmesinde ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılması
- Ayrımcılığın ve ırkçılığın ortadan kaldırılması ve bunların ayrımcılığa maruz kalanlar tarafından etkili biçimde kullanılması için uluslararası insan hakları koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi

IMADR'ın çalışmaları arasında yerel ortak kuruluşlarla birlikte dünyada taban hareketleri oluşturulması ve azınlık topluluklar arasında bağlar kurulması da yer almaktadır. IMADR yerel, bölgesel ve uluslararası etkinliklerde ayrımcılığın ve ırkçılığın yalnızca azınlıkların sorunu olmayıp bir bütün olarak toplumu da ilgilendirildiği konusunda farkındalık yaratmaktadır.

IMADR ayrımcılığa karşı mücadele kapsamındaki uluslararası belgelere ve mekanizmalara ilişkin farkındalık yaratılmasında işlevli olmuştur ve ırk ayrımcılığı sorununu kapsamlı biçimde ele alan ve hukuki bağlayıcılığı olan tek belge durumundaki Irk Ayrımcılığının Her Biçiminin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin uygulanmasına özel vurgu yapan az sayıdaki HDK'dan biridir.

IMADR BM toplantılarında ve belli başlı dünya konferanslarında lobi faaliyetleri yürütmekte, tabandaki azınlık gruplarla BM insan hakları organları ve mekanizmaları arasında bağlar kurmaktadır. Bölgesel komiteleri ve yerel ortakları aracılığıyla ayrımcılığa maruz grupların haklarını yerel düzeyde savunmaktadır.

Bizimle Neler Yapabilirsiniz?

Irkçılığın ve ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılması için IMADR'la birlikte yapabileceğiniz şeyler vardır:

- ICERD ve CERD'in çalışmalarından yararlanmak ve bunları tanıtmak
- Bu Rehberi yaygınlaştırmak ve tanıtmak
- Bu rehberi yerel dillere çevirmek
- Ağımıza katılmak

IMADR hakkında daha fazla şey öğrenmek ve bize yardımcı olmak için:

- Abone olmak: IMADR'ın aylık E-news E-Connect
- IMADR yayınlarını satın almak (liste için: www.imadr.org)
- IMADR'a katılıp bizimle çalışmak
- Staj düzenlemek
- Bağışta bulunmak

ICERD ve CERD: Sivil Toplum Aktörleri için Rehber

Hazırlayan: Daisuke SHIRANE (IMADR Cenevre Ofisi)

Bu rehber, sivil toplum aktörlerine, örneğin HDK'lara, azınlık gruplara, yerli halklara ve özellikle kendi toplumlarında ırk ayrımcılığı bağlantılı çeşitli konularla karşılayanlara pratik bilgiler sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Rehber, şu konularda bilgiler içermektedir: ICERD, Sözleşme (BÖLÜM I); CERD'in çalışmaları (BÖLÜM II) ve sivil toplum aktörlerinin bunlarla nasıl ilişkilenebileceği (BÖLÜM III).

Bu çalışma, ICERD ve CERD hakkında bilgi sahibi olmak, özellikle de sahada ırk ayrımcılığının her biçimine karşı mücadelelerinde ICERD'den etkili biçimde yararlanmak ve CERD'le ilişkilenmek isteyenler için pratik bir araç olarak işlev görecektir. Ayrıca, insan hakları eğitimi ve öğretiminde bir araç olarak da kullanılabilir.

Yararlı bulacağınızı umduğumuz bu yayının ırkçılığa ve ırk ayrımcılığına karşı mücadelenizde size yardımcı olması bizleri çok memnun edecektir. Ayrıca, Rehberin elektronik versiyonunu web sitemizden indirebilirsiniz: **www.imadr.org**. ICERD, CERD ve çalışmalarınızla ilgili güncellenmiş bilgileri de bu adreste bulabilirsiniz.

Copyright © 2011 International Movement Against All Forms of Discrimination and Racism (IMADR)

www.imadr.org

Uluslararası Sekretarya
6 F, 1-7-1 Irifune, Chuo-ku
Tokyo 104-0042
Japan
Tel: +81 (0)3 6280 3100
Fax: +81 (0)3 6280 3102
Email: **imadr@imadr.org**

Cenevre Ofisi
150, Route de Ferney, C.P. 2100
1211 Geneva 2
Switzerland
Tel: +41 (0)22 791 6263
Fax: +41 (0)22 791 6480
Email: **geneva@imadr.org**